

UNIVERSITAS

SCIENTIAE
ET
PATRIAE

282/119

2023

REDAKTORES SLEJA**Semestra esence**Fil! Sandra Grigorjeva, *gundega*

3

LIELĀ INTERVIJA**Korporāciju nozīme tautiskās un valstiskās apziņas veidošanā ir nepārvērtējama**Intervija ar god!fil! Janīnu Kursīti, *selga*Fil! Ilze Zvirgzda, *selga*

4

KONVENTU JAUNUMI**Konventu jaunumu hronika: 2023. gada pavasara semestris**Sagatavojusi fil! Ilze Zvirgzda, *selga*

12

PĒTĪJUMI, ANALĪZE, VIEDOKĻI**Jaunie laiki studentu korporācijās. Kurp tie ved?**Fil! Valters Ščerbinskis, *frater cursicus*

16

Krāsu referātu tematika Kārļa Ulmaņa autoritārajā režīmā studentu korporācijā *Lettonia*Krāsu referāts; com! Ričards Kļaviņš, *lettonus*

20

Tradicionālais apģērbs un tautastērps. Kas ir kas?

Ieva Pigozne

25

VĒSTURE**Studentu korporāciju nozīme latviešu nacionālajā kustībā**Com! Kaspars Markus Molls, *patrus*

27

19. un 20. gadsimta mijā latviešu inteligentam par neatkarīgu Latviju domāt bija sarežģītiFil! Ivara Ijaba, *lettonus*, pārdomas par politikas

pirmsākumiem Latvijas teritorijā

Sagatavojis com! Roberts Rasums, *lettonus*

30

Studentu biedrībai *Šalkone* - 100Taut! Agnija Lesničenoka, *daugaviete*

33

***Dzintru* sadzīve Sporta ielas namā 20. gs. 30. gados**Com! Madara Bruģe, *dzintra*

39

Vārdam ir spēksGod!fil! Māras Zālītes, *dzintra*, runa forumā *Lidere*

Sagatavojusi Beāte Ubagovska

44

KORPORĀCIJU DZĪVE**Prezidējot *Selonijai*, P!K! uzņem jaunus apgriezienus**Fil! Sandra Grigorjeva, *gundega*

46

L!K!A! nākotne būs RīgāFil! Roberts Kukainis, *talavus*

47

Korporācijas ir vieta, kur veidot draudzību, lojalitāti un personībuValsts prezidenta fil! Egila Levita, *frater lataviensis*,

uzruna 58. Baltijas tautu komeršā Rīgā

48

58. Baltijas tautu komeršs RīgāFil! Sandra Grigorjeva, *gundega*

50

Jauns goda filistrs ar ģimeniskām saknēm *Fraternitas Arctica*Ph! Nikolajs Putiļins, *frater arctus*

54

Bumelēšanas tradīcija atgriežasTaut! Līga Keiša, *daugaviete*

56

Sveicam *Universitas* krāsu referātu konkursa uzvarētājusFil! Sandra Grigorjeva, *gundega*

57

P!K!V!K! savos septītajos dziesmu svētkosFil! Ilvars Ceriņš, *frater metropolitanus*

58

S!P!K! koris ceļā uz simtgadi ar kvalitātes latīņu jaunos augstumosFil! Ieva Lazdiņa, *gundega*

60

AKADĒMISKIE SASNIEGUMI**Pusaudžu veselības un labbūtības saistība ar miega ilgumu**Jaunā doktore com! Solvita Kļaviņa-Makrecka, *dzintra*

62

Ceļa segas ilgtspējas pētījumi – ieguldījums nākotnēJaunais doktors taut! Artūrs Riekstiņš, *latvus*

63

Valsts augstāko apbalvojumu saņēmēji

64

NBS virsnieku pulku papildina vēl viens buršs

64

IN MEMORIAM**2023. gada pavasara semestrī mūžībā aizgājušie biedri**Sagatavojusi fil! Ilze Zvirgzda, *selga*

65

Filistrs, kura dzimtas īpašums kļuva par *Ventonia C!Q!*Fil! Sandra Grigorjeva, *gundega*

66

INTERESANTI**Vai zini, kā vairums latviešu pie uzvārdiem tikuši?**Fil! Sandra Grigorjeva, *gundega*

72

58. Baltijas tautu komerša dalībnieki pie Latvijas Nacionālās bibliotēkas Rīgā 2023. gada 1. jūlijā.

Foto: Matīss Galdiņš

Semestra esence

Esam aizvadījuši jaudīgu semestri, kas bija piepildīts gan ar pašmāju, gan starptautiskiem korporāciju pasākumiem un, protams, svētkiem deļai un dziesmai, kopīgi svinētām sporta uzvarām un sajūtu, ka latvieši turas kopā ciešāk. Šis numurs veidots uz šādas pašas nots.

Šoreiz numurā lielā intervija ar folkloristi, literatūrzinātnieci, *Selgas* god!fil!, profesori Janīnu Kursīti, kuras viedums un zināšanas par latviešu patību un tās izpausmēm ir apbrīnojamas. Viņa intervijā iezīmē arī korporācijas kā nacionālās apziņas nesējas lomu laika griežos.

Kas ir līderība, vai visi līderi grib būt līderi? Par šo aizdomāties aicina *Dzintras* god!fil! Māra Zālīte, stāstot, kā viņa, būdama jauna un nealkstot sabiedrības uzmanības, kļuva par vienu no Trešās atmodas lokomotīvēm. Nākamajiem korporāciju līderiem šo derētu izlasīt.

Stāsti par goda filistriem turpinās. Divas studentu korporācijas šajā semestrī uzņēmušas jaunus goda filistrus – studentu korporācija *Fraternitas Arctica* savās rindās lūgusi prof. *Dr. med. vet.* Aivaru Bērziņu, bet studentu korporācija *Lettonia* – asoc. prof. *Dr. pol.* Ivaru Ijabu, kurš *U!* iepazīstina buršus ar Latvijas politisko ideju sākumu un to nozīmi valsts dzimšanā. Abus jaunus god!fil! ceram vēl iepazīt *U!* lappusēs gan akadēmiski, gan cilvēciski.

Korporācijas reizēm sevi cildina kā īpaši izredzētu un ievērojamu kopumu. Zināmu auksta ūdens šalti šajā kontekstā devis fil! Valters Ščerbinskis, *frater cursicus*, ar savu uzstāšanos FIB!S! organizētajā simpozijā un sagatavojot rakstu žurnālam *Jaunie laiki studentu korporācijās. Kurp tie ved?* Tās ir pārdomas par korporāciju nākotni un to, cik ļoti mums jāpieņemojas laikmetam un jauno paaudžu izpratnei par korporācijām.

Jāuzteic S!P!K! par iniciatīvu šajā semestrī atjaunot piemirsto bumelēšanas tradīciju. Pavasara pastaiga pa konventu namiem bija atsvaidzinošs pasākums, kas varētu veicināt ciešāku saišu veidošanos konventu starpā.

Protams, protams, nevaru nepieminēt koši aizvadīto 58. BIT!K! Rīgā. Ilgi gaidītais Baltijas tautu komeršs ar plašu programmu prezidējošo korporāciju *Selonija* un *Daugaviete* gādībā norisinājās pēc labākajiem priekšrakstiem un brāļus igauņus noteikti atstāja pārdomu pilnus – kā nākamgad no 7. līdz 9. jūnijam Tartu BIT!K! dalībniekus vēl pārsteigt. Galveno organizatoru gods uzticēts studentu korporācijai *Sakala*.

Tiekamies ikdienā un svētkos!

Redkolēģijas vārdā – *U!* redaktore fil! Sandra Grigorjeva, *gundega*

Foto: Anda Krauze

GOD!FIL! JANĪNA KURSĪTE, SELGA

Korporāciju nozīme tautiskās un valstiskās apziņas veidošanā ir nepārvērtējama

Fil! Ilze Zvirgzda, *selga*

Foto: Anda Krauze, Uldis Pāže, kā arī no J. Kursītes privātā arhīva

IEVADS

Janīna Kursīte ir pazīstama kā folkloriste un literatūrzinātniece, publiciste, grāmatu un vārdnīcu autore; savulaik darbojusies arī LR Saeimā. Viņa ir Latvijas Universitātes (LU) Humanitāro zinātņu fakultātes profesore un Latvijas Zinātņu akadēmijas īstenā locekle, taču Janīnas ieguldījums un ceļš zinātnē ved arī caur tuvām un tālām folkloras ekspedīcijām, domām par un ap mītisko senāk un tagad, turklāt to visu izdzīvojot caur sirsnības un brīnuma atklāsmes prizmu, nesarežģījot un neliekuļojot, esot patiesam un brīnišķīgam cilvēkam. Kopš 2007. gada 29. novembra – *Selgas* goda filistre, kura uzskata, ka korporāciju reālā funkcija mūsdienās varētu būt lielāka, bet, ņemot vērā mūsdienu plašās un daudzveidīgās iespējas izpausties, var teikt, ka korporāciju vieta ir stabila un pamatfunkcija – vienot darbos – tiek veikta.

Latvija ir viena no aptuveni 200 pasaules valstīm, un latviešu ir apmēram viens miljons. Ko mūsdienās nozīmē būt latvietim?

Latvietim būt ir skaisti un cilvēciski patīkami. Man grūti iedomāties, kāda ir sajūta būt vienai starp 1,3 miljardiem ķīniešu. Miljonam vai nedaudz virs miliona ir iespēja ja ne katram ar katru sasveicināties vai apkampties, tad tomēr gandrīz katru pazīt vai kaut ko zināt. Mēs varam būt tuvi cits citam ne tāpēc, ka pārāpdzīvotības dēļ esam sablīvēti, bet tāpēc, ka gluži kā putni vai meža dzīvnieki labi sajūtam cits citu pa pieklājīgu gabalu. Nelienam otra teritorijā, bet zinām, kur dzīvo kaimiņš. Satiekamies tad, kad rodas nepieciešamība, vai svētkos. Latviešiem ir pietiekoša privātuma telpa, kurā katrs var sevi veidot un izkopt par personību.

Dzimusi 1952. gada 2. martā Arendolē.

DARBA PIEREDZE

1996–šobrīd Latvijas Universitātes profesore
2008–2022 LR Saeimas deputāte
1999–2007 LU Filoloģijas fakultātes dekāne
1992–2006 Latvijas Kultūras akadēmijas profesore
1975–2006 Latvijas Zinātņu akadēmijas Valodas un literatūras institūta pētniece

IZGLĪTĪBA

1978–1982 Latvijas Zinātņu akadēmijas Literatūras, folkloras un mākslas institūta aspirantūra
1976 Absolvējusi Latvijas Valsts universitātes Filoloģijas fakultāti
1970–1975 Tartu Universitāte, Filoloģijas fakultāte

PĒTĪJUMI

Latviešu dzejas versifikācija 20. gadsimta sākumā. Rīga: Zinātne, 1988.
Laikazīmes dzejā. Rīga: Liesma, 1988.
Raiņa dzejas poētika. Rīga: Zinātne, 1996.
Latviešu folkloras mītu spoguļi. Rīga: Zinātne, 1996.
Mītiskais literatūrā, folklorā un mākslā. Rīga: Zinātne, 1999.
Kāzas Latgalē. Rīga: Madris, 2008.
Sfumato nesfumato. Ekspedīciju piezīmes. Rīga: Madris, 2008.
Latvieša māja. Rīga: Rundas, 2014.
Zīmju valoda: latviešu žesti. R.: LU Akadēmiskais apgāds, 2016.
Svētupe krustām šķērsām. Rīga: Nordik, 2016 (kopā ar R. Noriņu)
Dainu kodekss. Rīga: Rundas, 2018.
Latviešu dievības un garī. Rīga: Rundas, 2020.

Sastādītāja un līdzautore virknei kolektīvo monogrāfiju (par Daugavpils novadu, Vārkavu, kurseniekiem, suitiem, K. Karuli u. c.), kā arī sastādītāja un apcerējumu autore vairākām daiļliteratūras un atmiņu grāmatām (par V. Eglīti, E. Virzu, L. Breikšu, St. Kursīti, K. Ābeli).

Sastādītāja un apcerējumu autore daiļliteratūras un atmiņu grāmatām, tostarp: Viktors Eglīts *Baltie akmeņi* (1990), Edvarts Virza *Rožainais vējš* (1991), Leonīds Breikšs *Gaismas ceļš* (1991), St. Kursītis *Atmiņu ceļos* (1994), Kārlis Ābele *Pagātnes netveramā gaisma* (1999), Jānis Steiks *Izlase* (1999).

VĀRDNĪCAS

Dzejas vārdnīca. Rīga: Zinātne, 2002.
Neakadēmiskā latviešu valodas vārdnīca jeb Novadu vārdene. Rīga: Madris, 2007.
Tautlietu vārdene. Rīga: Nemateriālā kultūras mantojuma valsts aģentūra, 2010.
Virtuves vārdene. Rīga: SIA Rundas, 2012.

”

Latvietim būt ir skaisti un cilvēciski patīkami.

Vai nacionālā piederība kā tāda ir svarīga?

Un kā vēl! Ja cilvēki piederētu kādai universālai kopībai, būtu jāskumst aiz garlaicīgās vienādības. Tieši nacionālā piederība ar vēstures, valodas, kultūras, mītu un leģendu kopību, ar mūsu senču cīņu par savu valsti ir tā, kas mūs dara bagātus gan pašiem sev, gan pasaulei.

Ko esam saglabājuši no senākajiem laikiem?

Valoda, folkloras un kultūra laikam ir tās trīs lietas, ko mūsu senči centušies saglabāt un ko, ceru, mūsu pēcnākamie saglabās. Tā ir kā tāda ik pa laikam vajā paverama pūra lāde, kuras saturu skatot, acis apžīlbt no materiālām un nemateriālām vērtībām.

Kā varētu izskatīties latvieša dvēsele senāk un tagad?

Senāk kā viegls tauriņš, sīksīks putns vai tikko redzama dūmaka, vai fiziski pieskarama rasa uz augiem. Tāpēc senāk saudzēja dabu, jo ticēja, ka tajā iemiesotas senču dvēseles. Nesaudzēt dabu nozīmēja apgānīt senču piemiņu. Kā tagad izskatās? Neviens to lāgā nezina, jo mūsdienu cilvēkam, tostarp latvietim, dvēseles apjausma kaut kur pazudusi starp kariem, citām rūpēm, savstarpējiem kašķiem. Taču kaut kur šī netveramā substance ir. Bez dvēseles grūti atrast dzīvei jēgu, ja vien par jēgu neuzskata ticību pēc arvien lielākas materiālās labklājības. Senči saudzēja lietas ne tikai tāpēc, lai nebūtu lieki jātērējas, bet arī tāpēc, ka tās bija rokām darinātas un acij tīkamas.

Kas ir garīgā ziņā svarīgākais?

Just ticību kam augstākam, lielākam, skaistākam. Tā var būt ietiecība kristietiskajās, bet arī pirmskristietiskajās vērtībās. Starp abām ir daudz vairāk kopēja, nekā pirmajā brīdī liktos. Prasme un spēja grūtos brīžos lūgties, piedot un prasīt piedošanu; mīlestība, draudzības jūtas, kopības sajūta tautā, novadā, ģimenē.

Kāpēc nacionālā identitāte ir visspilgtākā tieši grūtākajos (piemēram, trimdas latviešu kopienas, svētdienas skolas okupācijas laikā) un arī pacilājošākajos mirkļos (Latvijas hokeja komandas bronza pasaules čempionātā)?

Latvietis ikdienā pieradis paļauties uz saviem spēkiem un savu galvu. Tas ir labi, jo mūs grūti ievilināt ticībā kādam vienvaldītājam vai kādai vienai politiskajai varai. Mēs skatāmies uz pasaulīgo ar veselīgu skepsi. Ne velti latviešiem joprojām patīk dzīvot (vismaz vasarās) savā nošķirtā lauku mājā, tāda viensētnieka filozofija. Netraucēju nevienu, un lai mani lieki netraucē. Taču tad, kad ir lieli pārbaudījumu brīži, mēs apvienojamies

kopībā, lai varētu pretstāvēt apdraudējumam. Arī talkās esam kopā, dziesmu svētkos, godos, jo svinēšana vislabāk padodas un spēku uzņem, kad to izjūt lielākā pulkā. Arī sporta uzvaras gribas baudīt kopīgi, jo tad tā pozitīvā enerģija sabiezē un pietiek visiem. Svešatnē dzīvojot, vajadzība pēc kopāšanās ir biežāka, jo tur tā pozitīvā enerģija – latviski runājot, dziedot, darbojoties – ikdienā nav tik stipra. Jāatrod laiks un vieta, kur sanākt un pulkā izjust Jāņus, Ziemassvētkus vai 3x3 gaisotni.

Kā izmantot šos nacionālās pašapziņas pacēluma mirkļus, lai veicinātu Latvijas attīstību?

Pirmkārt, piebremzēt sevi katrreiz, kad kaut kas nepatīk – valdībā, pašvaldībā, kaimiņos. Jābūt vajējām acīm, nekritiski lietas nav jāpieņem, bet katrreiz, pirms skaļi sākam paust neapmierinātību, lai padomājam, ko katrs no mums ir lietas labā darījis un ko var darīt. Domu, vārdu negācijām ir tendence izplesties un padarīt jebko melnu, ko pēc tam grūti atmazgāt. Otrkārt, pacēluma mirklī jākrāj kā mīļas fotogrāfijas, lai ik pa laikam var pārclīlāt prātā gan vienatnē, gan pulkā. Pozitīvā enerģija nepazūd, bet tā jāuzkrāj, lai vajadzības gadījumā ir, kur pasmelties spēku atgūvei. Treškārt, nav jābaidās skolās, publiskos pasākumos atgādināt pašapziņas pacēluma piemērus. Tauta pastāv, ja tai ir veselīgi mīti un leģendas, kas iedrošina uz lieliem darbiem.

Vai un kā redzi korporācijas kā nacionālās apziņas nesējas?

Korporāciju nozīme tautiskās un valstiskās apziņas veidošanā ir nepārvērtējama. Tikai daži piemēri atgādinājumam. Latviskuma apziņu un tās izplatīšanu tautā ar rakstniecības palīdzību veica Tērbatā 1870. gadā aizsāktie latviešu studentu rakstniecības vakari, kas vēlāk pārtapa oficiālā korporācijā – *Lettonia*. Atis Kronvalds pamatoja tautisko centienu nepieciešamību, ja latvieši grib pastāvēt nākotnē. Kārlis Kundziņš latviskoja un

”

Ja cilvēki piederētu kādai universālai kopībai, būtu jāskumst aiz garlaicīgās vienādības.

padarīja latvietim saprotamāku un tuvāku luterisko baznīcu. Jānis Steiks, būdams mācītājs, vienlaikus nāca klajā ar tam laikam nedzirdētu un neparastu dzejas valodu. Jēkabs Lautenbahs uzrakstīja vairākus tiem laikiem nepieciešamus literāros gabalus, ko nosauca par eposiem. 19. gadsimtā valdīja uzskats, ka īsta kultūrtauta var būt tikai tā, kurai ir eposi. Lautenbahs, vielu smeļot brīnumpasākās un teikās, radīja kultūrvaroni, vārdā Niedrīšu Vidvuds. Dirģents Indriķis Zīle, kurš atdusas Tartu kapos, uzstājās kā I Vispārīgo dziesmu svētku dirģents un apliecināja latviešu mūzikas kultūru. Vācbaltietis Aleksandrs Vēbers apliecināja, ka latviskuma idejas iedzīvināšanai nav svarīga tautība, bet pozitīva darbība. Viņš bija tas, kas nodibināja un vadīja Rīgas Latviešu biedrības zinību komisiju, kura apkopoja un izdeva nozīmīgus rakstu krājumus par mūsu valodu, folkloru, literatūru. Tāpat pie Latvijas valsts nodibināšanas šūpuļa stāvēja gan *letoni*, gan *seloņi* un citu korporāciju pārstāvji. Trimdā starp redzamākajiem latviskuma idejas uzturētājiem bija korporāciju biedri. Protams, žēl, ka sākotnēji sievietēm korporācijās nebija paredzēta vieta. Toties, nodibinoties Latvijas valstij, savu ieguldījumu, īpaši latviešu rakstniecības, kultūras jomā sniedza studenšu korporācijas, starp tām

12. Saeimas deputātu svinīgais solījums, 2014. gada novembris. Foto: Juris Vīgulis, Saeimas kanceleja

God!fil! Janīna Kursīte Pērkones tautastērpā.

Foto: Uldis Pāže

”

Latvietim dvēseles apjausma kaut kur pazudusi starp kariem un citām rūpēm.

arī 1927. gadā dibinātā *Selga*. Patīkami, ka starp *Selgas* goda filistrēm ir bijusi dzejniece Valda Mora, kas plašākai publikai vairāk pazīstama ar dzejoli/dziesmu *Zilais lakatiņš*, bet kopumā daudz darījusi latviešu romantiskā stila dzejas kultūras izkopšanā. Tāpat starp goda filistrēm neatsverams ir Zviedrijā dzīvojušās dzejnieces Veronikas Strēlertes un viņas dzīvesbiedra kultūrvēsturnieka Andreja Johansona sniegums. Šo sarakstu var turpināt, bet noslēgšu ar kādas

”

Latvietis ikdienā pieradis paļauties uz saviem spēkiem un savu galvu.

selgas nu jau pirms gadiem izteikto spilgto iespaidu, ko uz viņu atstājis Johansona priekšlasījums par katla kāsi un mājas garu. Johansons izkopa kultūratmiņu, rakstot vēsturiskas apceres par latviešu un Latvijas pagājību. Veronika Strēlerte latviskumu ietēra smalkā dzejā.

Kāda, tavuprāt, ir korporācijas goda filistres loma?

Spriežot pēc Valdas Moras un Veronikas Strēlertes devuma, ļoti atbildīga.

Ko var iegūt goda filistre(-s), un ko – korporācija?

Tas atkarīgs no goda filistres(-a) un korporācijas, bet ideālā gadījumā tā ir abu pušu bagātināšanās klātienē vai neklātienē.

Kādi, pēc tavām domām, ir korporāciju virsmērķi?

Virsmērķis ir saliedēt studējošos, tos, kas studējuši, jaunos ar vecajiem, vienojot mērķi kalpošanā dzimtenei un tās garīgajām vajadzībām. Korporāciju reālā funkcija mūsdienās varētu būt lielāka, bet, ņemot vērā mūsdienu plašās un daudzveidīgās iespējas izpausties, var teikt, ka korporāciju vieta ir stabila un pamatfunkcija – vienot darbos – tiek veikta.

Latvijā ir sastopami gan latīniskie, gan latviskie korporāciju nosaukumi. Kā vārda vai nosaukuma došana ietekmē organizāciju, tās attīstību, sūtību, iekodēto mērķi?

Rakstnieks Anšlavs Eglītis savulaik pusjokojot rakstīja, ka nosaukums ir puse no grāmatas vērtības. Latīņu nosaukumi korporācijām sākotnēji bija cieņas izrādījums romiešu kultūrai un latīņu valodai kā jaunlaiku Eiropas kultūras šūpulim. Tāpat latīņu valoda bija neitrālā zona, kurā nevajadzēja cīkstēties par vācu, franču vai krievu valodas prioritāti. Latīniskie korporāciju nosaukumi pārsvarā ietvēra sevī konkrētu novadniecības (*Lettgalia, Tervetia*), vēsturisku (*Lettonia, Ventonia*) vai abstraktizētu (*Patria*) piederības ideju. Tikai nodibinoties Latvijas valstij un attīstoties korporācijām pašām, izvēle kļuva gan plašāka, brīvāka, gan latviskāka (*Spidola, Daugaviete, Gundega, Dzintra, Selga, Liga*).

Vai iespējams definēt, kas ir folklorā mūsdienās?

Folklorā ir viss materiālais un nemateriālais, ko mēs radām un kas aiziet tālāk bez autora vārda un uzvārda: anekdotes, nostāsti, leģendas, humorantiņi, ticējumi, bet arī tautas meistarū darinātas segas, cimdi, rotas, trauki, kuriem ar laiku piemirstas, kas tos gatavojis.

”

Uzvaras gribas baudīt kopīgi, jo tad pozitīvā enerģija sabiezē un pietiek visiem.

Kā folkloras veidojas, un kādi ir ieteikumi garīgā mantojuma saglabāšanā?

Ieteikumi nereti tiek radīti, lai tos neievērotu, un galu galā katram ir galva uz pleciem, lai domātu un saprastu, kā vecvecmamma austās segas vai stāstītos stāstus labāk saglabāt. Vieni nodod pagātnes liecības un lietas muzejos, citi izstāda mājās paši, lai bērniem ir, uz ko paskatīties, vēl citi atdod prasmīgiem senlietu krājējiem.

Vai mutvārdu un pierakstītais folkloras mantojums saistīts ar senajām latviešu rakstu zīmēm, to attēlojumu?

Mēs tikai varam minēt, vai un kādas bija senās rakstu zīmes. Tas, ko var izziņāt un kas daļēji saglabājies līdz mūsdienām, ir aizsargzīmes, ko vilka vai iegreba, vai uzkrāsoja uz ēkām, priekšmetiem. Pārsvārā tās bija ģeometriskā ornamenta zīmes – tā sauktie auseklīši jeb astoņstūru krusts, lietuvēna krusts, ugunskrusts, slīpais krusts, dažāda veida saulītes un vēl citas zīmes. Bija arī tā sauktie mezglu raksti – krāsainā dzijā iesēja mezglus, lai no kaut kā nevēlama (visbiežāk slimības) tiktu vaļā vai, tieši otrādi, lai kaut ko vēlamu piesaistītu. Tā ka pierakstītajam mutvārdu mantojumam (dainām, pasakām) tiešā veidā nav saistības ar rakstu zīmēm. Tās varēja būt kā

palīgīdzeklis galvenokārt dažādos rituālos – kaut ko svarīgu nostiprinot vai izmainot.

Vai ir kāda rakstu zīme vai simbols, kas tevi iedvesmo, dod īpašu spēku?

Atkarībā no situācijas. Kad gribas tikt no kaut kā nepatīkama vaļā, tad iedomājos slīpo krustu vai apzināti sakrustoju rokas. Kad gribas kaut ko paturēt ilgāk, iztēlē zīmēju saulītes. Zīmēm bija svarīga loma dažādos rituālos. Aizsargzīmes vilka no jauna ik Jāņos un Ziemassvētkos. Mezglu rakstus sēja pēc vajadzības, bet ne niekojoties. Ceļot māju vai citu ēku, pakšos vai sliekšņi iecirta slīpo krustu. Kādā simtgadīgā, bet varbūt vēl vecākā Alsungas pirtiņā redzēta iegrebtu zīmju virkne – lietuvēna krusts (pret apdraudējumiem no ārpuses), kreisās puses ugunskrusts (pret ugunsnelaimi) un vertikāla svītra abu malējo zīmju stiprinājumam. Stilizētu senrakstu 19. gs. beigās izveidoja etnogrāfs Matīss Siliņš. To vairākkārt izmantojuši mākslinieki, un tas ir seniski skaists, varbūt ikdienā ne pārāk parocīgs lietošanai.

”

Pacēluma mirkli jākrāj kā mīlas fotogrāfijas, lai ik pa laikam var pārcilāt.

Tavi senči ir no dažādām Latvijas pusēm – gan no Latgales, gan Kurzemes. Kādu tautastērpu izvēlies valkāt?

Ilgus gadus mana pētnieciskā mīlestība bija piesaistīta

Leģionāru piemiņas sarīkojumā Jēkabpilī, 2012. gads.

”

Pozitīvā enerģija jāuzkrāj, lai vajadzības gadījumā ir, kur pasmelties spēku atguvei.

Kurzemei, tāpēc impulsīvi izvēlējos Pērkones tautastērpu. Jāsaka gan, ka visu novadu tautastērpi mums ir skaisti. Velc, kuru gribi, nāk ārā senču spēks.

Pastāsti, kas tevi mudina doties ekspedīcijās?

Regulāri braucu un vedu studentus folkloras ekspedīcijās kopš 1999. gada. Vienīgais gads, kad nebraucu, bija Covid-19 pandēmijas pirmā gada vasara. Sirdi silda izlokšņu valoda, ko vēl pieprot Kurzemē un Latgalē, audēju un adītāju izcilās prasmes. Zāļu sievu un vārdotāju spējas dziedināt. Tas ir labākais veids, kā, ja ne sataustīt, tad apjaust latviskumu.

Kā izvēlies katras ekspedīcijas misiju?

Dažkārt nejauši. Piemēram, uz nomaļo Baltkrievijas Poļesji devos, sadzirdot, ka tur senāk dzīvojuši prūši un ka vēl ne tik sen tur atsevišķi cilvēki runājuši kādā dīvainā, baltkrieviem nesaprotamā, domājams, prūšu valodā. Aizbraukuši atradām tādu unikālu tradīciju kā akmens bābu ieģērbšanu. Par akmeni iemiesotu garu pielūgšanu un ziedošanu tiem vēl 19. gadsimta pirmajā pusē lasīts arī latviešu periodikā, bet te – pilnīga arhaika un 21. gadsimtā!

Rucavā ar tautas dziednieci Annu Šmiti, 2010. gads.

Pie Sibīrijas latviešiem pamudināja doties studenti. Pie kurseniekiem Kuršu kāpās – lasītais. Gribējās uzzināt, vai kursenieki vēl palikuši un kā viņi sevi uztver, vai viņiem ir sajūta, ka viņi ir daļa no latviešiem. Kuršu ķoniņi Kurzemē piesaistīja ar savu vēsturi, proti, viņi nekad nav bijuši dzimtcilvēki. Pratuši noturēties brīvu cilvēku statusā, pateicoties diplomātiskajām spējām un raksturu spītībai. Misija, ja vienā teikumā – izzināt, kamēr vēl ir, ko izzināt, aprakstīt un parādīt jaunajai paaudzei, cik bagāti esam mēs paši un cik aizraujoša ir tā lieta, ko sauc par folkloru. Un vēl – iedrošināt vietējos, pie kuriem mēs braucam, noticēt, ka tas, ko un kā viņi dara, kā dzīvo – ir vērtība un bagātība ne tikai viņiem, bet daudz plašākam cilvēku lokam.

Jautājums kā baltu filoloģei – prognoze par latviešu valodas nākotni, ņemot vērā būtisko angļu un arī citu valodu ietekmi?

Gandrīz vai kauns atzīties, ka pēc izglītības neesmu baltu filoloģe. Padomju laikos kopā ar vairākiem klasesbiedriem sacerējām un izlīmējām pretpadomju proklamācijas. Ceļš uz Latvijas Universitāti man bija slēgts. Tiku uzņemta Tartu Universitātē, par ko man dziļā pateicība igauņiem. Protams, latviešu valoda man ir sirdī un kaut kur nemanāmi arī

”

Trimdā starp redzamākajiem latviskuma idejas uzturētājiem bija korporāciju biedri.

Darbs Saeimas sēdē, 2022. gads.
Foto: Ieva Ābele, Saeimas kanceleja

dvēselē. Man patīk sameklēt senvārdus, izjust to garšu un krāsainību un mēģināt saprast, kas tajos ielēpts. Folklorā nav iedomājama bez valodas, tāpat kā latviešu tautu grūti iedomāt bez valodas. Prognozes ir visnedrošākā lieta. Šis atkal ir laiks, kas lietas un domāšanas vienādo, tikai šoreiz, atšķirībā no padomju laika, labprātīgi. Jo vairāk no mums sapratīs, ka valoda, tieši valoda ir svarīgākā mūsu dvēseles sastāvdaļa, jo ilgāk valoda saglabāsies.

Runājot par tehnoloģiju attīstību – cik svarīgi redzēt runātāju un fiziski būt klāt sarunā?

Saņemt vēstules prombūtnē nebija un nav tas pats, kas sarunāties aci pret aci. Skatīties mīļa cilvēka vai kāda svarīga notikuma iemūžinājumu fotogrāfijā nav tas pats, kas pieskarties vai just tiešu klātbūtni. Tāpat arī mūsdienās – attālinātas lekcijas vai konferences nav tas pats, kas klausītāju reakcija kopbūtnē. Vienlaikus saprotam, ka lietas mainās līdz ar mums pašiem – labprātīgi vai kā nesen – Covid-19 izraisītu apstākļu dēļ. Toties daudz labāk novērtējam, ko nozīmē fiziska saskarsme, paspiežot roku vai apskaujoties, acu kontakts, auditorijas gaisotne.

Valoda un melodija savijoties veido dziesmu. Kāda ir tava mīlākā dziesma?

Laikam *Tumša nakte, zaļa zāle*, kaut patīk daudzas, katreiz

”

Tauta pastāv, ja tai ir veselīgi mīti un leģendas, kas iedrošina uz lieliem darbiem.

pēc noskaņojuma. Bez tumšas nakts nav gaišas dienas, bez skumjām mēs nespējam novērtēt prieka mirkļus. Dzīvē katram gadās ko pazaudēt, ir jātic un jāzina, kā atrast.

”

Bīstami izgudrojumi mēdz izrauties no izgudrotāju rokām un iet virzienā, kāds tiem nav bijis paredzēts.

Ļoti liela nozīme cilvēka dzīvē ir izglītībai. Ko mūdienu students sagaida no augstskolas?

Tas jāprasa tiem, kas to sagaida. Gribas, lai tas būtu ar pozitīvām brīnuma gaidām un gaidītā piepildījumu. Zināšanas mūsdienās var iegūt visdažādākajos veidos, bet kopābūšanu un kopā ar pedagogiem risinājumu meklēšanu nevar aizstāt nekādas grāmatas, nedz arī tehnoloģijas.

Kas ir kvalitatīvas un mūsdienīgas augstākās izglītības pamats?

Domātspējīgs un domāt uztrenēts skolēns un students, izkopta diskusiju kultūra, jo tikai totalitārās izglītības sistēmās ir pareizas un nepareizas atbildes un patiesība pēdējā instancē.

Vai mīts par to, ka pēc desmit gadiem visus studiju darbus radīs mākslīgais intelekts, varētu būt realitāte vai tomēr mūdienu *spoku stāsts*?

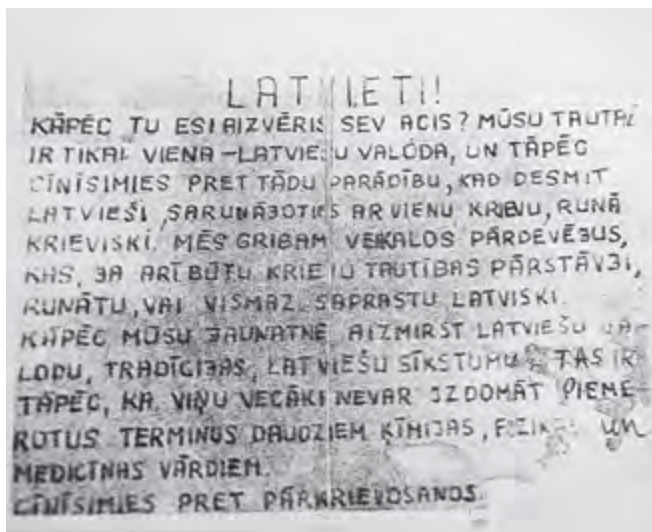
Vācu filozofs Osvalds Špenglers jau pirms simts gadiem

Mandātu, ētikas un iesniegumu komisijas sēde, 2019. gads. Foto: Ieva Ābele, Saeimas kanceleja

Ielīgošanas pasākums Saeimā, 2012. gads. Foto: Ernests Dinka, Saeimas kanceleja

Kopā ar vairākiem klasesbiedriem J. Kursīte izlīmēja pretpadomju proklamācijas, kuru dēļ nevarēja studēt LU, 1969. gads.

pareģoja, ka tuvojas Rietumu civilizācijas noriets un bojāeja. Divi pasaules kari šķietami apstiprināja sakrājušos spriedzi un nespēju negatīvo pārmalt pozitīvā veidolā. Krievijas uzsāktā agresija Ukrainā un Rietumu pasaules daļas galvas bailīga pabāšana smiltīs, izliekoties to neredzam, neko labu par nākotnes perspektīvām neliecina. Ja uzvarēs rietumnieku neremdināmā fiziskās bagātināšanās un dzīves baudīšanas tiecība, mākslīgais intelekts tur labi iederēsies. Pašiem nav jādodomā, nav jāpiepūlas – baudi, kamēr dzīvo, kāds domā tavā vietā. Pašiznīcināšanās ceļš. Taču, ja mākslīgo intelektu liek prasmīgi lietāt, tad nekas pats par sevi ļauns tas nav. Tā gan domāja arī tie, kas izgudroja atombumbu. Bīstami izgudrojumi mēdz izrauties no izgudrotāju rokām un iet virzienā, kāds tiem nav bijis paredzēts.

”

**Bez tumšas nakts
nav gaišas dienas,
bez skumjām nespējam
novērtēt prieka mirklus.**

Kā tu skaties uz laiku?

Ja būtu vēsturniece, skatītos ar bailēm un varbūt ar šausmām, jo vēsturniekiem laiks ir lineāra padarīšana, ko ierobežo visa sākums un gals. Tā kā esmu folkloriste, tad mani mierina izpratne par laika cikliskumu. Mēs pazūdam,

kaut ko katrs no sevis atstājot un cerībā kaut kad kaut kādā veidā atgriezties. Padomijas gados laiks vilkās neciešami lēni, bet varbūt tā nebija režīma, bet jaunības izjūtas specifika. Likās, ka notiekošais turpināsies un turpināsies. Gadsimtu un tūkstošgades mija ieslēdza it kā kādu paātrinājuma pogu neredzamam pulkstenim. Un atkal – varbūt tā sakrita ar nodzīvoto gadu skaitu.

”

**Tā kā esmu folkloriste,
tad mani mierina
izpratne par laika
cikliskumu.**

Vai atceries spilgtākos momentus, par kuriem gribētos teikt: “Mirkli, tu esi tik skaists! Jel apstājies!” (J. V. Gēte, Fausts)

Tādu mirkļu ir bijis daudz, bet tāpēc, ka tie ir tik personiski, gribas tos paturēt sev pašai. Tas, kas nav paturams pie sevis, bija Latvijas neatkarības atgūšanas brīnums. Sagaidīju to ASV, mācot latviešu valodu Rietummičiganas Universitātē Kalamazū. Priecājos kopā ar trimdas tautasbrāļiem un māsām, nakts melnumā uz kādas mājas jumta dziedājām smeldzīgo *Tumša nakte, zaļa zāle*. Bija neaptverama laimes un kopības izjūta. Toreiz uz svinīgo sarīkojumu man aizdeva tautastērpu. Pirmoreiz izjutu, ko nozīmē būt tautastērpā. Ticiet vai neticiet, to atceroties, sariesas asaras acīs. Bet laikam jau tāpēc ir šie mirkli, lai tos varētu ik pa laikam apturēt – skaistās atmiņās. **U!**

KONVENTU JAUNUMU HRONIKA: 2023. GADA PAVASARA SEMESTRIS

Lettonia

Septiņi *Lettonia* fukši jauno gadu sagaidīja 2x2 Ziemgriežu noietnē. *Lettonia* fil! Jānis Veide Kalpaka ballei kā izsoles priekšmetu ziedoja oriģinālās pastmarkas no Ukrainas. Martā *lettoni* pievienojās *talaviešiem* ziedojumu vākšanas akcijā Ukrainas karavīriem; tika saziesti līdzekļi apvidus auto un dronam. Aprīlī eksternajā lit!vak! *Lettonia* C!Q! ar brīvo runu *Latviešu politikas pirmsākumi: labējie, kreisie un citādie* uzstājās profesors god!fil! Ivars Ijabs. 27. maijā *Lettonia* C!Q! norisinājās salonvakars kā atvadu pasākums pagājušajam semestrim – mazliet smalks, mazliet ēvērgēlīgs, negaidītiem pārsteigumiem bagāts un nostalgisks vakars, kurā bija iespēja gan paklausīties skaistu mūziku, gan uzaicināt kādu uz deju, gan vienkārši aizmirsties. Aptuveni 25 *lettoni* piedalījās Valpurģu nakts pasākumos Tartu Igaunijā.

Fraternitas Arctica

Notika šādi literārie vakari: *Viena medicīna un viena veselība – no koncepcijas līdz rīcībai*, referents prof. Dr. med. vet. Aivars Bērziņš; *Harkivas M. Karazina universitātes tradīcijas*, referente Mg. hist. Viktorija Piveņa; *Akadēmiskās paukošanas vēsture*, referents: Ph! Nikolajs Putiļins; *Roļeviku kustība*, referents fil! Roberts Šilings, *Concordia Valdemaria; Kiberdrošības pamati*, referents f! Edgars Aronietis; *Nacionālā enciklopēdija*, referents fil! Valters Ščerbinskis, *Frat! Curs!*; *Luijs Pastērs un viņa ieguldījums alus brūvēšanas tehnoloģijā*, referente Phd! Olena Hopta (Harkivas Nacionālā medicīnas universitāte, RSU). Ph! Dmitrijs Trofimovs un Ph! Vladimirs Voicehovskis uzstājās ar runām mītiņā *Uzvaru Ukrainai, brīvību Krievijai. Fraternitas Arctica* delegācija – t/l sen! Ph! Sergejs Mihailovs, Ph! Vladimirs Voicehovskis un Ph! Tarass Ivaščenko – piedalījās RSU rektora inaugurācijā un sveica jaunievēlēto rektoru. *Arkti* apmeklēja zinātniski pētniecisko institūtu *BIOR*; institūta direktors prof. Dr. med. vet. Aivars Bērziņš novadīja ekskursiju. Uzņemti trīs fukši, maija komeršā uzņemti divi komāna garanti un goda filistrs – prof. Dr. med. vet. Aivars Bērziņš.

Selonija

27. februārī *Selonijas* konventa dzīvoklī akadēmiskā vienība *Austrums* un grāmatu apgāds *Jumava*, piedaloties Latvijas Valsts prezidentam fil! Egilam Levitam, *frater lataviensis*, prezentēja Latvijas Valsts pirmajam prezidentam veltīto grāmatu *Taisnība vienmēr uzvarēs*.

6. martā *Selonija* kopā ar citām Atsevišķās studentu rotas korporācijām un Nacionālajiem bruņotajiem spēkiem devās pieminēt pulkvedi Oskaru Kalpaku, apmeklējot gan O. Kalpaka pieminekli Rīgā, gan viņam veltīto muzeju un piemiņas vietu *Airītes*. P!K! un *Selonijas* t/l vicesen! com! Viesturs Mušperts ar komandu *AC Seda* savā konkurencē izcīnīja uzvaru erudīcijas spēles *V.I.P.* finālā. 22. aprīlī ar dzīvo mūziku lieliski tika pavadīts *sēju* un *dzintru* pasākums – karnevāls.

1. jūnijā noslēdzām mācību gada aktīvo daļu ar eksternu literāro vakaru *Latvijas aizsardzība šodien un 2035. gadā*; uzstājās Aizsardzības ministrijas valsts sekretārs Jānis Garisons. 30.06.–02.07. notika B!T!K!, kuru organizēja P!K! prezidējošā korporācija *Selonija* un S!P!K! prezidējošā korporācija *Daugaviete*. Lai sniegtu palīdzīgas rokas, brangs pulks *seloņu* un viņu draugu devās talkā likvidēt degšanas sekas un iztīrīt māju uz *Camphill Rožkalni*, kur liesmas nopostīja dzīvojamo ēku, atstājot 13 cilvēkus bez pajumtes.

Literārie vakari: com! Toms Alberts Vītols viesā skaidrību, vai mūsu C!Q! ūdens ir labāks nekā *Evian*; kr! Daniels Dambītis atrādīja izveidoto e-burgas sistēmu; kr! Normunds Zeļonka pastāstīja par pieredzi 30 dienu auksto pelžu izaicinājumā. Apsveicam mūsu fil! Juri Ulmani ar pasaulē augstākās virsotnes (Everesta) pieveikšanu! Lepojamies ar *Selonijas* fil! Rolandu Irkli, kurš spēj apvienot svarīgu amatu valsts pārvaldes sektorā (valsts kontrolieris) ar dienestu Zemessardzē.

Talavija

Fizikas institūta profesors fil! Elmārs Blūms 16. starptautiskajā magnētisko šķidrumu konferencē (Granada, Spānija, 11.–17. jūnijs) ieguva augstu apbalvojumu – Magnētisko šķidrumu virziena R. E. Rosensveiga vārdā nosauktu medaļu. Uzņemti četri zēni. 3. martā *Talavija* pārņēma Studentu rotas karoga glabāšanu. 4. martā *Talavijas* virsvadībā notika Kalpaka balle. 30. aprīļa nakti *talavieši* ar 11 zēniem pavadīja Tartu, baudot Valpurģu pasākumus. *Talavieši* kopā ar *lettoniem* un draugu atbalstu akcijā *Džipi Ukrainai* ziedoja vairāk nekā 6000 eiro, par kuriem sagādātas vairākas tehnikas vienības – apvidus auto, pasažieru/kravas mikroautobuss un drons (*Land Rover Freelander, Volkswagen T4, Mavic 3 Classic*). Tehnika pašu spēkiem nogādāta Ukrainā, lai nodotu tieši rokās sadraudzības vienībai no Hersonas apgabala. Tāpat arī vairāki *talavieši* apjomīgi ziedojuši citās akcijās – dronu un automašīnu iegādei, kā arī paši vadījuši automašīnas uz Ukrainu. *Talavieši* piedalījās bumelēšanā jeb pastaigā pa

konventu namiem. *Talavijā* aizvadīti vairāki literārie vakari. Com! Klāvs Vabulnieks uzstājās ar tēmu *Lauksaimniecības tendences Latvijā un augu aizsardzības līdzekļu lietošana*, com! Edgars Velce – *Latviešu pirts*, un referātu *Saules paneļu tehnoloģijas* nolasīja z! Kristaps Pisarevs.

Fraternitas Lettica

Esam uzņēmuši divus jaunus fukšus, un tie jau semestra laikā guva bēgšanas pieredzi. Novadīti četri literārie vakari. Kuplā skaitā apmeklēja Valpurģu nakts, kā arī piedalījāties Tartu paukturnīrā.

Latvia

2. februārī fil! Rūdolfs Rubenis kopā ar bijušo kolēģi com! Kasparu Markusu Mollu, *patrus*, iesaistījās Polijas Valsts prezidenta Andžeja Dudas vizītes organizēšanā LU, kur sagaidīja un pavadīja augsto viesi no Polijas sava konventa regālījās, parādot, ka burši tās nēsā valstiski un starptautiski svarīgos notikumus. 3. februārī fil! R. Rubenis saņēma LU rektora god!fil! Indriķa Muižnieka, *patrus*, godarakstu par personisko ieguldījumu LU vēstures un īpaši Studentu karcera izpētē. 16.–17. februārī *Latvia* dibināšanas komeršā izgatavotas ierakumu sveces un ziedota nauda Ukrainas bruņoto spēku atbalstam karā pret Krievijas ekspansiju. Ziedojums nodots fil! Jurim Ulmanim, *selonus*, kurš to nogādāja Ukrainas aizstāvjiem. Aprīlī *Latvia* piedalījās Tartu paukturnīrā, konventu pārstāvēja seši *latvji*. Taut! Artūrs Riekstiņš otrreiz kļuva par čempionu. Visi *latvji* ierindojas 15 labāko topā no 37 paukotājiem. Šis ir visaugstākais sasniegums konventa vēsturē, jo šī ir pirmā reize, kad visi *latvji* kuplā skaitā kvalificējas izslēgšanas kārtai Tartu paukturnīrā.

Tervetia

Aizvadīti literārie vakari par šādām tēmām: ķibeļu stāsti, ievads vīnu pasaulē, Latgales atbrīvošanas kaujas. Turpinājām organizēt fizikas privātsundas RTU studentiem *Tervetia* konventa dzīvokļa telpās. Aprīlī *Tervetia* biedri piedalījās Tartu paukturnīrā, kur mūs pārstāvēja com! Rūdolfs Maksis Osipovs un jun! Roberts Kolbergs. *Tervetia* piedalījās *Imeria* rīkotajā sportiskajā izaicinājumā un kā komanda velobraukšanā ieguva 1. vietu.

Beveronija

Literārajā vakarā vēstures un arheoloģijas pētnieks Eduards Plankājs uzstājās ar brīvo runu par tēmu *Vairogu atradumi Latvijas teritorijā: zinātniskā izpēte un rekonstrukcijas*. Atjaunota mājaslapa *beveronija.lv*.

Philyronia

Uzņemts viens fuksis. Rit gatavošanās 100 gadu jubilejai.

Fraternitas Metropolitana

Uzņemts viens krustdēls. Piedalījāties Valpurģu naktī Tartu. Aprīlī *Frat! Metropolitana* biedri piedalījās Tartu paukturnīrā, kur mūsu konventu pārstāvēja kr! Artūrs Kančs un fil! Artis Belka, iegūstot 3. vietu. Noturēti četri lit! vakari: *Kiberpanks literatūrā. Pirmsākumi un galvenās idejas*, referents fil! Māris Šteinbergs; *“Metropolitāni” Zemessardzē, ko vispār nozīmē būt zemessargam*, referenti fil! Krišjānis Ābelīte un fil! Edgars Mazurs, lit! vakarā piedalījās *Staburadzēs pārstāves; Apzinātība – vēsture un mūsdienas, Austrumi un Latvija*, referents fil! Ansis Jūrgis Stabiņģis, lit! vakarā piedalījās *Daugavietes pārstāves; Aditīvās ražošanas tehnoloģiju un citu metožu izmantošana 3D printēšanas vēsturē, kā arī to darbības pamatprinci*, referents kr! Artūrs Kančs, krāsu referāts. *Imeria* rīkotajā sportiskā izaicinājuma individuālajā vērtējumā šogad iešanā vīriešu kategorijā 1. vietu izcīnīja fil! Valdis Indrikovs, 3. vietu fil! Andis Jucevičs.

Vendia

Jauni fukši nav uzņemti, taču audzinām un izrādām buršu dzīvi trijiem pagājušajā semestrī uzņemtajiem fukšiem. Notikuši divi literārie vakari, kurus novadīja fil! Viesturs Šķesters ar ļoti apjomīgu informāciju par tankiem; vairāk uzzinājām par tanku vēsturi un attīstību, specifiskāciju, kā arī tika analizēti sastopamākie tanki vairākās svāra kategorijās. Lepojāties ar fil! Andreju Gusačenko, balvas 2020. *gada vēsturnieks* ieguvēju, kurš pabeidzis vēstures doktorantūras studijas un pašreiz izstrādā promocijas darbu. Lepojāties ar fil! Ingu Riņķi, kurš izcīnīja 2. vietu *Imeria* riteņbraukšanas izaicinājumā. Organizēts kopīgs *vendu* ziedojums Ukrainai – esam saziņojuši naudu, iegādājušies medicīnas preces, kā arī aizveduši saziņotās mantas līdz Ukrainai (ceņšamies katru semestri atbalstīt Ukrainu ar ziedojumiem). Lepojāties ar fil! Jāni Paegļkalnu, kurš bieži piedalās un organizē dažādu lietu piegādi no Latvijas uz Ukrainu un otrādi, kā, piemēram, vairāku eksponātu atvešanu Ukrainas mākslinieku tēlniecības un gleznu izstādei *Mēs uzvarēsim*.

Gersicania

Esam uzņēmuši vienu jaunu krustdēlu; kopumā mums ir deviņi krustdēli. Noturēti četri lit! vakari. Semestra sākumā kr! Ivo Ernstsons aizstāvēja krāsu referātu *Latvijas muižas un pilis kā kultūras tūrisma produkts naktsmītnes izveidē*, un semestra nobeigumā kr! Deivids Miķelsons prezentēja referātu *CLT paneļu izgatavošana un īpašības*. Marta beigās com! Kārlis Sils uzstājās ar stāstījumu par tēmu *Nameja gredzens: jauniešu romāns kā vadonības ideoloģija trīsdesmito gadu Latvijā*. Pieaicinot viesus, notika apvienotais lit! alus viesu vakars, tajā fil! Atis Everss, alus someljē, kurš strādā uzņēmumā *Valmiermuižas alus*, stāstīja par alu un organizēja degustāciju. 24. martā starp Vācijā dibinātajām korporācijām izveidotajā

muciņas nodošanas tradīcijā *Gersicania* nodeva mucīņu *Fr! Cursica*. 1. aprīlī norisinājās internais pauku turnīrs, tajā laurus plūca com! Rihards Soms. Maijā piedalījāties bumelēšanā. Jūnijā kopā ar kartelbrāļiem *Fraternitas Imantica* noorganizējām mācību gada noslēguma svētkus – maijkomeršu.

Lepojamies, ka balsojumā *Delfi.lv* un *National Geographic* kopējā projektā *Latvijas vēstures atklājējs* uzvarēja vēsturnieks com! Kārlis Sils.

Fraternitas Cursica

Neesam uzņēmuši jaunus fukšus, bet turpinām audzināt esošos fukšus par krietniem tautiešiem. Noturēti pieci literārie vakari. Semestra sākumā viesu vakarā ar lasījumu *Baltijas Universitātes vēsture* uzstājās fil! Guntis Bērziņš; padziļināti iepazīnāties gan ar Baltijas Universitāti, gan arī ieskatījāties fil! Bērziņa ģimenes privātajā fotoarhīvā no laika, kad *Frat! Cursica* tika dibināta Baltijas Universitātē. Literārajā vakarā martā ar krāsu referātu *Ar gumiju modificēta asfalta salīdzinājums ar tradicionālo asfalta* uzstājās z! Armīns Dambergs. Aprīlī *kurši* viesojās pie *Frat! Vanenica* uz atvērto diskusiju *Uzņēmējdarbība jeb darbs dara darītāju*; runātāju vidū bija gan *vanēņu* fillfill!, gan arī *kuršu* fil! Andris K. Bērziņš. Aprīlī eksternā literārā pēcpusdienā *kuršu* ģimenes apmeklēja Stūra māju. Maijā *kurši* devās uz LU muzeju, tika apskatīts gan universitātes karceris, gan muzejs, kā arī bija iespēja uzkāpt uz LU vēsturiskās ēkas jumta.

Fraternitas Vanenica

Semestri sākām ar divu krustdēlu uzņemšanu un noslēdzām ar līdz šim tālāko dibināšanas komeršu – Aglonā –, kur uzņēmām divus krāsnešus. Pirmo reizi Latvijā pie mums uz dibināšanas komeršu ieradās viesi – *kurši* –, kuriem tika pasniegta mūsu komerša lente. *Varavīksnes* organizētajā Studentu un studenšu korporāciju 25. teātra festivālā ar *staburadzēm* kopveidotā izrāde *Projekts: saulstariņš* ieguva labākās izrādes titulu, kas mums ir jau ceturtais panākums kopā ar *Staburadzi*. Pavasara semestrī novadīti septiņi literārie vakari, no kuriem četri bija eksterni: *Latvijas drošība ilgtermiņā: ģeopolitika un demogrāfija*, viesojās *Selonija* un *Phyloronia*; *Dokumentālā filma "Daugavpils – iespēju vai nespēju pilsēta?"*, referēja Vladislava Romanova, viesojās *Staburadze*; paneļdiskusija *Uzņēmējdarbība jeb darbs dara darītāju*, viesojās *Fraternitas Cursica*; *Grūtībās nonākuši jaunieši un OPEN radošie centri*, referēja Edijs Klaišis kopā ar *selgu* un *gundegu*. Viens no literārajiem vakariem pārauga mūsu krustdēlu meklēšanā. *Vanēni* apmeklējuši arī deviņus citu korporāciju organizētos literāros vakarus. Lepojamies, ka esam pabeiguši konventa ēkas fasādes remontu – Artilērijas iela ir par vienu atjaunotu namu bagātāka. Ar savu kontrolpunktu piedalījāties S!P!K! organizētajā bumelēšanā, un pirmo vietu komandu

konkurencē ieguva komanda, kurā bija mūsu old! un krustdēli, kā arī viena *dzintra* un viena *staburadze*. Vairāki *vanēni* piedalījās Tartu pauč! turnīrā, un mūsu krustdēls ieguva augstāko vietu visu biedru kandidātu konkurencē. Aktīvi piedalījāties *Imeria* sportiskajā izaicinājumā, līdz pašam noslēgumam sacenšoties par uzvaru velobraukšanas kopvērtējumā.

Daugaviete

Uzņemta viena meitene. Notikuši septiņi literārie vakari. Divos esam uzņēmušas ciemos studentu korporāciju *Lettonia* un *Concordia Valdemaria* pārstāvjus. Lit!vak! tēmas: filma *Janvāris*; latviešu gadskārtu svētki Meteņi – svētku programma ar pankūku cepšanu; miegs un tā būtiskā nozīme (viesojās *Lettonia*); *Daugaviešu* pieredzes un profesionālie stāsti; mobings darba vietā, un kā ar to cīnīties juridiskiem līdzekļiem; sievietes skaistums un veselība, rūpes par to; *Biškopības 3D: Darbs. Dzīvesveids. Draudzība* (viesojās *Concordia Valdemaria*).

Gundega

Uzņemtas četras meitenes. Notikuši pieci literārie vakari, no kuriem trīs bija meiteņu krāsu referāti: m! Kitija Kere – *Seksuālā vardarbība*, m! Kristīne Krama – *Biznesa tīklošanās*, m! Ieva Zvirbule – *Valsts apmaksātās vēža profilaktiskās pārbaudes Latvijā*. *Gundegas* kopīgi piedalījās *Rimi Rīga maratonā*, kā arī aizvadīja ceturto interno sportisko izaicinājumu. 10. jūlijā konventu apmeklēja god!fil! Guntis Šmidchens, *talavus*, no ASV. Fil!B! pievienojās sešas jaunās fillistres.

Dzintra

Pavasara semestrī uzņemtas četras meitenes. Notikuši seši literārie vakari, no kuriem divi eksterni: literāri dziesmotais ar *Līgu* un *Staburadzi*, kā arī eksterns literārais vakars/pastaiga – *Krišjāņa Valdemāra ielas arhitektūra: Dzintras jūgendstila CIQ!*.

Imeria

Uzņemtas 14 meitenes. Novadīti 12 literārie vakari. Lepojamies ar mūsu fil! Anitas Andersones noietajiem daudzajiem kilometriem *Imeria* sportiskajā izaicinājumā. Gatavojamies *Imeria* simtgades jubilejai 2024. gada 19. novembrī.

Selga

Uzņemtas divas meitenes. Turpinājām iepriekšējos semestros iesākto tradīciju – atvērtās audzināšanas un kantu stundas. Notikuši četri literārie vakari: kopā

ar *Sororitas Tatiana* sarunājāmieš ar dzejnieci un Ilģuciema sieviešu cietuma kapelāni Rudīti Losāni; klausījāmieš par ceļošanas pieredzi un atklājumiem ar Zani Eniņu; notika lit!vak! par empātiju un iekļaušanu ar Vitu Stīgi-Škuškovniku (izstrādājusi bezbērnotības terminoloģiju latviešu valodā); kopā ar *Gundegu, Frat! Vanenica, Frat! Cursica* ar biedrības *OPEN radošais centrs* dibinātāju un dvēseli Ediju Klaiši runājām par grūtībās nonākušiem jauniešiem un viņu likteni. 6. maijā *selgas* devās *Daugavietes* organizētajā bumelēšanas pastaigā un arī pašas uzņēma viesus, gūstot daudz atziņu vārdu. *Imeria* sportiskajā izaicinājumā piedalījās 25 *selgas*, un lielākā daļa nepagurstot soļoja ik dienu. Iešanas disciplīnā komandu vērtējumā *Selga* ieguva 1. vietu.

Gaujmaliete

Notika literārais vakars par tēmu *Alģes – ilgspējīgas modes nākotne*. Fil! Edīte Jucēviča *Imeria* rīkotajā sportiskajā izaicinājumā ieguva 3. vietu iešanā distancē sieviešu konkurencē, pieveicot 1052 km. Arī pārējās *gaujmalietes* (fil!fil! Inguna Ukenābele, Ingūna Ligere, Natālija Kondratjeva un Baiba Stepe) cītīgi staigājušas izaicinājumā un kopā sakrājušas 2249,9 km.

Varavīksne

Uzņemta viena meitene. Notikušie literārie vakari Rīgā: uzstājās t! Vineta Hibšmane ar *varavīksnes stāstu*; *Bērnu slimnīcas fonds – lielākā bērnu veselībai veltītā labdarības organizācija Latvijā*; Enija Rubina – *Rīgas pilsētas arhīvs*; sarunas ar Lolitu Čīgāni; *Pārtikas piedevas un to ietekme uz veselību*. Notikuši trīs literārie vakari Jelgavā: Rolands Melderis – *Eduards Smilģis toreiz un tagad*; uzstājās fil! Anta Bērza ar *varavīksnes stāstu*; režisore Aija Treija – *ledvesma ir jāmeklē – radošs darbs katru dienu*. 22. aprīlī rīkojām 25. teātra festivālu par tēmu *Dzīves komati, punkti, daudzpunktes...* Fil! Kristīne Tjarve *Imeria* rīkotajā sportiskajā izaicinājumā ieguva 1. vietu velobraukšanas disciplīnā, pieveicot 2041,5 km.

Sororitas Tatiana

Uzņēmām vienu meiteni. Ziemā viesojāmieš Ledus skulptūru festivālā Jelgavā. Kopā ar *Frat! Arctica* apmeklējām Stūra māju. Svinējām Meteņus pie sen! Jūlijas Trofimovas, bet Lieldienas pie fil! Nadeždas Semjonovas.

Spīdola

Uzņēmām divas meitenes. Semestri atklājām ar *Spīdolas* vārdadienas svinībām 2. februārī, radoši un praktiski darbojoties, pagatavojām vizuāli pievilcīgus un tajā pašā laikā praktiskus atstarotājus. Krāsu referātu nolasīja meit! Anna Bukava par tēmu *Krāsu*

izvēles objektīvie un subjektīvie faktori. Dejojām ar *Tervetia* biedriem un tikāmies viktorīnas vakarā *Spīdi ar zināšanām!*, lai noskaidrotu zinošāko komandu. 30. aprīlī tradicionāli apmeklējām Valpurģu nakti, lai stiprinātu draudzības saites ar mūsu sadraudzības korp! *Sororitas Estoniae*.

Zinta

Pavasara semestrī novadīti trīs literārie vakari: *Augu cilmes Sūnu iedarbības mehānismi ādā*, fil! Anna Ramata-Stunda; *Kā baltieši Austrālijā gāza valdību*, fil! Valda Liepiņa, viesojās *Varavīksne*; *Ūdens resursi: kā tos izmantot gudrāk?*, Dr. sc. ing. Sandis Dejus.

Staburadze

Uzņemtas divas meitenes. Literārie vakari: *Īsts literārais vakars* – publicists Valters Dakša ar saviem kolēģiem vairāk pastāstīja par to, ko viņiem nozīmē dzeja un kā norisinās žurnāla *Avīzes nosaukums* tapšana; *Vides un cilvēka savstarpējība: miesiskās pieredzes nozīme vides ētikā* – viesojās filozofe Anne Sauka; *Molekulārā epidemioloģija* (krāsu referāts). Pēc ilgāka pārtraukuma notika kūku vakars, kurā ar saldumiem cienāja gan *staburadzes*, gan uzaicinātie viesi.

Staburadzes piedalījās teātra festivālā kopā ar *Frat! Vanenica* ar uzvedumu *Projekts: Saulstariņš*. Izcīnīta 1. vieta žūrijas vērtējumā un saņemta balva par labāko skatuves noformējumu. Meit! Silva Gradovska žūrijas vērtējumā ieguva labākās aktrises titulu. Taut! Herta Dunska saņēma Ingmāra Čaklā balvu par uzdrīkstēšanos. *Staburadzes* kuplā skaitā devās uz Tartu, lai piedalītos Valpurģu nakts pasākumos un stiprinātu draudzības saites ar Igaunijas studentu organizāciju *ENUS*. Maijā kopā ar *Talaviju* devāmies uz Latvijas Nacionālo dabas muzeju, lai tuvāk iepazītu Latvijas putnus.

Līga

Nozīmīgākais notikums bija 12. martā, kad *līgas* svinēja internās dzīves dibināšanas 95. gadadienu un 30. gadadienu kopš uzņemšanas S!P!K!. Literāri muzikālajā pēcpusdienā *Selonijas C!Q!* Jāzepa Vītola Latvijas Mūzikas akadēmijas profesors *Dr. art. Andris Vecumnieks* izsmeltoši stāstīja par nozīmīgākajiem mūzikas dzīves notikumiem starpkaru Latvijā, bet *līgas* sniedza priekšnesumus, atskanojot J. Mediņa, J. Vītola, L. Garūtas, J. Kalniņa, A. Vintera un O. Stroka skaņdarbus. Nozīmīgi, ka šajā svētku reizē tika prezentēts *līgu* vāpēna mets, kura autore ir māksliniece fil! Kristīne Šķipsna-*Halbleib*. Studentu korporācijai *Līga* vāpēna nekad nav bijis, vismaz nav saglabājušās liecības par to. Vāpēnis ietver sevī *līgu* krāsas, cirķeļa atveidu, devīzi un tieši *līgām* raksturīgo liru, kas simbolizē mūziku, un liepu lapas – laimes, skaistuma un sievišķības zīmi.

Jaunie laiki studentu korporācijās. Kurp tie ved?

Fil! Valters Ščerbinskis, *frater cursicus*

Subjektīvas un polemiskas pārdomas par vecākajām joprojām pastāvošajām latviešu sabiedriskajām organizācijām.

Nav apšaubāms fakts, ka studentu korporācijas aizgājušo 150 gadu laikā ir mainījušās. Šīs sabiedriskās organizācijas, kuru vēsture sniedz 19. gadsimtā, piedzīvojušas sociālus satricinājumus, straujas politiskas izmaiņas, karus, valsts neatkarību, okupācijas, došanos trimdā, pastāvēšanas liegumu, puslegālu darbību un atjaunošanas grūtības, individuālo biedru sadarbību ar ļaunumu, pretošanos ļaunumam un arī piemērošanos ļaunumam izdzīvošanas labad. Šajā laikā mainījusies Latvijas sabiedrība, mainījušies latvieši, valstiskais konteksts, nemaz nerunājot par tiesiskajiem aspektiem. Būtiskas pārmaiņas notikušas arī augstākajā izglītībā, vidē, kas rada jaunus korporāciju biedrus. Ilgā studentu sabiedrību vēsture un reizēm vētrainie piedzīvojumi atstājuši nereti klorītus nospiedumus arī visā Latvijas valsts vēsturē. Šī pārmaiņām bagātā vēsture turpinās. Kādi esam un būs 21. gadsimtā?

Modus vivendi

Ja korporāciju vēsturi iedala periodos ar kopīgām iezīmēm, tad nesenajā vēsturē (pēc cariskās Krievijas laikiem, neatkarīgās Latvijas starpkaru perioda, pirmās padomju un sekojošās vācu okupācijas) bijis otrreizējais padomju okupācijas laiks un paralēli tam – trimda. Atgūstot neatkarību, sākās jauns laikmets, kuru lielā mērā ietekmēja gan okupācijas 50 gadi, gan trimdas lietu kārtības uztvere. No vienas puses, padomju okupācijas laiku pārdzīvojušie korporāciju atjaunotāji centās atjaunot pirmsokupācijas laika sabiedrības “tādas, kādas tās bija bijušas”. No otras puses, gana daudz bija pazudis atmiņās. Ikdienas uzvedībā komunistu režīma psiholoģija bija atstājusi nospiedumus ne tikai uz vecāko, bet arī jaunāko paaudžu ļaudīm. Piemērošanās totalitārajam režīmam lika apgūt un padarīja dubultstandartus par ikdienas sastāvdaļu, divas atšķirīgas dzīves (privātā un oficiālā) kļuva par okupētās Latvijas pilsoņu *modus vivendi* (no latīņu val. – dzīvošanas veids). Citiem vārdiem, čukstošs naidis pret okupantiem privātā, šaurā lokā mijās ar ikdienas nevainojamo padomju pilsoņu stāju publiskajā vidē.

Trimdā, brīvajā pasaulē, dažādos kontinentos savukārt notika ideoloģiskās nostājas fokusēšanās, vienkāršošana, piemērošanās jaunajiem, radikāli atšķirīgajiem apstākļiem. Un reizē *modus vivendi* mītnes zemēs, kuras vidējai paaudzei jau bija dzimtene. Tika mēģināts pēc iespējas izslēgt potenciālu iekšējiem konfliktiem. Korporāciju darbības organizatoriskā turpināšana brīvajā Rietumu pasaulē, salīdzinot ar starpkaru Latviju, tika īstenota būtiski atšķirīgos apstākļos un formā.

Dažādās paaudzes un izpratnes par korporāciju

Korporāciju atjaunošanā un jaundibināšanas procesā, kas notika reizē ar valstiskās neatkarības atgūšanu, bija savas laikmeta īpatnības. Pirmkārt, lielāko daļu korporāciju darbības atsākšanu nodrošināja vēl dzīvi esošie pirmsokupācijas laika biedri. Filistriem, kuri stājās pie atjaunošanas, bija vismaz 100 semestri aiz muguras – ne tikai simboliski vērā ņemams un cienījams periods, bet arī pabalējušas zināšanas un izpratne, kuru nevarēja neietekmēt 50 okupācijas gadi. Otrkārt, daudzās korporācijās svarīga (ar īslaicīgi augošu tendenci

”

**Dažkārt klupšanas
akmens lēmumu
nepieņemšanā ir
atšķirīgie priekšlati par
to, kas ir korporācija.**

90. gados, bet pēc tam strauji krītošu nozīmi; Vācijā dibinātajās korporācijās tam bija izšķiroša loma) nozīme bija trimdas biedru līdzdalībai. Daži no viņiem pārcēlās uz pastāvīgu dzīvi Latvijā, citi dzīvoja vai strādāja, taču sniedza citu, nereti atšķirīgu perspektīvu uz ikdienas dzīvi un arī korporāciju darbības veidošanu. Trešais komponents bija Latvijā jaunuzņemtie biedri. Gandrīz vienīgais, kas vienoja šos visdažādākā vecuma un izglītības cilvēkus, varēja būt studijas (reizēm jau pabeigtas, dažkārt pat pasen), kopumā pozitīvi entuziastisks skats uz Latvijas neatkarību un vēlme atjaunot dažādus ar tās pagātni saistītus simbolus. Katrā ziņā vairumam jaunuzņemto iepriekšēju zināšanu par korporācijām nebija teju nekādu. Iespējams, liela daļa no šiem 90. gadu sākumā uzņemtajiem cilvēkiem korporācijas jau atstājuši.

Izbalējusī sadarbība ar universitātēm

Kas ir tie elementi, kas raksturo 20. gadsimta beigu, 21. gadsimta sākuma latviešu korporācijas? Kas raksturoja un turpina raksturot korporācijas pēc neatkarības atgūšanas?

Pirmkārt, tas ir juridiskais statuss. Līdzīgi kā starpkaru Latvijā, visām korporācijām un filistru biedrībām ir nevalstisko organizāciju statuss (20.–30. gados visas korporācijas bija biedrības, kas reģistrētas Iekšlietu ministrijā). Bet atšķirībā no starpkaru perioda, korporācijas gandrīz pilnībā zaudējušas saikni ar universitātēm. Lai gan 90. gadu sākumā korporācijas reģistrējās Latvijas Universitātē (arī Rīgas Tehniskajā universitātē, Latvijas Lauksaimniecības universitātē), tomēr nekādas juridiskas ietekmes uz šīm studentu sabiedrībām tām nav. Un nevar arī būt – korporāciju (t. i., šaurākā nozīmē – aktīvo konventu) biedri ir ne tikai citās universitātēs imatrikulēti studenti, bet arī daudzas personas, kurām ar attiecīgo augstskolu vairs nav nekādas saiknes. Arī pašas korporācijas, neskaitot dažus ceremoniālus, simboliskus pasākumus, ar universitātēm gandrīz saikni neuztur (iespējams, vienīgi Jelgavā izveidojusies noturīgāka sadarbība). Ja līdz 1940. gadam Rīgā un pēc tam 1947.–1949. gadā Pinnebergā korporāciju pastāvēšana ārpus universitātes nebija iedomājama, tad trimdā un arī pēc atjaunošanas universitātes klātbūtnei ir tikai simboliska nozīme. Liekas, ne viena, ne otra puse īsti vajadzību pēc ciešākas integrācijas nejūt.

Filistērijas nozīme

Otrkārt, korporāciju iekšējā struktūra. Trimdas un arī jauno apstākļu ietekmē 90. gados Latvijā gandrīz bija izzudusi filistērijas nozīme. Tāpat kā trimdā, arī 90. gados pēc atjaunošanas filistri kopā ar citiem iesaistījās aktīvo konventu sadzīves organizēšanā – bija nepieciešamas gan zināšanas, gan skaits, lai nodrošinātu korporāciju aktīvās vides funkcionēšanu. Tikai gadsimtu mijā vienā otrā korporācijā sāka veidoties skaidrs priekšstats par to, kur un kādi ir filistru uzdevumi un iespējas. Likumsakarīgi – veidojās un nostiprinājās filistru

”

Filistra statusā esošās personas nelabprāt uztic aktīvā konventa lietas īstiem studentiem.

biedrības un caur lielām debatēm – arī tās koordinējošā sadarbības institūcija Filistru biedrību savienība. Tādēļ, vēl ilgu laiku (un mazākā mērā vēl joprojām) daudzās korporācijās filistru līdzdarbība, iesaiste aktīvo studentu sabiedrībās (konventos) bija neatņemama ikdiena. Nereti subjektīvu, bet dažkārt objektīvu iemeslu vadīti, filistra statusā *de facto* vai *de iure* esošās personas nelabprāt uztic aktīvā konventa lietas īstiem studentiem. Jāatgādina, ka līdz 1940. gadam filistru iejaukšanos vai iesaistīšanos konventu dzīvē regulēja dažādi noteikumi un praktiski tā bija ļoti ierobežota. Tiesiski *lielā* korporācija sastāvēja no *mazās* korporācijas (aktīvo konventa) un filistru biedrības ar skaidri atdalītu personālsastāvu, statūtiem un pienākumiem. Rezultātā gan studentu konventi, gan Prezidiju konvents bija īsts *treniņu laukums* jaunajiem korporāciju biedriem, kur strīdēties, kļūdīties, pašiem vai ar palīdzību nonākt pie svarīgiem lēmumiem. Korporāciju iekšējo dzīvi un lēmumu pieņemšanu raksturo smagnējs demokrātisks process. Dažkārt klupšanas akmens kādu pareizu lēmumu nepieņemšanā (vai nepareizu pieņemšanā) ir atšķirīgie priekšstati par to, kas ir korporācija. Tomēr mūsdienās korporāciju vide vairāk atgādina nevis pamata vai vidusskolu, bet pirmsskolas mācību iestādi, kur vecāki nekādi nevar ļaut bērniem pašiem darboties.

Literāro vakaru un citu tradīciju sākotnējā nozīme

Jau trimdas apstākļos izrādījās, ka daudzas ikdienas tradīcijas nav iespējams īstenot. Lai gan 90. gados tika mēģināts pēc iespējas atjaunot visu starpkaru korporāciju dzīvē pastāvējušo, bija skaidrs – laiki un apkārtējā vide tiktāl mainījusies, ka pilnībā pārņemt agrāko pieredzi un to kopēt ir neiespējami. Vairs nebija iespējams panākt, ka jauns pirmā kursa students varētu lielāko semestra daļu pavadīt korporācijas namā, kur ik dienu norisinājās aktīva paralēlā dzīve. Laiki, kad Latvijas Universitātē ceturrtā daļa bija piederīgi Prezidiju konventam un korporāciju biedrus krāsās ik pa brīdim varēja redzēt Rīgas ielās, šķiet, pagājuši uz neatgriešanos.

”

Vairs nav iespējams, ka pirmā kursa students varētu lielāko semestra daļu pavadīt korporācijas namā.

Daļēji pazudusi literāro vakaru sākotnējā nozīme. Jau ilgu laiku zināšanu nodošana vai pārnese vairs nav centrālais elements literārajos vakaros (patiesībā tā tas nebija arī pirms 100 gadiem). Dažreiz runātāji ir lietpratēji, citreiz ne tuvu tam. Dažreiz (krāsu referātu gadījumā) referāti tiek sīkāk iztirzāti, citreiz omulīgi pieņemti zināšanai. Acīmredzot no lietderības viedokļa smaguma punkts atrodams uzstāšanās un referāta sagatavošanas formālajos aspektos; literārais vakars kalpo kā treniņa vieta publiskās uzstāšanās mēģinājumam (iespējams, pirmajam dzīvē). Un tas nav maz. Jauno biedru audzināšana, alus sadzīve, iespējams, kopumā mainījusies maz, taču dažreiz izraisa jautājumus. Strauji mainās jaunatnes socializēšanās veidi. Cik ilgā laikā jaunie biedri nekrāsneši kļūst par pilnvērtīgiem attiecīgās sabiedrības locekļiem? Cik lielā mērā fuksēšana šo procesu veicina (vai nodrošina)?

Paškritikas trūkums korporācijās

Iespējams, tas, kas padara mūsu korporācijas īpašas, atšķirīgas no citām pasaules studentu organizācijām, ir vērtību kopums. Runājot par vērtībām, korporācijas deklarējušas uzticību akadēmiskumam. Šajā kontekstā nāk prātā korporāciju biedru veicinātais augstais pašvērtējums, nekritiskais pašlepnums kopā ar skaļajām devīzēm. Neraugoties uz dažkārt trūcīgu izglītību (lai arī formāli studijām), sistemātiski radītais priekšstats par sevi kā īpaši izredzētu, elitāru un dažādā ziņā ievērojamu kopumu dažkārt rada smagu disonansi ar realitāti. Protams, arī kopējais studentu izglītības līmenis, strauji augot studējošo jauniešu skaitam, krītas. Tomēr paškritikas trūkums korporācijās neveicina attīstību, bet nodrošina iegrimšanu pašapmierinātībā un galu galā – iedomībā. Jāsaka gan, ka visos laikos daļai korporāciju dalībnieku ir sevišķi grūti gājis studijās, bet šķiet, ka starpkaru periodā korporācijas tomēr nav sevi pozicionējušas par akadēmisko avangardu. Jāatceras, ka mainījušies studenti, studiju process, galu galā – mainās komunikācijas formas visā sabiedrībā. Pamatos korporācijas nenodrošina zināšanas, bet var

radīt papildu motivāciju studentiem būt centīgākiem augstskolā.

Tiesiskums, godīgums ir vēl viens sarežģīts vērtību sistēmas aspekts, kurā notikušas zināmas izmaiņas, iespējams, ilgākā periodā. Internajos komānos definēto vērtību pārkāpšana brīžiem ir visai redzama pat publiski, bet nopietnākais faktors ir tas, ka pārkāpējiem parasti ir viņu atbalstītāji, kuri noraida, piemēram, Latvijas tiesu kompetenci un uzstāj uz savu draugu nevainīgumu. Mulsinoši arī, ka šīs publiski zināmās kriminālās apsūdzības nedarbojas kā pietiekams arguments personai un sabiedrībām līdz tiesas lēmumam saraut savas attiecības. Šie fakti liecina gan par to, ka kopumā korporācijās esošajām draugu kopām kopējās korporāciju vērtības ir otršķirīgas, gan arī par to, ka daudziem korporāciju biedriem tiesiskuma aspekts ir relatīva lieta.

”

Laiki, kad korporāciju biedrus krāsās varēja redzēt Rīgas ielās, šķiet, pagājuši uz neatgriešanos.

Iekšējie satricinājumi un šķelšanās

Vēl viens aspekts, kuru vēsturnieks, kas pazīst korporāciju pagātņi, dēvēs par nosacītu, ir vienotība. Ja raugāties uz starpkaru Latviju, nedaudznie konflikti Prezidiju konventa līmenī nespēj mainīt priekšstatu par monolītu, visumā labi organizēto un disciplinēto komiltoņu, tautiešu kopumu. Trimdas apstākļos lielā mērā decentralizētās akadēmiskās mūža organizācijas centās nodrošināt eksistenci, izvirzot vispār nacionālos mērķus darbības priekšplānā. Savukārt Latvijā pēc tam, kad korporācijas bija nostiprinājušās, radās pirmie iekšējie satricinājumi un šķelšanās. Nākotnes vēsturniekiem būs interesanti iepazīt šķelšanās argumentāciju; katrā ziņā jau tagad redzams, kādas lietas nodarbina atsevišķu darbinieku galvas. Var teikt, ka vienotība ir ilūzija, tā aug, tikai palielinoties ārējam apdraudējumam. Varbūt nākotne ir zināma šķelšanās? Visur, kur veidojas jaudīgas studentu sabiedrības ar lielu biedru skaitu, agri vai vēlu rodas konflikti. Tomēr, racionāli spriežot un pastāvot vienādi izpratnei par to, kas ir un ko grib panākt korporācijas,

būtiskām pretrunām nevajadzētu rasties. Gribētos tā cerēt, bet pretrunas tomēr pastāv.

Būtisks aspekts vērtību sistēmā ir patriotisms. Latvija un tās kultūra mums ir visa centrā. Mūsu sabiedrību krāsas ir padotas un uzticīgas sarkanbaltsarkanajām. Korporācijas šajā kontekstā vārdos nekad nav bijušas pieticīgas. Tomēr tieši šis laiks parāda, ka, neraugoties uz kādām skeptiskām izjūtām, noteiktos darbos korporāciju cilvēki spējīgi organizēti un brīžiem ļoti efektīvi atbalstīt vispār nacionālas lietas. Jaunie korporāciju biedri kopā ar saviem filistriem bijuši un nereti ir labi motivēti un relatīvi labi organizēti spēki vispārēju nacionālu aktivitāšu sekmēšanai un atbalstīšanai. Ne tikai simboliski un pie alus kausa pagrabā, bet arī, piemēram, masveidīgi stājoties Zemessardzē. Jāatzīmē gan, ka patriotiskas lietas iespējams īstenot, tikai ejot kopsolī, nevis apkarojot citam citu.

”

Tas, kas padara korporācijas atšķirīgas no citām pasaules studentu organizācijām, ir vērtību kopums.

Domājot par mūsdienu korporācijām, par laikmetu, kuram esam liecinieki, gribu jautāt (sev, bet arī citiem) – kāpēc korporācijas pastāv? Vai tāpēc, lai organizētu īpašus dzeršanas veidu rituālus (man šie rituāli ir ļoti tuvi, bet tomēr)? Kāda ir to nozīme plašākā, tautas lietu kontekstā? Vēsturiski vienīgais iemesls, kāpēc izveidojās latviešu (un krievu, poļu, igauņu) korporācijas, bija kultūras nacionālisms – valodas vides pastāvēšana, *savējo* pulcēšana. Vai nacionālisms joprojām ir ideoloģiskā jumta pamatā? Protams, korporācijās atradīsiet liberāļus, konservatīvos, pat, iespējams, marksistus, kuri nenojauš, ka viņi tādi ir. Populisma sekotājus, tāpat kā pa kādam amatierim epidemiologam, arī konspirāciju piekritējam. Tomēr – ciktāl tas nenonāk pretrunā ar korporāciju pamatpostulātiem nācijas pastāvēšanas kontekstā, visi visumā tiek diezgan veiksmīgi iekļauti. Iespējams, tā ir viena no sūtībām un mērķiem šīm studentu sabiedrībām. Būt par vienotājiem, pēc iespējas disciplinējot, pēc vajadzības mobilizējot.

”

Radītais priekšstats kā par īpaši izredzētu, elitāru kopumu dažkārt rada smagu disonansi ar realitāti.

Senās sadzīves tradīcijas, rituāli ir patīkami, vismaz lielākajai daļai biedru. Tie ir kļuvuši par mūsu dzīves sastāvdaļu. Tomēr tas, kas korporācijas padara par nozīmīgu elementu vēsturē, ir to kopdarbības mēģinājumi. Kopdarbības jēga ir cerības uz lielāku ietekmi, lai sasniegtu savus lielos mērķus, daudzveidīgākas, plašākas darbības iespējas. Jumtorganizācijās un kādu lielāku pasākumu ietvaros eksternā sabiedrībā. Draugu tīkla ietvaros ar ātru savstarpēju saziņu. Mēģinājumi vienā, palielā sabiedrības grupā uzturēt idejas par vienotību, spēja mobilizēties nepieciešamības brīdī.

Dažādi ceļi ejami nākotnē. Korporāciju vidē nav vienotības (kāda tā šķiet ļaudīm no ārpusēs), bieži pat vienas korporācijas iekšienē būtisku lēmumu pieņemšana raisa satricinājumus. Ir korporāciju biedri, kas grib visu pa vecam (jo tuvāk “pie saknēm”, jo “īstāk”). Atjaunot, cik vien iespējams (parasti tiek runāts par sadzīvi; dažkārt tas izdodas, citreiz laiks pārāk mainījies sabiedrību un vidi). Otra pieeja ir “iet laikam līdzi”. Atmest šķietami novecojušās tradīcijas, pārveidot vairāk nekā simts gados izveidojušos korporāciju darbības principus. Pa vidu laikam ir lielākā daļa korporāciju locekļu. Iespējams, kaut kas būtu maināms, nezaudējot būtisko, skaisto, patīkamo. Neapgāžama patiesība ir tā, ka korporācijas visu laiku ir mainījušās un piemērojušās jauniem apstākļiem. Citādāk tās nemaz nebūtu izdzīvojušas šajos dažādajos laikmetos. Cits jautājums ir par izmaiņu virzienu, to mērogu. **U**

”

Mūsu sabiedrību krāsas ir padotas un uzticīgas sarkanbaltsarkanajām.

Krāsu referātu tematika Kārļa Ulmaņa autoritārajā režīmā studentu korporācijā *Lettonia*

Com! Ričards Kļaviņš, *lettonus*

Kārļa Ulmaņa autoritārais režīms izceļas ar tā savdabīgo attieksmi pret studentu korporācijām. No 1934. līdz 1940. gadam, kad Latvijas valsts bija suverēna, korporāciju un valsts attiecības bija sarežģītas, veidojot unikālu posmu šo organizāciju vēsturē. Ulmaņa autoritārais režīms korporāciju kontekstā ir maz pētīts.

Vispārīgs ieskats pastāvošajā iekārtā

K. Ulmaņa autoritārajā režīmā studentu korporācijas ieņēma īpašu vietu un piesaistīja sev uzmanību, jo tās biedri bija būtiskos valsts amatos, tostarp valdībā. Vienlaikus arī pats režīms ietekmēja izglītības procesus un studējošos. Kaut arī ārēji korporācijas atbalstīja pastāvošo iekārtu, tomēr attiecības ar to bija sarežģītas un neviennozīmīgas. Vispārīgs ieskats Ulmaņa režīma ideoloģijā ļauj gūt izpratni par tās potenciālo ietekmi uz studentiem un attiecīgi krāsu referātu tematiku. Režīms neapturēja korporāciju darbību, un korporācijas turpināja papildināt rindas ar jauniem biedriem, kas ar laiku izstrādāja savus krāsu referātus.

Raksturojot Ulmaņa režīmu, vēsturnieks Ilgvars Butulis izdala trīs posmus, kas saistīti arī ar ideoloģisko izglītību. Jau pirmajā fāzē, kas ilga no 1934. līdz 1937. gadam, veikti pasākumi centralizētas ideoloģiskas audzināšanas un kontroles nodrošināšanai. No 1937. gada līdz 1939. gada oktobrim tapa gan konkrēti ierobežojumi šai uzskatu un ideju sistēmai, gan auga ideoloģiskās izglītības kontrole un centralizācija. Trešajā fāzē (1939–1940) jaunās politiskās situācijas dēļ īpaša ideoloģiskā integrācija un attīstība vairs

nenotika. Jāatzīst, ka pašas ideoloģijas būtība ir ļoti niansēta, bet tā laika un vēlākie pētnieki raksturoja to kā nacionālismu, kas ir valsts ieviests un kontrolēts.¹ Līdz ar autoritāro režīmu strauji un plašā mērogā izplatījās vadonības kults, ko veicināja arī paša Ulmaņa aktīva līdzdalība.²

Attieksme pret korporācijām

Vēsturnieks fil! Valters Ščerbinskis, *frater cursicus*, izdala divus līmeņus, pēc kuriem jāvērtē Ulmaņa attieksme pret studentu korporācijām. Tā ir nostāja, pirmkārt, pret korporācijām kā studentu organizācijām universitātē un, otrkārt, pret korporāciju un to biedru politiskajām aktivitātēm. Pirmais attieksmes līmenis saistīts ar ieceri reformēt studentu organizācijas 30. gadu otrajā pusē, par ko liecina viņa personīgo materiālu kolekcija. 1935. un 1936. gadā sabiedrībā aktualizējās jautājums par dažādu studentu organizāciju apvienošanu un tika runāts arī par korporāciju ietekmi uz mācību procesu un studentu sasniegumiem. Klāt nāca arī viens no toreizējiem problēmu aspektiem – korporācijas turpināja režīmam nepieņemamās vācu tradīcijas.

¹ Butulis, I. Ideoloģija un propaganda. No: Inesis Feldmanis (red.). 15. maija Latvija. Rīga, 2017, 153.–187. lpp., šeit 155.–156. lpp.
² Bērziņš, V. (red.) 20. gadsimta Latvijas vēsture. Rīga, 2003, 605. lpp.

Savukārt otrs attieksmes līmenis nav viennozīmīgs. Kaut arī Ulmanis stingri iebilda pret korporāciju biedru centieniem ietekmēt valsti, korporanti bija tuvāko un uzticamāko personu lokā un Ulmaņa politiskie mērķi bija savstarpēji papildinoši ar korporāciju mērķiem. Jāņem vērā, ka korporāciju atbalsts režīmam bija saprotams, jo daudzi valdības ministri bija šo organizāciju biedri. Tāpat arī Filistru biedrību savienība pasludināja atbalstu Ulmaņa jaunajai kārtībai.³ Ulmanis bija goda filistrs studentu biedrībā *Fraternitas Rusticana*, kas atšķīrās no citām korporācijām, nepaukojot un nekārtojot goda lietas divkaujās. Tā arī bija cieši saistīta ar režīmu un Latviešu zemnieku savienību (visi *rustikāņi* bija arī savienības biedri), un pēc Ulmaņa apvērsuma tās mērķi bija biedru audzināšana saskaņā ar apvērsuma idejām, vienlaicīgi disciplinējot pašizliedzīgai kalpošanai tēvzemei, tautai, valstij un zinātnei.⁴

Atbalsts režīmam pausts arī studenšu un studentu korporāciju žurnālā *Universitas*, kas ierasti iznāca mēneša vidū, 15. datumā, taču 1934. gada maijā – divas dienas vēlāk. Apvērsums tika pasniegts kā sengaidīts triumsfs pār dažādām valsts problēmām, un latviešu studenti savukārt tika pozicionēti kā gatavi piedāvāt spēkus jaunās kārtības veidošanā. Tolaik šim pārmaiņām tika dots nosaukums *cīņa par atbrīvoto Latviju*, salīdzinot ar notikumiem Latvijas Neatkarības karā, kurā studenti arī bija aktīvi iesaistījušies.⁵ K. Ulmaņa autoritārais režīms radīja apstākļus, kas varēja ietekmēt tā laika studentus, tostarp *Lettonia* fukšus. Politiskā iekārta, kas bija orientēta uz latviešu kultūras izteiktāku virzīšanu priekšplānā, varēja rast atbalstu studentu vidū. Protams, augošais materiālais atbalsts studentiem, visticamāk, radīja pozitīvu priekšstatu par Ulmani un viņa politiku. Vienlaikus korporāciju stāvoklis bija sarežģīts. Ietekmējošo faktoru esamība, bet režīma salīdzinoši īsā pastāvēšana (bez plaša mēroga represijām) raisa jautājumu par šīs politiskās iekārtas ietekmi uz studentiem.

Tēmu loks – diezgan plašs

Krāsu referātu tematikas izpētei par pamatu kalpoja LVVA 3727. fonds *Latvijas Universitātes studentu korporācija*

3 Ščerbinskis, V. The Latvian student corps and politics in 3 the inter-war period of the twentieth century. *Journal of Baltic Studies*, 36 (2), 157.–177. p., here 170.–171. p.

4 Ščerbinskis, V. (sast.) Uzticīgi draugam. Latvijas studējošo slēgtās mūža organizācijas. Rīga, 2010, 163. lpp.

5 Beidzot viņu laiks ir klāt! *Universitas*, 17.05.1934., 3. lpp.

” Korporācijas turpināja režīmam nepieņemamās vācu tradīcijas.

Lettonia. LVVA pieejamo krāsu referātu tēmu loks ir diezgan plašs, taču to iespējams sistematizēt, iedalot kategorijās. Kategoriju analīze un vērtēšana palīdz izprast toreizējo krāsu referātu izvēles tendences. Ir vērts pievērst uzmanību arī referātu autoru studiju virzienam, jo tam, iespējams, bija būtiska nozīme tēmas izvēlē.

Saistība ar studiju virzienu

Līdzīgi kā mūsdienās, fukši referātus izstrādāja savā studiju virzienā, ko apguva vai bija apguvuši. Saistot krāsu referātu ar studiju virzienu, iespējams citiem sniegt padziļinātu ieskatu kādā tēmā. Turklāt šajā gadījumā referāts kalpo kā topošā vai jau esošā speciālista apliecinājums.

Salīdzinot ar mūsdienu krāsu referātu tēmām, tolaik bija vairāk **teoloģijas** studentu darbu. Visticamāk, tāpēc, ka tolaik *Lettonia* biežāk iestājās teoloģijas studenti (Ulmaņa autoritārā režīma periodā katrā semestrī vismaz viens), savukārt mūsdienās – pēdējais teoloģijas students iesāka studijas 2009. gada pavasara semestrī (izslēgts, krāsas neieguvis).⁶ Tolaik tādi teoloģiju studējošie fukši kā Elmārs Andersons vai Alfreds Kangizers attiecīgi ar darbiem *Mozus reliģijas raksturojums*⁷ un *Cilvēks un reliģija*⁸ tiecās sniegt visaptverošāku ieskatu, savukārt Frīdrihs Jānis Saulīte un Jānis Ūdris pievērsās šaurākām tēmām – *Divkāršais evaņģēlijs Jaunajā Derībā (Kristus un Pāvils)*⁹ un *Justīna dzīve un viņa asins liecinieka nāve*.¹⁰ Kaut arī teoloģijas studenta Osvalda Ābeliša darbs *Zemgaliešu kristianizēšana*¹¹ šķietami vairāk orientēts uz vēsturi, tomēr tas saskan ar viņa studiju virzienu.

6 Fb! Jānis Vītols, *theol.*, 2009 I

7 LNA LVVA, 3727. f., 1. apr., 45. l.

8 LNA LVVA, 3727. f., 1. apr., 83. l.

9 LNA LVVA, 3727. f., 1. apr., 120. l.

10 LNA LVVA, 3727. f., 1. apr., 135. l.

11 LNA LVVA, 3727. f., 1. apr., 42. l.

Specializācijai atbilstoši referāti bija arī **medicīnas** studentiem Rūdolfam Esvariņam un Kārlim Šķērstiņam. Šķērstiņa darbs *Strihņins, viņa darbība un pielietošana medicīnā*¹² sniedza *lettoniem* informāciju par nozares niansēm, savukārt Esvariņa referāts *Rīgas pilsētas slimnīcas XX. gadu simteņa pirmajos 30 gados*¹³ starpdisciplināri apvienoja medicīnu un vēsturi, vienlaikus ietverot arī patriotismu un Ulmaņa autoritārā režīma iezīmes. Viņš izcēla tieši 1934. gadu kā robežšķirtni, kas ievadīja milzīgas un pozitīvas pārmaiņas visos dzīves aspektos, piemēram, slimnīcu vadītāji sāka rūpēties nevis par saviem, bet pacientu dzīves apstākļiem. Turklāt tas palīdzēja Rīgas 1. slimnīcai attīstībā panākt Rīgas 2. slimnīcu. Esvariņš gan izvairījās komentēt vai lietot skaidrākus apzīmējumus, raksturojot režīmu, un aprobežojās vien ar tādu izteicienu kā "1934. gada ievērojamie notikumi".¹⁴ Kaut arī veterināro medicīnu studējošais Oļģerts Freidenbergs savā darbā izmantoja arī latviešu folkloru, viņa darbs *Kā veidojušās Latvijā sastopamās zirgus sugas?*¹⁵ visticamāk, izvēlēts pēc autora specialitātes.

”

Korporācijas turpināja režīmam nepieņemamās vācu tradīcijas.

Toreizējiem *lettoniem* bija iespēja gūt ieskatu arī atsevišķos **jurisprudences** jautājumos – Pēteris Kalniņš un Aleksandrs Kļaviņš attiecīgi izstrādāja darbus *Kooperācijas attīstības vēsture un viņas pirmsākumi*¹⁶ un *Soda nosacīta atlikšana*.¹⁷ Ļoti labs piemērs krāsu referātam kā izdevībai izglītot par citiem *lettoniem*, iespējams, mazāk zināmiem jauninājumiem savā jomā bija tobrīd **ķīmiju** studējošā Augusta Strazdiņa referāts *Ieskats radioaktivitātē*.¹⁸ Savā darbā autors iepazīstina ar parādību, kas tolaik nebija tik labi pazīstama, ņemot

vērā, ka tā tika atklāta 19. gs. pašās beigās un citu jomu speciālisti, piemēram, teologi, visticamāk, īpaši nesaskarās ar šo jautājumu. Līdzīgi vērtējams **mehānikas** studenta Fēliksa Sīmaņa darbs *Bilžu pārraidīšana un televīzija*,¹⁹ kas vērstas uz labāku toreizējo *jauno parādību* izprašanu.

Kaut arī specializācijām atbilstošo krāsu referātu nav daudz, tie orientēti uz maz aktualizētām, bet vienlaikus vispārējām un varbūt ikdienišķām tēmām, kuras vērts zināt jebkuram. Kopumā režīmam nav būtiskas ietekmes uz tēmām, taču atsevišķos gadījumos tā ir manāma, īpaši Esvariņa darbā.

Patriotisma atainojums

Vairāki K. Ulmaņa autoritārajā režīmā tapušie krāsu referāti bija ar patriotisku raksturu. Ņemot vērā politiskās iekārtas ideoloģisko noslieci uz nacionālismu, šiem darbiem jāpievērš lielāka uzmanība.

Diezgan skaidri piederību šai grupai izceļ ķīmijas studenta Arvīda Bēča referāts *Latviešu patriotisms atbrīvošanas cīņās no 1918.–1920. g.*²⁰ un H. Vanaga darbs *Latviešu tautas nacionālā pašapziņa un pašlepnums*.²¹ (*Album Lettonorum* gan nav tāda H. Vanaga, kas varētu būt parakstījis šo referātu 1939. gada 28. martā. Nevar izslēgt, ka tas ir medicīnu studējošais Arvīds Voldemārs Vanags.) Abi darbi jau nosaukumā izceļ patriotisma elementu, un Vanaga referāts vērš uzmanību uz nepieciešamību veicināt nacionālo īpatnību un kultūras attīstību, uzsverot darba nozīmi latviešu tautas līdzšinējos panākumos.²² Turklāt abi referāti sniedz ieskatu latviešu tautas vēsturē, aicinot vērtēt valstiskumu ar lielāku lepnumu un cenšoties stiprināt pamatojumu Latvijas valsts pastāvēšanai.

Pie patriotiska rakstura referātiem būtu pieskaitāms arī mezsaimniecību studējošā Tālriņa Kristofora darbs *Kalpaka bataljona vēsture*.²³ Zīmīgi, ka referāts tapis uz Latvijas Republikas proklamēšanas 20. gadadienas fona 1938. gada rudens semestrī, kas varēja iespaidot lēmumu par labu šai tēmai, izceļot toreizējo latviešu spēku cīņā pret skaitliski pārāku ienaidnieku un daiļrunīgi aprakstot Kalpaka bataljonu.

12 LNA LVVA, 3727. f., 1. apr., 130. l.

13 LNA LVVA, 3727. f., 1. apr., 69.

14 LNA LVVA, 3727. f., 1. apr., 69. l., 9. lpp.

15 LNA LVVA, 3727. f., 1. apr., 72. l.

16 LNA LVVA, 3727. f., 1. apr., 81. l.

17 LNA LVVA, 3727. f., 1. apr., 88. l.

18 LNA LVVA, 3727. f., 1. apr., 129. l.

19 LNA LVVA, 3727. f., 1. apr., 124. l.

20 LNA LVVA, 3727. f., 1. apr., 51. l.

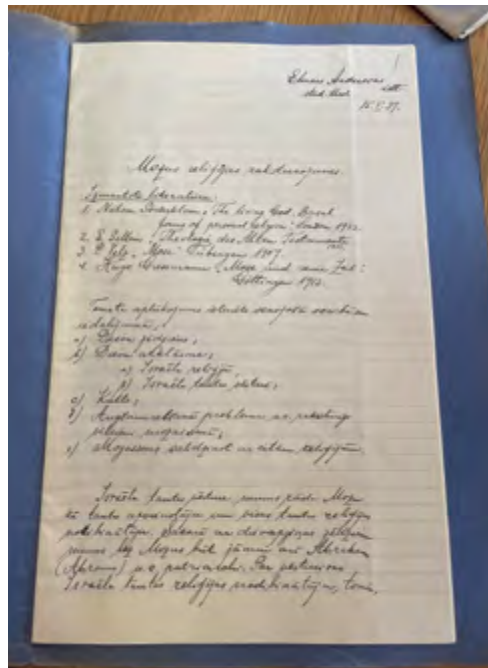
21 LNA LVVA, 3727. f., 1. apr., 139.

22 LNA LVVA, 3727. f., 1. apr., 139. l., 6. lpp., otra puse, 7. lpp.

23 LNA LVVA, 3727. f., 1. apr., 132. l.

K. Ulmanis (otrajā rindā trešais no kreisās) kā goda filistrs studentu biedrībā *Fraternitas Rusticana*.

Elmāra Andersona krāsu referāta *Mozus reliģijas raksturojums* lapa rokrakstā, 1939. gads.

Avots: LNA LVVA, 3727. f., 1. apr., 45. l., autora foto

Oļģerta Veisberga referāts *Latvijas dabas bagātības*²⁴ arī akcentē patriotismu. Kaut arī kā ķīmijas students Veisbergs, visticamāk, varēja izmantot savas zināšanas referāta izstrādē (īpaši izrakstu kontekstā), tomēr tieši dabas bagātībā iemiesoto patriotismu izceļ kaut vai nobeiguma secinājums: "Latvija tomēr ir pietiekoši bagāta, un, savus bagātību krājumus saimnieciski izmantojot, tā ies pretim vienmēr labākai un gaišākai nākotnei."²⁵

”

Referāts kalpoja kā topošā vai jau esošā speciālista apliecinājums.

Patriotisku referātu šajā periodā nav daudz. Visticamāk, toreizējais nacionālais pacēlums un salīdzinoši neseni iegūtā neatkarība (un tās gadadienas) ir ietekmējusi tēmu izvēli, bet patriotisms nedominē.

Hobiji un intereses studentu darbos

Krāsu referātu tēmas reizēm ir saistītas ar autora dzīves pieredzi vai interesēm. Arī apskatītajā laika periodā

24 LNA LVVA, 3727. f., 1. apr., 140. l.

25 LNA LVVA, 3727. f., 1. apr., 140. l., 6. lpp., otra puse

26 LNA LVVA, 3727. f., 1. apr., 55. l.

”

Ulmanis bija goda filistrs studentu biedrībā *Fraternitas Rusticana*.

redzams, ka daži krāsu referāti tiešā veidā neatspoguļo autora studiju virzienu un neietver arī iepriekš pieminētās referātu grupas.

Viens no interešu virzieniem bija kultūra, piemēram, jurisprudenci studējošais Andris Bērziņš veltījis darbu Annas Brigaderes romānam *Kvēlošā lokā*,²⁶ savukārt Alfons Cielēns (krāsu referāta iesniegšanas laikā bija pārtraucis teoloģijas studijas, bet 1939. gadā uz brīdi atsāka, taču citādi nebija akadēmiski saistīts ar literatūras zinātņi)²⁷ – Eduarda Veidenbauma dzeīvei un dzejai.²⁸ Pievēršoties vairāku autoru atziņām par jūru un tās būtību, lauksaimniecību studējošais Laimonis Urpēns apcerēja to savā darbā *Jūra un cilvēks*,²⁹ izceļot izaugšanu pie tās.

Savu interesi par kultūras jomu demonstrēja arī veterinārās medicīnas students Leons Šulcs – *Senlatviešu*

27 Com! Alfons Edgars Cielēns, *theol.*, 1935 II

28 LNA LVVA, 3727. f., 1. apr., 64. l.

29 LNA LVVA, 3727. f., 1. apr., 137. l.

”

Krāsu referāts – izdevība citiem sniegt padziļinātu ieskatu kādā tēmā.

kumeļš tautas dziesmās – un Nikolajs Sūna – *Gētes un Šillera draudzība*. Vienlaikus skatītas arī virspusējas kultūras tēmas, piemēram, filoloģijas studenta V. Bražinska (*Album Lettonorum* par viņu ļoti maz informācijas, autors norādīts kā z! un bez pilna vārda) referāta tēma bija *Barokko un rokoko māksla*, bet tautsaimniecību studējošā Ādolfa Ferliņa darbs – *Operas attīstīšanās*.

Mīlas stāstu izklāsts – fikcija vai realitāte?

Izceļams ir lauksaimniecību studējošā Edvīna Bārdas darbs *Devītais*, kas būtībā ir cita studenta, Jāņa Zazuma, neveiksmīgs vasaras mīlas stāsts. Kaut arī sākotnēji referāts vēstī par paša Bārdas atgriešanos no laukiem uz Rīgu pēc vasaras, tas pārtop par mīlas stāstu. Īsumā – konkurencē par meiteni Zentu piļu medību laikā Zazums šķietami gūst virsroku, pavadot ar viņu laiku ezera malā, taču Raitis, cenšoties uzvarēt vēl paralēlā konkurencē par nomedīto piļu skaitu, iešauj viņam mugurā. “Devītais!” – tāds ir Raita nirdzīgais izsauciens trāpījuma brīdī, apzīmējot Zazumu par devīto nomedīto pīli.³⁰ Bārda nebija vienīgais, kura darba tematika ir mīlas dēka. Arī arhitektūras students Arnis Skujiņš pievērsās šai tēmai ar referātu *Zvērests. Stāsts*,³¹ kas apraksta kāda skolnieka Valda mīlas problēmas ar divām meitenēm. Tiesa gan, šis stāsts skaidrāk definēts kā izdomāts, nevis kā Edvīna Bārdas gadījumā, kad nav skaidrs, vai tā ir fikcija vai realitāte.

Piedzīvojumu stāstīšanai, bet ar militāru ievirzi tobrīd pievērsās tautsaimniecību studējošais Romāns Blaus. Referātā *Kādas nakts trauksmes atmiņas*³² Blaus apraksta pieredzi īpašās militārās mācībās karadienesta laikā. Blaus nav vienīgais, kas pielāgojis referātu savai saistībai ar militāro sfēru, neizvērsot to par patriotiska rakstura apceri. Jurisprudences students Jānis Jakāns izstrādāja darbu *Ķīmisko kaujas vielu attīstība, sasniegumi pasaules karā un vērojumi nākotnē*,³³ savukārt pie piedzīvojumu

stāstītājiem iederas arī jurisprudences students Aleksandrs Kļaviņš, kurš, balstoties uz iegūto pieredzi ārvalstīs, savā referātā *Vidusskolas Francijā*³⁴ salīdzina Francijas un Latvijas vidējās mācību iestādes.

Par tēmām, kas nebija tiešā veidā saistītas ar studenta specializāciju, rakstīja Visvaldis Skaidris referātā *Ārzemju studentu organizācijas*³⁵ un veterināro medicīnu studējošais Verners Tillers (fonda aprakstā kļūdaini ierakstīts kā Verners Villers) – *Lauksaimnieku un laukstrādnieku savstarpējās attiecības*.³⁶ Kaut arī zināmā mērā referāts saistīts ar studiju virzienu, tas nav tiešā veidā veltīts veterinārās medicīnas jautājumiem, bet apliecina studenta pieredzi. Vienlaikus darbā ir arī patriotisma elementi, piemēram, “tas nepieciešams ne tikai ražošanas palielināšanas labā, bet to prasa arī tagadējais laiks, to prasa mūsu valsts”.³⁷

”

Atsevišķi referāti vērsti uz labāku toreizējo jauno parādību izprašanu.

Laikmeta vispārējā ietekme

Referāti par dzīves pieredzi un interesēm ir daudzveidīgi, taču nevar teikt, ka autori būtiski iespaidojās no pastāvošās varas. Protams, vērojama laikmeta vispārējā ietekme, bet citādi nav īpašu detaļu, kas pierādītu režīma ietekmi uz krāsu referātiem.

K. Ulmaņa autoritārajā režīmā pastāvēja mūsdienām mazāk raksturīgas tendences krāsu referātu tematikā – stāsts par vasaru vai teoloģiskas ievirzes apraksti. Tomēr kopumā krāsu referāti izmantoti, lai informētu biedrus par jaunumiem pasaulē, savu studiju tēmu vai personīgajām interesēm.

Krāsu referātu pētniecība ir problemātiska, jo trūkst ziņu par autoriem, to studiju virzieniem, taču, pievērsot uzmanību arī citiem laika periodiem, piemēram, salīdzinot krāsu referātu tēmas starpkaru periodā, autoritārā režīma un parlamentārisma laikā, varētu gūt visaptverošāku skatījumu. **U**

30 LNA LVVA, 3727. f., 1. apr., 49. l., 10. lpp., otra puse

31 LNA LVVA, 3727. f., 1. apr., 125. l.

32 LNA LVVA, 3727. f., 1. apr., 60. l.

33 LNA LVVA, 3727. f., 1. apr., 78. l.

34 LNA LVVA, 3727. f., 1. apr., 88. l.

35 LNA LVVA, 3727. f., 1. apr., 121. l.

36 LNA LVVA, 3727. f., 1. apr., 141. l.

37 LNA LVVA, 3727. f., 1. apr., 141. l., 1. lpp., otra puse

Tradicionālais apgērbs un tautastērps. Kas ir kas?

Dr. art. Ieva Pīgozne

Lai mēs varētu sarunāties, mums jārunā vienā valodā, proti, ar vieniem un tiem pašiem vārdiem jāsaprot viens un tas pats. Vai vismaz tuvu tam. Tāpēc šis raksts ir par terminiem, kurus izmantojam apgērba vēsturē un kurus lieto (un jauca) cilvēki, runājot par tradicionālo apgērpu un tautastērpu.

Origināls ir apgērba gabals, kas saglabājies no 19. gadsimta vai vēl agrāka laika, pieder tradicionālajam apgērbam un tagad atrodas muzejā. Tas ir apgērba gabals, nevis pilns tērps, jo pilni tērpu komplekti nav saglabājušies. Tas ir apgērba gabals, kuru darināja un valkāja cilvēki, kuriem tā bija norma; ikdienā un svētkos viņi nēsāja tradicionālo apgērpu. Cita apgērba viņiem nebija. Kad šādu apgērpu vairs nevalkāja, to arī vairs nedarināja. Tas pārstāja attīstīties un *nomira*. Tie apgērba gabali, kas nenokļuva kapos vai lupatās, varbūt pēc vairākām desmitgadēm nonāca muzejā. Pieņemsim, ka tādi ir trīs: izārdītu brunču audums no 1862. gada, krekla piedurkne no 1834. gada un villaine ar lāpījumu un caurumu no nezināma laika (visi ir reāli priekšmeti, kurus esmu redzējusi muzejā).

Kopija ir tieši tāda pati kā oriģināls, tikai izgatavota vēlāk. Tā ir no tāda paša materiāla un krāsas, tāda paša izmēra un darināta ar tādiem pašiem paņēmieniem. Ideālā gadījumā, lai atšķirtu kopiju no oriģināla, jāpiesaista eksperts, kuram ar detektīva cienīgām metodēm jānosaka oriģināls. Kopijas būtu izārdītu brunču audums ar visām šuvju pēdām, krekla piedurkne un villaine ar lāpījumu un caurumu un citām nodiluma pazīmēm. Līdz šim nevienu kopiju par apgērba vēstures tēmu Latvijā neesmu redzējusi. Arī citur ne. Laba kopija ir tāda, kuru (gandrīz) nevar atšķirt no oriģināla, sliktā – tāda, kuru var viegli atšķirt.

Atdarinājums. Ja mēs neradām kopiju, bet cenšamies maksimāli precīzi atdarināt oriģinālu, darinot priekšmetu tādu, kāds tas bija jauns un pēc izmēriem der konkrētam mūsdienu cilvēkam, tas ir atdarinājums. Ja apgērbs tiek veidots no maksimāli līdzīgiem materiāliem ar tādiem pašiem tehniskajiem paņēmieniem, krāsām utt., tas ir augstas

kvalitātes atdarinājums. Labs atdarinājums ir maksimāli līdzīgs oriģinālam. Jo vairāk mēs precizitāti aizstājam – ar citādu materiālu, mašīnšuvumu u. c. –, jo mazāk tas atbilst atdarinājumam, bet vairāk tuvojas interpretācijai.

Interpretācija top tad, kad darām *pa savam*. Interpretācija ir tad, kad mēs iedvesmojamies no oriģināla, iespējams, kaut ko no tā pat atdarinām, bet aizvietojam vai pieliekam klāt to, kas vēsturiski tur nebija vai pat nevarēja būt, *mūsdienīgojam*, vienkāršojam vai kā citādi radoši izpaužamies, bet joprojām gribam, lai citi *nolasītu* saikni ar oriģinālu. Un te mazs brīdinājums: interpretācijas bieži raisa daudz diskusiju par vērtībām, gaudi un zināšanām.

Jaunrade. Varbūt iedvesmojamies no oriģināla, bet biežāk no citu vai savām interpretācijām radām kaut ko pilnīgi vai daļēji jaunu gan pēc izskata, gan pēc tehniskā izpildījuma. Nereti sarunās divainas interpretācijas nosaucam par jaunradi, cenšoties uzsvērt, ka tās ir aizgājušas tālu no oriģināla. Precīzāk būtu tās saukt par brīvām interpretācijām. Šeit neliela piebilde no manas puses: aicinu jaunradīt, veidot kaut ko tiešām pilnīgi jaunu – jaunus dizainus, nevis *švakus* atdarinājumus ar daudzām kļūdām. Attēlos tērpi, kas ir pilnīga jaunrade, un, skatoties uz tiem, nerodas šaubas, ka tas ir kas jauns, nevis pavirši vai kļūdaini taisīts pakal vecajam. Jaunradi varam vērtēt līdzīgi kā mākslu – cik svaigas idejas tajā ir, vai tā mums patīk vai nepatīk, cik mākslinieciska, profesionāli izpildīta.

Rekonstrukcija ir metode, kuru izmanto, lai saprastu vai radītu priekšstatu par to, kāds bija oriģināls, ja par šo oriģinālu trūkst visu datus. Piemēram, rekonstruējam to, kā varēja izskatīties izārdītie brunči, kad bija sašūti, atdarinot šuvumu

Tērpu jaunrade. Deju ansamblja *Dailrade* tērpi folkbaleta izrādē *Cik saules mūsos*. Publicitātes foto

pēc dūrienu pēdām, pievienojot jostiņu un labajā pusē piešūtu lenti (nezinām, kāda tā bija, bet pēc citiem līdzīgiem brunčiem, aprakstiem un attēliem lejam, ka piešūsim, piemēram, melnu samta vai sarkanu zīda lenti). Tāpat mums pēc analogijām jāizveido brunču aizdare. Pēc šuvuma pēdām mēģinām rekonstruēt, cik dziļš bija sāna izgriezums pie aizdares (šķira). Tādā pašā procesā rekonstruējam krekla trūkstošo daļu. Un villaini atjaunojam ar nebojātu audumu – bez ielāpa, caurumiem un diluma pazīmēm (labi redzam, ka šis ir vieglāks uzdevums nekā brunču un krekla pārveide). Rekonstrukcija var būt tikai zīmējuma un apraksta formā, tā var būt digitāls 3D modelis vai taustāms paraugs (iedomājieties pils rekonstrukcijas minimodeli muzejā), vai atjaunota kā atdarinājums – brunči, krekls un villaine. Un rekonstrukcija ir arī pilnais tērps, jo tad mēs mēģinām izveidot komplektu, kurā ietilpa izārdīto brunču audums no 1862. gada vietā A vai krekla piedurkne no 1834. gada vietā B, vai villaine ar ielāpu un caurumiem no tikai aptuveni nosakāma laika vietā C. Un jau atkal šo trīs tērpu rekonstrukcijas var būt tikai zīmējums un apraksts, 3D modelis vai darināts tērps.

Lai izveidotu labu rekonstrukciju, jābūt plašām zināšanām un vēsturiskiem datiem, ar kuriem pamatot trūkstošo informāciju. Ja šādu datu trūkst, nekas cits neatliek, kā tukšo vietu aizpildīt ar zināšanās balstītu interpretāciju, taču tad galaprodukts arī vairāk ir interpretācija nekā rekonstrukcija. Kā piemēru varu minēt Iritas Žeieres seno apģērba rekonstrukcijas, un no tām zemgaļu apģērbs dēvēts par interpretāciju, jo ir pārāk maz datu, uz kuriem balstīt rekonstrukciju, kaut zināšanu autorei netrūkst.

Restaurācija – oriģināla priekšmeta labošana. Piemēram, villainei tiek aizlāpīti caurumi. To dara muzeja restaurators, izmantojot maksimāli līdzīgu dziju un cenšoties darbu paveikt tā, lai rezultāts būtu pēc iespējas nemanāmāks. Apģērbā dažādu restaurācijas piemēru nav tik daudz, bet noteikti varam iedomāties saplīsušu māla podu, kuru restaurators salīmē un aizpilda vienas trūkstošās lauskas vietu (rekonstruē to).

Visbeidzot par to, kas ir tautastērps

Latvijas laukos 19. gadsimta otrajā pusē zemnieku tradicionālais apģērbs jeb iepriekš pieminētie oriģināli

pamazām izzuda, jo cilvēki sāka valkāt Eiropas modes (jeb pilsētas modes) apģērbus un dara to joprojām. Kad ikdienā un svētkos cilvēki jau tērps Eiropas modes apģērbā, kora dziedātāju vajadzībām tika radīti TAUTASTĒRPI, kas ir izveidoti komplekti valkāšanai uz skatuves un citos svinīgos gadījumos. Mūsdienās pazīstamie tautastērpi radīti jau 20. gadsimtā. Lielu daļu no šo komplektu varētu klasificēt kā interpretācijas. Šie tērpi nebija norma, tos nedarināja un nevalkāja ikdienā un katros svētkos, tie bija īpaši tērpi jeb (skatuves) kostīmi, radīti ar domu tos uzvilkt priekšnesumu laikā vai īpašos svinīgos gadījumos, lai demonstrētu savu piederību Latvijas kultūrai un popularizētu mūsu kultūras mantojumu. To radīšanai bija līdzīga motivācija, kāda cilvēkiem tā ir mūsdienās, kad darinām un valkājam tautastērpus.

Tradicionālais apģērbs

Kamēr cilvēki valkāja tradicionālo apģērbus jeb oriģinālus, to nekā īpaši nesauca, jo tās visas kopā bija drēbes un atsevišķi – krekls, brunči vai villaine. Kad 20. gadsimtā radīja tautastērpus (kostīmus), tos sāka saukt par *tautas tērpiem*, ar šo pašu nosaukumu apzīmējot arī agrāk valkātos tradicionālā apģērba oriģinālus. Tāpēc daudziem šķita, ka tautastērpi uz skatuves 20. gadsimtā un oriģināli, kurus cilvēki valkāja 19. gadsimtā, ir viens un tas pats. Lai izvairītos no šī maldīgā priekšstata un nesauktu divas atšķirīgas lietas vienā vārdā, kopš 2018. gada latviešu apģērba pētnieces Ieva Pīgozne un Anete Karlsona ieviesa nosaukumus *tradicionālais apģērbs* (ar to domājot oriģinālus) un *taustastērps* (darināts vēlāk, tajā skaitā mūsdienās, izmantots priekšnesumos; kopē, atdarina vai interpretē oriģinālus). Attiecīgi visi tie, kas nav oriģināli, bet vēlāk darinātas kopijas (ja tādas rastos), atdarinājumi, interpretācijas un rekonstrukcijas, ir tautastērpi, kas mainījušies līdz izpratnei par tautastērpu un turpina pilnveidoties arī mūsdienās. Bet oriģināli, kā jau rakstīju sākumā, *nomira* 19. gadsimtā, beidza savu attīstības ceļu un palika tādi, kādi tie bija, un, stāvēdami muzeja plauktos, vairs mainīties nevar.

Nekas no tā, ko cilvēki darināja 20. gadsimtā un mēs darinām mūsdienās, nevar mainīt 19. gadsimta un senākus oriģinālus, kas atrodas muzejā. Šo ir svarīgi saprast, kad runājam par mūsdienām: turpina attīstīties tautastērps – mūsu veidotās rekonstrukcijas, atdarinājumi un interpretācijas, kā arī jaunrade, nevis oriģināli – tradicionālais apģērbs. **U**

Studentu korporāciju nozīme latviešu nacionālajā kustībā

Atklātne ar Rīgas Politehniskā institūta galveno ēku 19. gadsimta otrajā pusē. Avots: LU Muzeja krājums

Com! Kaspars Markus Molls, *patrus*

Korporāciju dibināšanas mērķi un simbolika ir cieši saistīti ar nacionālismu, kas kā ideoloģisks strāvojums radās 19. gadsimta sākumā. Baltiju tas sasniedza 19. gadsimta vidū, kur pēc dzimtbūšanas atcelšanas bija priekšnosacījumi latviešu intelektuālās elites izveidei. Korporāciju tapšana un darbība sākās vienā laikā un vietā ar latviešu nacionālo kustību, tāpēc būtiski aktualizēt jautājumu par šo organizāciju nozīmi tajā.

Nacionālisms jauno laiku Eiropā

Jauno laiku historiogrāfijā visplašāk izdala divu veidu nacionālisma virzienus: valstisko (*state*) un tautas (*popular*). Valstisko nacionālismu pārvaldībā izmantoja tādās valdošās elites etniski viengabalainās valstīs kā Dānijā, savukārt multinacionālajās impērijās attīstījās tautas nacionālisms – ideja par to, ka valsts pārvaldības pareizā forma saistīta ar tās etnisko kopienu suverenitāti un vēsturiskajām zemēm, nevis mākslīgi novilktajām valstu robežām.¹ Šī doma plaši attīstījās vācu zemēs un nonāca arī pie vācbaltiešiem, kam bija cieša saskarsme ar latviešiem un igauņiem. Tā tautas nacionālisma idejas tika nodotas jaunlatviešiem, kas bija galvenie latviešu nacionālās kustības virzītāji.²

Studentu korporāciju veidošanās Tērbatā

Universitātes 19. gadsimtā bija intelektuālie centri, tai skaitā arī Krievijas impērijā, kur augstāko izglītības iestāžu daudzums salīdzinājumā ar citām Eiropas zemēm bija neliels. Tās bija vietas, kur visbiežāk ielūda nacionālisma idejas, jo arī mācībspēki nereti tika piesaistīti no Vācijas.³ Nacionālisma idejas iedvesmoja arī vācbaltiešu studentus. Studentu

korporāciju veidošanās kopš pirmsākumiem viduslaikos saistāma ar apvienošanās kopējo interešu aizstāvēšanai. 1808. gadā Tērbatā tapa Baltijā pirmā vācbaltiešu korporācija *Curonia*, kas bija paraugs turpmākajā Krievijas impērijas korporāciju attīstībā.⁴

Tolaik tuvākā universitāte, kur studēt tā laika latviešiem, atradās Tērbatā, jo mūsdienu Latvijas teritorijā augstskolas vēl nebija. Vāciešu biedrošanās idejām drīz pievienojās arī latviešu studenti, kurus 1850. gados Krišjānis Valdemārs ar domubiedriem sāka pulcēt uz Tērbatas latviešu vakariem (iesaistījās arī Krišjānis Barons, Juris Alunāns un citi jaunlatvieši). Lai pulciņam būtu plašākas darbības iespējas, tas pievienojās 1856. gadā dibinātajai vācu korporācijai *Fraternitas Academica Dorpatensis*. Korporācija pulcēja ne tikai latviešu studentus, taču tā deva iespēju apvienoties cilvēkiem ar nacionālu domāšanu. *Fraternitas Academica Dorpatensis* darbību pārtrauca 1861. gadā, kad vairāki tās biedri studijas pabeidza un no Tērbatas devās prom (pēc citām ziņām – korporācija izjuka etnisku nesaskaņu dēļ). Šīs organizācijas pastāvēšana bija iedīgļis arī turpmākajām jaunlatviešu pulcēšanās biedrībām, piemēram, Maskavas latviešu pulciņam.⁵

1 Davies, Norman. *Europe: A History*. Oxford: Oxford University Press. 1996, p. 1107.–1109.

2 Apals, Gints. Izvēles iespējas latviešu kultūrpolitiskajai orientācijai 19. gadsimta kontekstā. In: Latvijas Arhīvi, Nr. 4. Rīga: Latvijas Nacionālais arhīvs. 2008, 69.–70. lpp.

3 Lettonia 1870–1990. Vēsturiskais atskats. Ņujorka: Lettonia. 1992, 1.–3. lpp.

4 Zemītis, Guntis. Korporāciju priekšvēsture un tās atspulgi mūsdienās. In: Grigorjeva, Sandra (sast.). *Universitas*, Nr. 111. Rīga: Filistru Biedrību Savienība, Latvijas Korporāciju Apvienība. 2019, 31.–32. lpp.

5 Stradiņš, Jānis. Studentu akadēmiskās organizācijas, 1. daļa. In: Cimbulis, Gunārs (red.). *Universitas*, Nr. 74. Rīga: Filistru Biedrību Savienība, Latvijas Korporāciju Apvienība. 1995, 12. lpp.

Rīgas Politehnikuma studentu karcerā sienas zīmējumi. Augšējā labajā stūrī – studentu korporācijas *Selonija* vairogs.
Foto: Kaspars Markus Molls

Rīgas Latviešu studentu savienības biedri II semestrī, 1908. gads. To vidū: P. Kreišmanis, P. Martinsons, A. Podiņš, O. Vesers, K. Žagars.
Avots: Maniks, Uldis (red.). Studentu korporācija *Patria* 1926.–2006. *Album patrum*. Rīga: Studentu korporācija *Patria*. 2006, 13. lpp.

Pirmā latviešu korporācija

Jaunlatviešu darbības iespaidā 1868. gadā tika dibināta Rīgas Latviešu biedrība. Par godu biedrības nama iesvētīšanai 1870. gada 18. februārī Atis Kronvalds Tērbatā sapulcināja 12 latviešus uz literāro vakaru. Atsaucoties uz Rīgas Latviešu biedrības darbību, tika spriests, ka arī Tērbatā jāparāda atbalsts latviešiem. Šis pulciņš nolēma arī turpmāk tikties literārajos vakaros un izvērst darbību daudz plašāk. Jau no pirmsākumiem t. s. Tērbatas latviešu rakstniecības vakari (TLRV) balstījās vācu korporāciju paraugā, piemēram, tika ievēlēts prezidijs un oldermanis. TLRV tika izveidota sava bibliotēka, kas bija būtiska daļa no nacionālās identitātes platformas, kā arī dziedāšanas pasākumu nolūkos tika vāktas tautasdziesmas, kas plašināja TLRV darbību nacionālo vērtību kultivēšanā.⁶

Par pulciņa mērķiem izvirzīta: latviešu tautas garīgā attīstība, tās vēstures pētīšana, valodas, skolu un garamantu attīstīšana. Šie principi nebija politiski, bet gan romantisma radīti kultūras un sociālie faktori – dzimtā valoda, kopēja izcelsme, vienota vēsture un *tautas gars*. Tas viss iekļāvās tautas nacionālisma modelī, kas tiecās uz jaunas nācijas radīšanu, ar nāciju šajā kontekstā saprotot vienotā vērtību sistēmā balstītu tautu.⁷ Tas arī bija galvenais vadmotīvs, pēc kura turpinājās biedrības darbība. 1881. gadā tā oficiāli tika pārveidota par studentu korporāciju *Lettonia*.

Studentu korporācijas Rīgā

1862. gadā tapa Rīgas Politehnikums (RP), pie kā 1880. gadā dibināta pirmā latviešu studentu korporācija Rīgā – *Selonija*. Lielākā daļa no RP studentiem bija korporāciju locekļi, ko arī apliecina raibais organizāciju sastāvs, kas pie RP tika dibinātas: krievu *Fraternitas Arctica*, poļu *Arkonja* un *Veletia*, vācu *Concordia Rignesis*, *Rubonia* u. c.; līdz ar to *Selonijas* dibināšana bija būtisks solis latviešu studentu kopienas attīstībā.⁸ Pirms latviešu korporāciju veidošanās latviešiem nācās iestāties vācu korporācijās, kas veicināja šo studentu pārvācošanos. Par *Seloniju* bija liela interese, un tajā iestājās 19 latviešu studenti no vācu korporācijām. Piederība vienīgajai šāda veida organizācijai Rīgā latviešu studentiem bija ļoti svarīga, tāpēc viņi regulāri centās apliecināt lojalitāti gan korporācijai, gan tautai. Tā, piemēram, arī RP studentu karcerī viens no sienas zīmējumiem ir *Selonijas* vairogs, kurā ierakstīta korporācijas devīze: *Draugam – Tēvijai*.⁹ Tas spilgti raksturo studentu romantizēto tieksmi līdzdarboties nacionālajā kustībā.

Pēc iepriekšējo korporāciju parauga radās arī citas. Līdz 1. pasaules karam tika dibinātas: *Lettgallia* Tērbatā, *Fraternitas Moscoviensis* Maskavā, *Talavija* Rīgā un *Fraternitas Petropoliensis* Pēterburgā. 1917. gadā Tērbatā radās korporācijas *Latvia* un *Ventonia*.¹⁰ Korporācijas, kas tapa neatkarīgajā Latvijas valstī, garantēja komānu pie iepriekš dibinātajām korporācijām, tā simboliski apliecinot piederību pie organizācijām, kas savu darbību bija aizsākušas laikos, kad tauta vēl nebija suverēna.

6 Lettonia 1870–1990, 5.–7. lpp.

7 Apals, Izvēles iespējas latviešu kultūrpolitiskajai orientācijai 19. gadsimta kontekstā, 69. lpp.

8 Ščerbinskis, Valters. Uzticīgi draugam. Rīga: Prezidiju Konvents. 2010, 39.–42., 94.–102. lpp.

9 Rubenis, Rūdolfs. Studentu korporāciju liecības studentu karcerī. In: Grigorjeva, Sandra (sast.). Universitas, Nr. 113. Rīga: Filistru Biedrību Savienība, Latvijas Korporāciju Apvienība. 2020, 26.–27. lpp.

10 Ščerbinskis. Uzticīgi draugam, 42.–51. lpp.

Vāciskās tradīcijas: vai tiešām korporācijas ir nacionālas?

1908. gadā pie Rīgas Politehniskā institūta (RP – pēc 1896. gada reorganizācijas) tika dibināta Rīgas Latviešu studentu savienība (RLSS), kuras statūtos biedri definēja mērķi audzināt un veidot locekļus latviešu saimnieciski kulturālās dzīves celšanai, kā arī palīdzēt latvietības un personības izveidošanā. RLSS pretēji citām studentu apvienībām nevēlējās tapt par korporāciju. Biedri uzskatīja, ka korporācijas ir pārāk konservatīvas un nav pietiekami latviskas, ko sekmē arī no vācu organizācijām pārņemtās sadzīves normas un tradīcijas.¹¹ Pēc līdzīgiem principiem kā alternatīva korporācijām radās arī konkordijas *Zelmenis* un *Imantija*. Tas liek uzdot jautājumu – vai korporāciju formāts bija atbilstošs nacionālās kultūras standartiem?¹²

Kad sāka veidoties pirmās korporācijas, tās pārņēma virkni ideju no tādām studentu organizācijām kā *buršenshaftēm* un brīvmūrniekiem. Brīvmūrniecībai, kurai bieži pielīdzina korporācijas, bija atšķirīgi principi – tās bija pārnacionālas un kosmopolītiskas organizācijas, kas neieklāvēs nacionālisma ideju kopumā. No brīvmūrniecības, kas pamatā cēlusies Anglijā, vācu studenti pārņēma biedrošanās ideju, vecākuma principu, mūža draudzību, rituālus u. c., taču šī ietekme lielākoties bija ārējā atribūtiskā un rituālā. 19. gadsimta sākumā, kad veidojās vācu studentu organizācijas, tās bija ar līdzīgiem mērķiem kā vēlākās latviešu korporācijas – iestājās par nācijas apvienošanas un nacionālās identitātes kultivēšanu. Arī Vācijas kanclers Oto fon Bismarks, kurš 19. gadsimta otrajā pusē panāca vācu zemju apvienošanu Vācijas impērijā, bija korporācijas biedrs. Tas liecina, ka korporācijas var būt par platformu jebkurai tautai ceļā uz nācijas pašnoteikšanos.¹³ Attiecīgi arī latviešu studentu korporācijas pielāgoja vācu tradīcijas latvietībai.

Korporācijas vērtē arī negatīvi

Priekšstatiem par korporāciju nozīmi nacionālās kustības vēsturē ir arī pretinieki. Vēsturnieks un publicists Ernests Blanks starpkaru periodā akcentēja, ka noslēgšanās tādās slēgtās organizācijās kā korporācijās ir solis pret tautas vienības izbeigšanai. Viņaprāt, nacionālā kustība zaudēja no tā, ka vienpusīgās un mazā pulciņā vāktās nacionālisma idejas nesasniedza tautas masas, kas bija nepieciešams, lai spētu panākt nopietnu virzību nācijas un neatkarīgas valsts veidošanā.¹⁴ Arī Rainis vērsās pret korporācijām, un tas lasāms viņa dzejā (*Mazie dunduri, Apdziedāšanas dziesmas 3. vispārīgiem latvju dziesmu svētkiem* u. c.). Sava laika publikācijās un periodikā korporācijām nereti pārmet, ka tās ir "vāciskā gara nesējas".

Pretstatā šiem priekšstatiem vācu un latviešu korporācijas savā starpā nesatika. Vācieši Tērbatā TLRV biedrus sauca par *letomāņiem* un *letofiliem* un uzskatīja par bīstamiem sazvērniekiem. Rīgā, kad radās *Selonija*, vācu korporācijas

17 gadus oponenta tās uzņemšanai Rīgas Politehniskā institūta studentu jumtorganizācijā – Rīgas Šaržēto konventā. *Seloni* vairākkārtīgi ar vācu korporantiem strīdējās un izaicināja uz menzūrām. Iemesls *Selonijas* uzņemšanai saistāms ar faktu, ka Rīgas Šaržēto konventā pie vācu korporācijām tika uzņemtas arī poļu korporācijas, kuras atbalstīja latviešus, kas, tāpat kā tajā laikā poļi, darbojās nacionālisma ideju iespaidā. Nereti nesuverēno tautu korporācijas sastrādājās un cita citu atbalstīja, kas saskan arī ar jaunlatviešu darbošanās principiem, jo arī jaunlatvieši sadarbojās ar slavofiliem un pat publicējās viņu presē.¹⁵

Korporāciju atspulgs nacionālajā simbolikā

Korporācijās un citās studentu apvienībās iekodētajām nacionālisma un nācijas veidošanās idejām ir sekas arī mūsdienās – no 1815. gadā dibinātās vācu korporācijas *Deutsche Burschenschaft* trikolora – melns, sarkans, zelts – tika pārņemtas krāsas Vācijas karogam. Līdzīgi bija igauņiem, kuru karoga krāsas pārņemtas no studentu apvienības *Eesti uliopilaste selts* trikolora. Pirmie iedīgi tagadējam Latvijas karogam arī daļēji ir no korporāciju vides – par TLRV pulciņa krāsām tika izvēlēts sarkanbaltsarkans, atsaucoties uz *Atskaņu hronikā* aprakstīto epizodi par kaujiniekiem pie Cēsim ar šādu karogu. Kādu laiku ar šo simboliku latviešu studenti identificējās Tērbatā, taču, topot par korporāciju, pieņēma citu trikoloru (sarkanā krāsa Krievijas impērijas varas iestādēm saistījās ar revolucionāriem).¹⁶

Studentu korporāciju trikolori ir simbolika, kas radusies, iespaidojoties no Franču revolūcijas trīskrāsainā karoga. Šī apvērsuma iespaidā sāka attīstīties vairāki idejiskie strāvājumi Eiropā, tai skaitā arī nacionālisms. Nereti franču nacionālismu uztver par sākumu nacionālisma kustībai kā tādai. Vēlāk to pārmantoja vācieši, kuru nacionālās tieksmes manifestējās 1848. gada revolūcijā.¹⁷ Latvieši pieņēma vācu nacionālisma modeli. Studentu biedrošanās principu pārņemšana no vāciešiem ir likumsakarīga, jo tā nacionālisma kontekstā tiecas pēc tiem pašiem mērķiem, kuri gadsimta pirmajā pusē bija būtiski vāciešiem.

Korporācijās pārņemtās vācu tradīcijas nebija faktors, kas veicinātu pārvācošanos, bet gan nacionālisma kultivēšanas iespēja. Šis apstāklis ietekmēja arī citas studentu organizācijas formēties par korporācijām, tai skaitā arī RLSS, kura 1926. gadā (kā studentu biedrība *Patria*) tika pārveidota par studentu korporāciju *Patria*.¹⁸ Tas liecina, ka idejas par nacionālisma kultivēšanu korporācijās nebeidzās ar Latvijas neatkarības iegūšanu. Korporācijām bija svarīgs nacionālās ideoloģijas elements, kas lielā daļā latviešu studentu veicināja nācijas idejas rašanos un attīstību, un tas sekmēja arī turpmāko tautas atmodu.

Paldies LU Muzejam par iespēju izmantot tā krājumā esošos materiālus, un īpašs paldies LU Muzeja krājuma glabātājam fili! Rūdolfam Rubenim, latvus, par konsultāciju raksta sagatavošanā. U!

11 Maniks, Uldis (red.). Studentu korporācija Patria 1926.–2006. Album patrum. Rīga: Studentu korporācija Patria. 2006. 13.–14. lpp.

12 Rubenis, Rūdolfs. Zem lupas. Latviešu studentu Konkordiju Imantija un Zelmenis regālijas. Rīga 2020. Pieejams: <https://www.lu.lv/muzejs/par-mums/zinas/zina/t/58856/> (skatīts: 19.05.2023.).

13 Stradiņš, Studentu akadēmiskās organizācijas, 1. daļa, 11. lpp.

14 Blanks, Ernests. Tautiskās vienības ideja atmodas laikmetā. Rīga: Pagalms. 1935, 31. lpp.

15 Apals, Gints. Izvēles iespējas latviešu kultūrpolitiskajai orientācijai 19. gadsimta kontekstā, 71. lpp.

16 Lettonia 1870–1990, 8. lpp.

17 Zemītis, Guntis. Korporāciju priekšvēsture un tās atspulgi mūsdienās, 31. lpp.

18 Maniks, Uldis. Album patrum, 24.–25. lpp.

2023. gada maijkomeršā profesors Ivars Ijabs tika uzņemts par *Lettonia* filistru. Avots: *Lettonia* arhīvs

19. un 20. gadsimta mijā latviešu inteligentam par neatkarīgu Latviju domāt bija sarežģīti

Profesors Ivars Ijabs šī gada janvārī izdeva grāmatu *Nepateicīgie* – stāstu par to, ko domāja un rakstīja mūsu pirmie politiķi Krievijas impērijā, vācbaltiešu kultūras un sociālisma vēsmu iespaidā. 2023. gada maijkomeršā profesors Ijabs tika uzņemts par *Lettonia* filistru.

28. aprīlī *Lettonia* CIQ! norisinājās kupli apmeklēts eksterns literārais vakars, kurā I. Ijabs iepazīstināja ar Latvijas politisko ideju sākumu un to nozīmi valsts dzimšanā. Šīs idejas bija dažādas – konservatīvas, liberālas un sociālistiskas –, un dažādi bija arī to aizstāvji – no monarhista Frīdriha Veinberga līdz revolucionāram Fricim Roziņam. Ieskats jautājumos, kas izskanēja no zāles.

1918. gada 18. novembris. Rīgā esošie latviešu inteligences pārstāvji dibina Latvijas valsti. Seko pusotru gadu ilgs neatkarības karš, kā rezultātā Latvijas valsts kļūst par realitāti. Ko Latvijas valsts pārņēma no 19. gadsimta beigām un 20. gadsimta sākuma latviešu politiskās inteligences idejām?

Pirmkārt, jāraugās uz Latvijas Satversmes sapulci – pirmo latviešu vēlēto parlamentu, kurā spēku samērs ir diezgan raksturīgs Latvijai – vairākuma nav nevienam, lielākais vietu skaits – sociāldemokrātiem. Tas, kā Satversmes rakstīšanas laikā parādās procesi, kas Latvijā noritēja līdz 1905. gadam, ir interesants jautājums. No vienas puses, mēs redzam tādas ļaudis kā Jānis Čakste, kurš bija konservatīvs

demokrāts, Krievijas Valsts domes deputāts. Lai gan viņš uzsver likuma varu, varas dalīšanu, tomēr tā nav arī totālas demokrātijas ideja, kur visus lēmumus vajadzētu izlemt referendumu ceļā. Otrā pusē ir diezgan aktīvi marksisti – arī neatkarības periodā latviešu sociāldemokrāti bija diezgan kreisi. No viņiem nāk izteikta parlamentārisma ideja – Latvijā arī mūsdienās vara ir koncentrēta demokrātiski vēlēta parlamenta rokās, un mums nav, piemēram, tautas vēlēta Valsts prezidenta. Te jāatceras, ka tolaik Saeimu vēlēja proporcionālās vēlēšanās bez jebkādas procentu barjeras, turklāt sociāldemokrāti vispār negribēja Valsts prezidenta institūciju, viņa pienākumus uzticot Saeimas priekšsēdētājam.

Otrs aspekts nenoliedzami ir zemes reforma, kuru lielā daļā Eiropas daudzi redzēja teju kā komunistisku: likvidēt lielās latifundijas un sadalīt tās (gandrīz) par velti bezzemniekiem. Latvijā to uztvēra kā vēsturiskā taisnīguma žestu. Saimnieciski sadalīt lielas saimniecības nebija labākais lēmums. Pretēji padomju laikiem mūsdienās sākam braukt otrā grāvī un apgalvot, ka vācbaltieši bija vienīgie, kas te nodrošināja civilizētākus apstākļus, un

”

Tolaik Saeimu vēlēja proporcionālās vēlēšanās bez jebkādas procentu barjeras.

1905. gada muižu dedzināšanas bijusi stihiska latviešu iekšēja zvēriskuma izpausme. Mūsdienās, kad mēģinām reabilitēt vācbaltiešu lomu Latvijas vēsturē pretim 700 gadu verdzības stāstam, nevajadzētu viņus pārlietu idealizēt. Vācbaltiešu elite bija ārkārtīgi konservatīva un ekskluzīva. Zemes reforma lielā mērā bija šīs vācu mentalitātes izraisīta.

Līdzīgi kā mūsdienās darbojas dažādi prokrieviski elementi, arī vācieši tolaik bija tāda pati problēma. Pa Eiropu klīda dažādi vācbaltiešu aģenti, kuri pasvītvoja jaunās Latvijas valsts attieksmi pret baltvācu privātpašumu kā nepieņemamu Eiropas politiskajai kultūrai. Šādā kontekstā Latvijas zemes reforma tika attēlota kā boļševistiska – vai tiešām šāda valsts būtu uzņemama Tautu Savienībā? Divdesmitajos gados latviešu diplomāti, piemēram, Miķelis Valters, aktīvi cīnījās pret šādām idejām – rakstīja grāmatas, kurās skaidroja vācbaltiešu elites negatīvo lomu sabiedrībā.

1918. gadā Latvijas valsts piešķīra balsstiesības sievietēm – privilēģiju, kuru virkne Eiropas valstu sievietēm deva pat vairākas desmitgades vēlāk. No kurienes mums tik liberāls un progresīvs lēmums?

Tas, protams, nāk no sociālistiem. Tiesa – tas ir ne tik daudz sieviešu, cik politiska aprēķina dēļ. Sociāldemokrātiem ilgu laiku bija vīzija, kurā kapitālisms tiek gāzts parlamentārā ceļā, sniedzot balsstiesības iespējami plašam cilvēku lokam. Ja vairākumu veidos trūcīgi un vidēji trūcīgi ļaudis, tad viņi spēs nogāzt šo kapitālistu varu. Sieviešu balsstiesības iekļaujas šajā domā. Tas gan nebija radikāls feminisms – sociālisti skaidroja, ka “buržuāzija proletariātu izmanto tāpat, kā patriarhālajā ģimenē vīrs izmanto sievu”, tāpēc sabiedrības atbrīvošana prasa atcelt gan kapitālistu kundzību sabiedrībā, gan vīra kundzību ģimenē. Te varētu minēt Aspazijas lugu *Zaudētās tiesības*, kas ir aktuāla arī mūsdienās, piemēram, jautājumā, kā mēs sabiedrībā uztveram vīra vai sievas neuzticību ģimenē.

Pirms Pirmā pasaules kara sociālistu ideāls bija t. s. *četrstainās* (no krievu valodas) balsstiesības, kurām būtu jāspēj sniegt visu problēmu atrisinājumu. Tās būtu vienlīdzīgas, vispārējas (tai skaitā piedaloties sievietēm), tiešas (bez netiešu vēlēšanu elementiem) un proporcionālas, kam vajadzētu nodrošināt sociālistu uzvaru. Tiesa, realitātē, kad šīs balsstiesības tiešām ieviesa, nekāda buržuāzijas

gāšana nesanāca. Te gan jāņem vērā, ka sievietes Latvijā pauda savu izvēli vēl cara laikā, kad pilsētas domju vēlēšanās balsoja pēc mantas cenza.

Bet sievietes nevarēja tikt ievēlētas?

Nav dzirdēts, ka sievietes būtu kādā no sarakstiem. Lai gan mēs Rūdolfu Blaumani lielākoties pazīstam pēc viņa novelēm un lugām, viņš ir bijis lielisks politiskais satīriķis. Blaumanim par šo ir jauks divdesmitā gadsimta sākuma dzejolis, kurā viņš apraksta, ka kādā no pagastiem nolemts – galvasnauda jāievāc ne tikai no viriešiem, bet arī no sievietēm jeb, kā viņš raksta, “arī no garmatainajām galvām”. Dzejolī viņš ironizē – ja jau galvasnauda ievācama arī no garmatainajām galvām, tad metiet kaunu pie malas un līdz ar pagasta večiem ievēliet arī vienu pagasta veceni. Mūsdienās tas šķiet pašsaprotami, tomēr tolaik tas tika uzskatīts kā kaut kas komisks un skandalozs.

”

Mūsdienās braucam otrā grāvī, apgalvojot, ka vācbaltieši bija vienīgie, kas te nodrošināja civilizētākus apstākļus.

Sociāldemokrātu stāsts ir arī būtiska Latvijas dibināšanas daļa, kas mūsdienās dažādu iemeslu dēļ ir padzisusi. Kāda ir sociāldemokrātu un citu kreiso kustību nozīme Latvijas veidošanā?

Jāsaprot, ka sociālisms ir daudz plašāks par marksismu – marksisma pamatā ir doma par vēsturiski neizbēgamu t. s. “sabiedriski ekonomisko attiecību nomaiņu”. Virknei latviešu marksistu, piemēram, Fricim Roziņam, marksisma stāsts likās fascinējošs – viņi to redzēja kā mesianismu, kas notiek visur Eiropā, arī tādā perifērijā kā Latvija.

Lai gan sociāldemokrātijas tradīcijas sākums saistāms ar Jauno strāvu, taču vienlaikus jāuzsver – pretēji tam, ko stāstīja padomju laikos, ne visi Latvijas sociāldemokrāti bija marksisti. Par piemēru var minēt tādu interesantu personāžu kā Kārli Balodi, kurš bija mācītājs, pēc tam devās kolonizēt Brazīliju. Pēc neveiksmīga Dienvidamerikas kolonizācijas projekta viņš nonāca Berlīnē, kur kļuva par ievērojamu statistiķi un publicēja pazīstamo grāmatu *Nākotnes valsts*. Grāmatā viņš izvirza ideju par racionāli plānotu nākotnes

sabiedrību, kurā katram cilvēkam astoņus dzīves gadus jānostrādā valsts dienestā. Pēc tam viņš varētu darīt, ko vēlas, taču šiem astoņiem gadiem viņam būtu jānodrošina iztikšana.

Līdzīgā mērā jāskatās uz Miķeli Valteru, kurš arī bija sociālists, taču noteikti nedomāja par proletariāta mesianisko dabu. Par marksisma idejām Valters nekautrējās stāstīt, ka viņš redzējis Liepājas ielās šos reālos proletāriešus un viņi, visticamāk, pasauli neglābs.

Skaidrs, ka tam, kas notiek mūsdienu Latvijā ar sociāldemokrātiem, nav nekādas saiknes ar starpkaru perioda sociāldemokrātiju. No zivtiņām akvārijā varbūt var izvārt zivju zupu, bet no zivju zupas nav iespējams atkal iegūt zivtiņas; agrākā Latvijas sociāldemokrātijas tradīcija mūsdienās ir pilnībā iznīcināta – lielā mērā sociāldemokrātu un komunistu ciešo saišu dēļ gan pirms, gan pēc okupācijas.

”

Tikai 19. gs. nogalē izkristalizējās doma, ka latvietis ir nacionālas kopienas daļa, kas potenciāli ir tikpat laba kā jebkura cita Eiropas kultūra.

Pirms 1905. gada revolūcijas neatkarīgas Latvijas valsts ideja šķiet visai miglaina. Pēc Pirmā pasaules kara un revolūcijas Krievijā Latvijas valsts tomēr rodas. Cik lielā mērā Latvijas neatkarība ir neizbēgama? Ja, piemēram, 1905. gada revolūcija būtu apspiesta mierīgāk, bez asiņainās svētdienas, vai kas mainītos?

Es domāju, ka, no Latvijas perspektīvas skatoties, ir labi, ka Pirmais pasaules karš beidzās tieši tā, kā tas beidzās. Ja būtu atjaunota Krievijas impērija jebkādā tās formā, nedomāju, ka Latvijai tajā būtu ierādīta kāda īpaša vieta. Tas ir aktuāli arī mūsdienu kontekstā, piemēram, televīzijas kanāla *Dožg* jautājumā – krievu liberāļi ne tad, ne šodien nav bijuši īpaši draudzīgi pret citu tautu tiesībām un politisku pašnoteikšanos Krievijas sastāvā. Interesants stāsts šajā gadījumā ir Andrieva Niedras pārdomas. Niedra laikā, kad Krievijā valdīja boļševiki un ar Antantes atbalstu jau bija izveidota jaunā Latvijas valsts, teica – jauno Latvijas

valsti, protams, var izveidot, taču tai nebūs ilgs mūžs. Ja kaimiņos ir tāds absolūti teroristisks režīms kā Padomju Krievija, tad agri vai vēlu tas Latviju iznīcinās. Lai cik smagi nebūtu to atzīt, kaut kādā ziņā Niedram bija taisnība. Šo draudu dēļ Niedra aicināja iet kopā ar vācbaltiešiem un baltajiem krieviem, cerot, ka pēc boļševiku gāšanas Krievijā varētu izveidoties liberālāks režīms, kurā Latvijai būtu kāda autonomija.

Tās ir pārdomas, kas līdzīgas Raiņa vārdiem “Brīva Latvija brīvā Krievijā!” un kuras vieno grūtības bez Krievijas sabrukuma iedomāties neatkarīgu Latviju. Vienīgais izņēmums ir jau minētais Miķelis Valters, kurš jau pirms Pirmā pasaules kara domāja, ka Krievija varētu sadalīties mazākos veidojumos un tas dotu iespēju Latvijai kļūt par suverēnu valsti. Tiesa, ko tādu iedomāties vidējam latviešu intelligentam, kurš uzaudzis Krievijas impērijai visai lojālā vidē, bija sarežģīti.

Kas šajā laikā īsti ir latvietis? Vai un kā izpratne gadsimtu mijā atšķiras no mūsdienu izpratnes par latvieša identitāti?

Jautājums par latvieša jēdzienu šajā laikā netiek problematizēts – drīzāk tas bija kā kaut kas pašsaprotams. Tā vietā jaunlatvieši uzsvēra, ka vārds *latvietis* nav sinonīms vārdam *zemnieks* – pretēji vēsturiskajai tradīcijai, kas noteica, ka piederība latviešiem nozīmēja piederību zemākajai sabiedrības kārtai – cilvēkam, kurš tikai dzīvo laukos un ar zemi.

Jaunlatvieši sāka uzsvērt, ka *latvietis* tomēr ir tauta, kam piemīt kulturāla savdabība, tāpēc tika strādāts pie kultūras mantojuma un folkloras vākšanas ar mērķi pierādīt, ka latvieši ir vienā līmenī ar Eiropas etnonācijām. Vienlaikus sākās cīņa ar t. s. kārkļuvācietību un pāriešanu vāciešos. Te jāuzsver – 60. gados tādi jaunlatvieši kā Atis Kronvalds, Juris Alunāns, Kaspars Biezbārdis, Krišjānis Valdemārs aktīvi rakstīja publikācijas latviešu presē, taču precējušies viņi bija ar vācietēm un viņu ģimenes un ikdienas, tai skaitā savstarpējā, saziņas valoda bija vācu. Izņēmums šajā sarakstā bija tikai Krišjānis Barons.

Tikai gadsimtu mijā sāka parādīties doma, ka izglītotiem latviešiem arī ģimenē būtu jārunā latviski. Ja tic Matīsam Kaudzītem, tad viens no pirmajiem mājās 19. gadsimta 70. gados latviski sācis runāt Kronvalds. Ieskatoties Raiņa kopotajos rakstos, viņa sarakste 19. gadsimta beigās ar Aspaziju ir vācu valodā. Niedra atmiņās apraksta gadījumu, kurā Cēsu pilsētas domē ievēlēts vietējais tautskolotājs Zariņu Kārlis. Brīdī, kad viņam jānodzēsts, atklājās, ka izcilais sabiedriskais darbinieks pieder vācu draudzei un tādēļ grib zvērēt vāciski. Tā nebija anomālija, bet normāla prakse – izglītotam latvietim sabiedriskajā dzīvē piederēt vācu kopienai un latviski runāt tikai, piemēram, Latviešu biedrības namā. Tikai 19. gadsimta nogalē sāka izkristalizēties doma, ka latvietis ir nevis zemnieks, bet gan nacionālas kopienas daļa, kas potenciāli ir tikpat laba kā jebkura cita Eiropas kultūra. **U**

Sagatavoja: com! Roberts Rasums, *lettonus*

Šalkones balles atskaņas, Zaķu vakars, 1928. gada 8. februāris. Avots: LNA LVA 2908. f., 2-v apr., 68. l., 1. lp.

Studentu biedrībai Šalkone – 100

Taut! Agnija Lesničenoka, *daugaviete*

2023. gada 29. jūnijā Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitātes (līdz 2022. gada 18. maijam Latvijas Lauksaimniecības universitātes) Meža fakultātes studentu biedrība Šalkone svinēja 100 gadu jubileju. Šalkone ir pirmā un vienīgā studentu organizācija Latvijā, kas pat pēc gadsimta turpina pulcēt abu dzimumu Meža fakultātes studentus, un šajā rakstā ielūkosimies, ko par biedrības darbības pirmsākumiem stāsta Latvijas Nacionālā arhīva dokumenti.

Šalkones dibināšana

Meži ir viena no skaistākajām Latvijas dabas rotām un viens no lielākajiem, vērtīgākajiem mūsu tautsaimniecības resursiem. Varam būt lepnī, ka Latvijas studentu akadēmisko organizāciju saimē pastāv studentu biedrība, kuru veido tieši ar mežsaimniecību saistīti speciālisti. Šalkones devīze *Roku rokā – pie darba* veselu gadsimtu caurvijusi un spēcinājusi dziļu draudzību, stingru lojalitāti pret savu valsti, mīlestību un cieņu pret darbu.

Atklātu domu par studējošo mežkopju biedrības dibināšanu pirmo reizi izteica Latvijas Universitātes (LU) Mežkopības nodaļas 3. kursa studenti 1923. gada 29. jūnijā, atrodoties praktiskajos darbos LU mācību un izmēģinājumu mežniecībā Lielaucē. Akadēmiskās mežkopju organizācijas

dibināšanas ideja tika apspriesta sapulcē Gustava Cepuriša vadībā kopā ar Kārli Jozuus, Oskaru Ori, Jāni Spruktiņu, Bernhardu Zichmani, Mārtiņu Lāci, Jāni Prunti, Andreju Rozenu, Kārli Robežnieku, Robertu Nagobadu, Jāni Hostsonu, Elīzi Melbardi-Ori un Indriķi Kaģi. Sapulces protokolā par biedrības dibināšanas iemesliem Cepurītis izteicies, ka “kopējais darbs un centieni prasa, lai mežkopību studējošie ciešāk saistītos savā starpā, atrazdamies vēl universitātē, pabalstīdami viens otru studijās. Vēlāk, pēc universitātes beigšanas, nākdami dzīvē, lai nebūtu viens otram sveši, bet saskaņotā kopdarbībā strādātu tālāk, sevišķi zinātnisku ideju veidošanā un atrisināšanā”.

Tika arī nolemts, ka organizācija jāveido pēc jau pie LU pastāvošu studentu organizāciju parauga iekšējā kārtībā un tradīcijās, kā arī pamatprincipiem: draudzība, tēvzemes

mīlestība, godaprāts, uzticība un gara dižciltība. Draudzība tika uzskatīta kā pamatu pamats, un tai bija jātop par organizācijas dvēseli, kas saliedēja, vienoja un mācīja iecietību. Sapulci slēdzot, G. Cepurītis apsveica studiju biedrus un kopā vienojās dziesmā *Nevis slinkojot un pūstot*. Zīmīgais sapulces datums – 1923. gada 29. jūnijs – oficiāli noteikts kā *Šalkones* dibināšanas diena. Savukārt nākamajā dienā, 30. jūnijā, atgriežoties Rīgā, novadīta pirmā pagaidu valdes sēde, kurā par pagaidu valdes priekšsēdētāju ievēlēja G. Cepurīti, bet par sekretāru K. Jozuusu. Tika apspriests arī statūtu projekta izstrādāšanas plāns, kas līdz rudens semestra sākumam bija jāpabeidz. 1923. gada 17. oktobrī pagaidu valde sasauca biedru dibinātāju sapulci, kas pieņēma pagaidu valdes izstrādātos statūtus un deva jaunajai biedrībai nosaukumu – *Šalkone*.

1924. gada 23. janvārī *Šalkones* statūtus apstiprināja Rīgas apgabaltiesa, bet tā paša gada martā LU padome. Statūtos definētie biedrības mērķi: a) apvienot un tuvināt LU mežkopību studējošos un uzturēt ciešu saikni ar augstskolu beigušajiem mežkopjiem; b) veicināt mežkopības zinātņu piesavināšanu, atvieglot sekošanu zinātnes jaunākajiem veidojumiem, sekmēt zinātnisko jautājumu ierosināšanu un atrisināšanu, mežu zinātnes popularizēšanu un izmantošanu mūsu Tēvijas apstākļiem; c) ieaudzināt uzskatu par Latvijas mežu kā nepostāmu nācijas bagātības avotu; d) veicināt biedru sabiedriski kulturālo attīstību, paplašinot un noskaņojot viņu pasaules uzskatus, un disciplinētā pašdarbībā izkopt viņu personības; e) saglabāt spējīgu darbinieku sagatavošanu savā arodā; f) materiāli pabalstīt savus trūcīgos biedrus, izsniedzot dažādus

neatmaksājamus pabalstus, stipendijas, dibinot attiecīgus fondus un palīdzot atrast nodarbošanos kā mācībās, tā brīvlaikā; g) aizstāvēt biedru kopējās intereses universitātē un sabiedrībā.

Jaunajai biedrībai bija jāpārvar daudz grūtību, piemēram, jāatrisina telpu jautājums. Pirmās biedru sapulces notika LU Lauksaimniecības fakultātes telpās Kronvalda bulvārī 1. Vēlāk, nodibinoties draudzīgām attiecībām ar Latvijas Mednieku biedrību, tā atvēlēja lietošanai savas telpas Ģertrūdes ielā 6. Lai gan pirmie gadi prasīja daudz darba iekšējās dzīves veidošanā un dažādu instrukciju izstrādē, *Šalkones* rindas ātri vien pildījās. Jau līdz 1923. gada 8. decembra pagaidu valdes sēdei tika saņemti deviņi iestāšanās iesniegumi. Kā liecina vēstures arhīvā pieejamās anketas, par biedriem kļuva mežkopji, kas jau darbojās citās organizācijās un korporācijās, piemēram, studentu vienotnē *Lidums*, *Concordia Valdemaria*, korporācijās *Lettonia*, *Fraternitas Vesthardiana*, *Fraternitas Livonica*, *Beveronija*, *Lettgallia* u. c. Tas atviegloja iekšējo tradīciju un sadzīves veidošanu. 1924. gada aprīlī ievēlēti pirmie deviņi godabiedri – Mežkopības nodaļas mācībspēki un bijušā Krievijas Mežkopības institūta absolventi latviešu mežkopji ar pazīstamo zinātnieku E. Ostvaldu priekšgalā. Godabiedriem vēlāk pievienojās arī izcilais Somijas mežkopības zinātnieks un politiķis prof. A. C. Kajanders. Pateicoties viņa gādībai, *Šalkonei* izveidojās draudzīgas attiecības ar Somijas mežkopjiem un viņu organizācijām. Līdz *Šalkones* likvidācijai 1940. gadā biedru rindās kopā ar aktīvajiem biedriem, vecbiedriem, godabiedriem un kandidātiem bija ap 270 cilvēku.

Šalkones atklāšanas sapulce, 1924. gada 29. novembris. Avots: LWA 3744. f., 1. apr., 117. l., 72. lp.

Šalkonieši medībās, 20. gs. 20.–30. gadi. Avots: LNA LVA 2908. f., 2-v apr., 69. l., 28. lp.

Šalkones medību pils Dzelzāmurā, 20. gs. 30. gadi. Avots: LVVA 3744. f., 1 apr., 117. l., 28. lp.

1924. gada 29. novembrī notika organizācijas atklāšanas akts Latvijas Mednieku biedrības telpās, kurā piedalījās augstskolas mācībspēki, Latvijas Mežkopju savienības, Latvijas Mednieku biedrības un LU Lauksaimniecības fakultātes studentu biedrības pārstāvji. Pēc svinīgā akta notika koncerts un balles Mazajā ģildē.

Starpkaru periodā *Šalkone* izveidojās par valstiski nozīmīgu organizāciju mežu lietās, jo īpaši ņemot vērā apstākli, ka *šalkoniešu* vidū izauga diplomēti inženieri mežkopji, kuri ieņēma augstus amatus Latvijas mežsaimniecībā. Piemēram, Mežu departamenta un AS *Latvijas koks* direkcijas darbinieki bija inženieri mežkopji – *šalkonieši* –, kuri guva nozīmīgus panākumus jaunas, Latvijas mežsaimniecības apstākļiem pielāgotas mežniecības instrukcijas izstrādē, cirtes kopšanā, mežu atjaunošanā, meliorācijā un pētnieciskajā darbā.

Regālijas

Šalkones ārējo nozīmju ieviešanu atlika uz vēlāku laiku, jo bija veicami svarīgāki darbi, arī naudas līdzekļi bija ierobežoti. Pirmā regālija bija krūšu nozīme. Tās izstrādei 1927. gadā izsludināja konkursu Latvijas Mākslas akadēmijā un LU. No 50 iesūtītajiem projektiem žūrija izvēlējās *Šalkones* biedra Nikolaja Grauduma darbu. 1928. gada februārī nozīmi izgatavoja un izdalīja biedriem.

Karogu ar tajā rakstīto devīzi *Roku rokā pie darba* biedrībai dāvināja 1927. gadā dibinātā Vecbiedru biedrība. Karoga projekta autors bija mākslinieks Reinholds Kasparsons; to pasniedza un iesvētīja 1931. gada 3. maijā LU Lauksaimniecības fakultātes aulā. Reizē ar karoga izveidi radās doma par galvassegu ieviešanu. Iecere tika realizēta vien 30. gadu sākumā, jo procesu kavēja LU padomes iebildumi, sākumā aizrādot, ka iecere esot līdzīga kādas citas

organizācijas galvassegas projektam. Vēlāk cēla iebildumus, ka fakultāšu organizācijām nevar būt galvassegas, tāpēc LU studējošo mežkopju biedrību *Šalkone* pārdēvēja par LU studentu biedrību *Šalkone*. Kandidātu galvassegas tika darinātas no zaļa samta ar sudraba krāsas metāla burtiem *L.U.Š.* uz apakšējās malas labajā pusē. Arī aktīvo biedru galvassegas bija no tumši zaļa (pamatkrāsa) samta. Apakšējo malu veidoja pelēks samts, kuru no zaļās daļas atdalīja tieva sudraba aukliņa. Virsa galvassegai bija no tumši zaļa samta ar sudraba uzšuvumu – astoņstūrainu zvaigzni un burtiem *L.U.Š.* Abas galvassegas 1933. gada 25. oktobrī apstiprināja LU prorektors, bet tā paša gada 30. novembrī – Iekšlietu ministrija.

Sadzīve un tradīcijas

Savu darbības mērķu sasniegšanai *Šalkone* uzturēja aktīvu sabiedrisko dzīvi un līdzdarbojās sabiedrības norisēs: lekciju, debašu, kursu, literāro vakaru rīkošana, periodisko rakstu izdošana, kontaktu uzturēšana ar valsts, zinātniskajām un sabiedriskajām iestādēm, organizācijām un personām, savu pārstāvju deleģēšana uz speciālām mežkopju apspriedēm un mežzinātņu kongresiem. Jānis Štauers atmiņās raksta: "*Šalkoni* sāku mācīties pazīt kā tās kandidāts 1929. gadā, kad tās mājoklis bija Rīgā, Ģertrūdes ielā, Mednieku biedrības mītnē. Atmiņā palikušas pie sienām daudzās gleznas un ērtās kluba mēbeles. *Šalkone* daudz ko mācījos: ne tikai dziesmas un medību norisi, bet arī pamatzināšanas sabiedriskajā stājā un darbā. Tās papildināt praksē varēja *Šalkones* rīkotajos kungu vai dāmu vakaros, eglītēs, koncerta ballēs un cita veida sarīkojumos. Virsnieku klubā balles tērpā vajadzēja stāvēt špalerā un sagaidīt goda viesus."

Par nozīmīgāko aktivitāšu daļu kļuva referātu vakari, kas tika rīkoti gandrīz katru nedēļu. Dažas no tēmām, kas

reģistrētas *Šalkones* referātu grāmatā: *Latvijas fauna, Vai mizgrauži apdraud mūsu mežus?, Purvu izmantošana mežsaimniecībā, Etilspirta iegūšana no zāģu skaidām, Sabiedriskie instinkti pie dzīvniekiem, Mežs un viņa nozīme senlatvju dzīvē pēc latvju dainām.*

No pirmajiem organizācijas gadiem neatņemamas kļuva arī medības. Sevišķi rosīgi *šalkonieši* kļuva, kad Mežu departaments *Šalkonei* nodeva lietošanā medību objektus – Dzelzāmura mežu novadu Baldones virsmežniecībā un Lamberta novadu Bauskas virsmežniecībā – ap 6300 hektāru platībā. Samērā neilgā laikā tika izremontēta un uzposta medību pils un tās apkārtnē Dzelzāmūrā, tāpat ierīkotas zvēru barojamās ierīces, sējumi un kultūrlauciņi zvēru barošanai. 1927. gada pavasarī *šalkonieši* piedalījās Latvijas Mednieku biedrības rīkotajā medību izstādē un par saviem barojamo ierīču eksponātiem saņēma zelta medaļu. 1926. gadā “pieņemta medību taures pūšanas apmācības instrukcija un uzsākta biedru apmācība medību signālu pūšanā”. 1927. gadā *Šalkone* apkopoja Latvijā lietotos medību signālus iespieddarbā, ko 1928. gadā izdeva Mežu departaments.

Par neatņemamu aktivitāti kļuva arī Meža dienu organizēšana. Sevišķi izceļama ir Kārļa Ulmaņa pirmās skolas Bērzmuižā apkārtnes izdaiļošana Meža dienās, ko *Šalkone* iesāka 1935. gadā un pabeidza 1938. gada pavasarī. *Šalkonieši* četros gados Bērzmuižas skolas dārzā iedēstīja ap 60 augļu kociņus, 50 ogulāju, 1400 krūmu un 40 krāšņuma koku, iekārtoja un apdēstīja rotaļu laukumu.

Jau no pirmajiem darbības gadiem liela vērība veltīta bibliotēkas un lasāmgalda iekārtošanai; pirmās grāmatas iegādātas 1924. gada 19. janvārī. Daudz līdzekļu grāmatu iegādei ziedojuši gan biedri, gan vecbiedri, gan godabiedri, taču saņemts arī neliels Kultūras fonda atbalsts. Pēc labi padarīta darba *šalkonieši* atļāvās rīkot arī svētkus, īpaši

Šalkones dibināšanas apaļās un pusapaļās gadadienas. Nozīmīgākie sarīkojumi notika 1933. gada 15. un 16. jūlijā, kad *Šalkone* Lielaucē svinēja desmit gadu jubileju, un 1938. gada 30. un 31. jūlijā turpat Lielaucē, svinot 15 gadu dzimšanas dienu. Par desmit gadu jubileju saglabājušās nezināma autora atmiņas: “1933. gadā *Šalkones* organizācijai palika desmit pastāvēšanas gadi, kuru atzīmēšanu organizācija bija paredzējusi 15. un 16. jūlijā Vecaucē. (Lai gan tiek minēta Vecauce, svinības notika Lielaucē un Lielaucē pilī). Mans uzdevums kā mājas *domusam* – vajadzēja sarīkot jubilejas viesu uzņemšanu, resp., paēdināt apmēram 180 personas divas dienas, kā arī pikniks mežā ar alu un desinām. Rīgā no organizācijas kasiera saņēmu vairāk nekā tūkstoš latu tīras naudas, divus nozīmētus kandidātus un kādas trīs saimnieces. Rīgā ar saimniecēm iepirkām tādas lietas, ko Aucē mēs droši nevarēsim dabūt, un tad devāmies ceļā. Mēs ieradāmies Vecaucē nedēļu agrāk pirms jubilejas dienas. [...] Kopā ar kandidātiem jau pirmajā dienā uzsākām aktīvu zivju zveju. [...] Katru rītu noķērām ap trīsdesmit dažādu zivju. Zivis varējām uzglabāt dzīvas ezerā novietotā slēgtā kastē. [...] Pikniks bija pirmais notikums, uz to es biju ļabi sagatavojies. Mēs visi tikām novesti uz audzi, kur pirmie Vecaucē praktizējošie mežkopju studenti bija izveduši koku stādīšanu. [...] Mans uzdevums bija gādāt par atspirdzinājumiem un kā tos pasniegt. Ugunskurs jau ļabi sprēgāja, kad visi pulcējās ap to, katrs varēja pēc savas patikas cept desinās un piedzert vēsu, putojošu alu. Mājās, tas ir, pārbraucot Vecauces pilī, visi bija pilnā sparā turpināt iesāktu un kaut ko baudīt tālāk līdz vakariņām. [...] Nākamajā rītā notika svētku akts pils zālē, visi bija uzposušies un ļabi gērbti, tikai sarkanās acis un gurdnie skati liecināja par katru, kā viņam bija gājis pagājušajā naktī. Pēc akta blakus telpā bija klāti galdi ar svētku mielastu, ko manas saimnieces bija sagādājušas, un te nu arī netrūka dažādu dzērienu. [...]”

Medību instruktāža, 20. gs. 30. gadi. Avots: LNA LVA 2908. f., 2-v apr., 69. l., 104. lp.

Krūšu nozīmes projekts, autors N. Graudums. Avots: LVVA 3744. f., 1. apr., 113. l., 13. lp.

Plaijas svētkos Koknesē, 1935. gada 13. oktobris.
Avots: LNA LVA 2908. f., 2-v apr., 67. l., 30. lp.

Meža dienas uzdevumā, 1935. gads. Avots: LNA LVA 2908. f., 2-v apr., 67. l., 8. lp.

LU Mežkopības nodaļas likvidēšana

1932. gads bija pārbaudījums visai mežkopju studentu saimei. Zemnieku savienība kopā ar vēl dažām toreizējām politiskajām partijām bija panākušas Saeimas budžeta komisijas lēmumu likvidēt LU Mežkopības nodaļu ar atzinumu, ka Latvijas mežsaimniecībai vajadzīgie speciālisti turpmāk izglītojami ārzemju augstskolās. Šāds lēmums izraisīja lielu satraukumu Mežkopības nodaļas mācībspēku un studentu vidū, un *Šalkone* vēltīja lielas pūles, lai šo lēmumu atceltu. Pēc garām pārrunām *Šalkone* nolēma nosūtīt delegāciju pie ministru prezidenta K. Ulmaņa, lai komisijas lēmums tiktu atcelts un nenonāktu līdz balsošanai Saeimā. Par pārstāvjiem delegācijā ievēlēja Arvīdu Klāvsonu un Pēteri Studentu, kurš atminās: "Kad studējošo mežkopju vārdā izteicām lietderību par Mežkopības nodaļas pastāvēšanu pie LU, ka mežu platība sastāda 27% no visas dzimtenes platības, ka mūsu studējošā jaunatne nav tik turīga, lai studētu ārzemju augstskolās, un lūdzām ministru prezidenta atbalstu, pirmais teikums no Dr. Kārļa Ulmaņa bija: "Kāpēc, jūs, mežkopji, braucat Demokrātiskā centra vāgos?" (Demokrātiskā centra partija, kurā tika ievēlēts *Šalkones* goda biedrs docents K. Kiršteins un kurai bija naidīgas attiecības ar Zemnieku savienību – autore) Šāds negaidīts uzbrukums mūs nesamulsināja, un centāties ar visu sparpu pārliecināt Ministru prezidentu, ka gandrīz visi mežkopji dzīvo lauku apstākļos un līdz ar to pamatoti stāv tuvā saskarē ar zemniecību un ka liela daļa no mežkopjiem sastāv Zemnieku savienības nodaļās un atbalsta tās idejas un darbību. Varēja manīt, ka Ministru prezidents bija apmierināts ar mūsu argumentiem. Atvadoties no mums, viņa pēdējie vārdi bija: "Labi, es apsolu studējošajai mežkopju jaunatnei savu pilnīgu atbalstu.""

Vēlāk nozīmīgas pārmaiņas nesa 1939. gads, kad tika dibināta Jelgavas Lauksaimniecības akadēmija (JLA). Tajā tika izveidotas Lauksaimniecības un Mežsaimniecības fakultātes. Līdz ar šīm pārmaiņām *Šalkone* pārcēlās uz Jelgavu un tika pārreģistrēta kā JLA studentu biedrība *Šalkone*, kļūstot par pirmo JLA studentu organizāciju. Jau 1938. gadā, kad *Šalkone* svinēja savu 15 gadu jubileju, tika lemts pāriet uz jaundibināto akadēmiju, tāpēc *šalkonietis* Padēls dāvināja 2000 latu *Šalkones* nama fondam jaunas mājvietas iegādei Jelgavā.

Šalkone trimdā un pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas

Savas nacionālās nostājas dēļ arī *šalkoniešus* pēc Latvijas okupācijas 1940. gadā skāra padomju represijas, daļība karadarbībā un bēgļu gaitas. Tie *šalkonieši*, kuri nokļuva emigrācijā Rietumos, drīz vien iespēju robežās uzmeklēja cits citu. Pirmā lielākā sanāksme notika jau 1948. gadā Spakenbergas nometnē pie Hamburgas ar 15 biedru piedalīšanos. Tajā tika lemts par *Šalkones* darbības atjaunošanu pie Baltijas Universitātes Pinnebergā. Līdz Baltijas Universitātes slēgšanai 1949. gadā uzņemti pat 13 jauni biedri. Pēc latviešu masveida izceļošanas no Vācijas bēgļu nometnēm uz jaunajām mītnes zemēm lielākā daļa *šalkoniešu* devās uz ASV, kur *Šalkones* dibinātājs G. Cepurītis kopā ar K. Taubi un K. Birnbaumu 1953. gada janvārī sāka biedru apzināšanu, izsūtīt tiem uzaicinājumu paziņot savu adresi, sniegt par sevi ziņas un organizēt kopas. 1954. gadā *šalkoniešu* apvienošanās rezultējās ar *Šalkones* darbības atjaunošanu un pirmo vēlēto pagaidu prezidiju trimdā – G. Cepurītis (seniors), K. Taube (viceseniors), K. Birnbaums (sekretārs). 1951. gadā izveidota Anglijas kopa Voldemāra

Ši iekopj Kārļa Ulmaņa pirmās skolas Bēzmuižā apkārtni, 1935.–1938. gads. Avots: LVVA 3744. f., 1. apr., 117. l., 39. lp.

Šalkones prezidijs 18. novembra gājienā Rīgas Brāļu kapos, 20. gs. 30. gadi. Avots: LNA LVA 2908. f., 2-v apr., 74. l., 30. lp.

Šalkones aktīvā biedra galvas segas projekts, 1933. gads.

Avots: LVA 3744. f., 1. apr., 113. l., 21. lp.

Blankenburga vadībā. 1953. gadā darbību sāka Austrālijas kopa J. Ābeltiņa (seniors), A. Skujas (viceseniors) un A. Hartmaņa (sekretārs) vadībā. Lielās izkliedētības dēļ Kanādā dzīvojošie *šalkonieši* pirmajos gados pievienojās ASV kopai, bet ar 1954. gadu Nikolaja Austrīņa vadībā tie izveidoja patstāvīgu Kanādas kopu. Vācijā palikušos biedrus ar 1954. gadu sāka apzināt un saturēt kopā N. Graudums. Arī Zviedrijā mītošie *šalkonieši* pirmo reizi sanākuši jau 1948. gadā, bet 1954. gadā oficiāli izveidots prezidijs L. Brammaņa (seniors), K. Bērziņa (viceseniors) un J. Naudiņa (sekretārs) vadībā. Visas kopas rosīgi pulcējušas draugus, rīkojušas sanāksmes, ekskursijas, salidojumus, jubilejas, meža dienas, uzturot vīziju par kara nopostītās dzimtenes atjaunošanu zem brīvās Latvijas karoga. Trimdas *šalkonieši* kā dārgu mantojumu bija paņēmuši savas izkoptās profesionālās zināšanas, lai tās glabātu un nodotu nākamajām paaudzēm.

Atjaunošana un darbība mūsdienās

1991. gada 4. aprīlī *Šalkones* darbība Latvijā tika atjaunota, par mājvietu izvēloties Latvijas Lauksaimniecības universitātes Meža fakultāti Jelgavā. *Šalkone* sniedz lielu ieguldījumu Meža fakultātes studentu dzīvē – sagatavo pirmkursniekus Azemitologa svētkiem, pavasarī organizē pasākumu *Mīs un misters meži*, katru semestri rīko balli *Meža vakars*. *Šalkonieši* vienmēr ir pārstāvji fakultātes domē un universitātes konventā. Kopā ar fakultāti tiek organizēts pasākums *Mežs ienāk Jelgavā*. Biedrības iekšējā dzīve ir dažādām tradīcijām bagāta: notiek referātu un dziesmu vakari, tiek veidoti dažādi tematiskie vakari par godu valsts svētkiem, Starptautiskajai sieviešu dienai, Ziemassvētkiem, biedri piedalās talkās un 11. un 18. novembra gājienos. Viena no *Šalkones* īpašākajām tradīcijām ir medības, kas tiek rīkotas kopš 2009. gada. Tajās piedalās gan aktīvie biedri, gan vecbiedri, gan fakultātes mācībspēki un Latvijas meža nozares pārstāvji. Medību noslēgumā tiek izraudzīts karalis un karaliene. 🏰

Deju stundu noslēguma pasākums ar studentu korporācijas *Latvia* pārstāvjiem, Sporta iela 1, 1934. gada pavasaris.

Dzintru sadzīve Sporta ielas namā 20. gs. 30. gados

Com! Madara Bruģe, *dzintra*
Foto no *Dzintra* arhīva

1932. gadā *Dzintra* noslēdza īres līgumu par telpām Rīgā, Sporta ielā 1. Ielūkojoties vēstures lappusēs, varam atgriezties pagātnē un nedaudz kavēties sadzīves un ikdienas ainiņās laikā līdz 1940. gadam. Vēsturiskā ēka līdz mūsdienām nav saglabājusies, taču tā ieguvusi leģendas statusu teju katras *dzintras* apziņā.

Četrstabu dzīvoklis kļūst par šauru

1932. gada sākumā *dzintrā* bija uzņemti jau 14 *coeti*. Aktuālajā korporācijas biedreņu sarakstā bija 138 vārdi. Četrstabu dzīvoklītis, kas tika īrēts Baznīcas ielā, bija kļuvis manāmi par šauru. 1932. gada pirmajos darba konventos noformētā Mājokļa komisija sāka meklēt variantus, lai atrastu jaunas un plašas telpas tai brīdī visstraujāk augošajai studenšu korporācijai. Komisijas uzmanību piesaistīja sludinājums avīzē, ka īrei pieejama savrupmāja Sporta ielā 1 Rīgā, saukta arī par Brīgera savrupmāju pēc īpašnieku ģimenes uzvārda.

1932. gada 15. februāra darba konventa protokolā lasāms, ka pēc komisijas pārrunām ar īpašniekiem *dzintras* nolēmušas īrēt ēku par 400 latiem mēnesī. Ievāksšanās vēl nebija sākusies, kad mēnesi vēlāk saimniece nolaida īres cenu uz 330 latiem mēnesī. Korporācijas rīcībā nonāca viss mājas pirmais stāvs un divas telpas otrajā stāvā, kas bija jādala ar īpašnieku ģimeni. Tur visbiežāk uzturējās mājas īpašnieka meita, kad bija nepieciešams mitekļis Rīgā, kā arī pārējā saime. Kāda filistre stāsta: "Komerša laikā Brīgeri un citi īpašnieku ģimenes locekļi, radinieki labprātāk māju atstāja, lai *dzintru* svinības noritētu brīvāk. Mājā dzīvoja arī konventa saimniece."

”

Uzmanību piesaistīja
sludinājums avīzē, ka īrei
pieejama savrupmāja.

Ziepju fabrikanta Brīgera ģimenes īpašums

1993. gadā pierakstītajās atmiņās filistre dalās ar informāciju, ka ēka Sporta ielā piederēja ziepju fabrikanta Brīgera ģimenei. Kāda cita filistre to apstiprina. Pāris klikšķi informācijas meklējumos, un nonākam pie fakta, ka tie bija paši *H. A. Brieger* uzņēmuma īpašnieki. No šī uzņēmuma vēlāk izveidojās *Dzintars*, kas ir arī *Dzintru* simbolizējošais akmens. Saimnieks, kurš šo māju izīrēja, bija Kurts Frīdrihs Brīgers ar kundzi Margarēti Ludmilu Brīgeri. Pāris 1939. gadā repatriējās uz Vāciju.

Savrupmāja ar elegantām telpām

Mājas dalīšana nebija ilga – Brīgeri drīz vien paši pārvācās uz citām telpām un ap 1933. gadu otrā stāva telpas izmantoja tikai retos gadījumos uz īsu laiku, tās *pieturot* vajadzības gadījumam. Savrupmājā bija plašas telpas – liels priekšnams, virtuve un daudzas istabas, lielākā no tām bija zāle (ap 30–40 m²). Daļa mēbeļu jau bija uz vietas, daļa tika piepirktas klāt. Protokolos lasāms gan par 250 latu vērtu lustu konventa zālei, mēbelēm Ludviķa stilā, kas izmaksājušas 1200 latus, markizeta aizkariem, gan balsots pat par to, vai pirkt drāšu kājslaukāmo verandai un slēdzamu skapi konventa sudrabam un kristālam.

Visdetalizētākais mājas apraksts lasāms 1993. gadā pierakstītajās fil! Lidijas Tauriņas atmiņās: “Galvenā ieeja bija ar plašu vestibulu no Sporta ielas puses. Blakus tam bija neliela garderobes istaba. No vestibila durvis veda uz viesistabu un konventa zāli. Viesistaba bija mēbelēta ar mīkstām puķotām samta auduma mēbelēm. Konventa zāli greznoja liels, ar *Dzintras* karogu rotāts mākslinieka Reguta griezts ģerbonis, kam pāri nokarājās no vienas karoga malas līdz otrai apmēram trīs metrus gara lielu dzintara gabalu ķēde (kad dabūjām krāsas, katra no mums dāvāja vienu dzintara gabalu karogam). Sienas vienā malā rotāja visi studenšu korporāciju vāpēņi, otrā malā bija trīs lieli logi. Ap prezidija galdu rotāja trīs lieli krēsli ar *Dzintras* vāpēņiem un divi sudraba trīsžuburu svečturi. Pārējo telpu aizņēma melnā ozolkokā darināti (arī prezidija galds un krēsli no tā paša koka) krēsli ar mūsu vāpēņiem. Pie griestiem bija liela lusta, no konventa zāles ieejas bija tikpat gara un plaša zaļām lapelēm izrotāta ēdamzāle, kuras griestus rotāja *štuka* rozītes ar gaismas ķermeņiem tajās. Ikdienā te atradās liels pingponga galds u. c. spēles, un telpa tika izmantota par sporta zāli. Svētku reizēs klājām galdu arī viesiem vai – kā tas bija *Dzintras* desmit gadu jubilejā – galds tika klāts bufetes veidā. Uz to liela meistare bija Kaucmindes

mājturības skolu beigusi Lauksaimniecības fakultātes studente Mežsēta Trūte. No lielās konventa zāles varēja tieši nokļūt ar zilām zīda tapetēm izsistajā mūzikas istabā ar rokoko stila mēbelēm, kur pie pianīna mācīja meitenes dziedāt kantmaģistre – latviešu tautasdziesmas, studentu dziesmas u. c. populāras, iemīļotas dziesmas. No mūzikas istabas durvis veda uz mazo vestibulu – koridoru ar meiteņu istabu un kāpnēm uz otro stāvu. Te atradās arī telefons – galvenokārt, kur meitenēm amizēties un randiņus norunāt.”

Meiteņu istaba un virtuve

L. Tauriņa turpina: “Meiteņu istaba bija ieturēta pelēcīgā tonī, pie sienām bija piekārtas visu *dzintru coetu* bildes. Galds un krēsli bija pelēcīgi zaļgani – rieksta koka krāsā, zemnieku stilā. Pie galda sēdēja meiteņu prezidijs, trīs vecākā semestra (parasti otrā semestra) meitenes. Visjaukākā bija veranda ar pītām mēbelēm, apaļu galdu, atpūtas krēsliem un izeju dārzā. Veranda un pati māja bija skaisti noaugusi ar vīteniem.

”

Virtuvē meitenes labprāt saimniekoja, cepa un vārīja prasmīgu speciālistu vadībā.

No lielā vestibila nonācām virtuves galā ar koridoru, no kura bija tieša satiksme ar ēdamistabu. Virtuve bija ļoti

Deju stundu noslēguma pasākums ar studentu korporācijas *Latvia* pārstāvjiem, Sporta iela 1, 1934. gada pavasaris.

Bliņu vakars virtuvē, 1935. gads.

liela, ar vienkāršu, tai laikā modernu gāzes pavardu, kam gāzi pievadīja no Rīgas gāzes fabrikas, tā apgādāja ar gāzi arī Rīgas brīnišķās gāzes laternas ielās līdz tam laikam, kad pamazām visur *ieveda* elektrisko ielu apgaismojumu.

Virtuvē meitenes labprāt saimniekoja, cepa un vārīja prasmīgu speciālistu (vairākas bija beigušas mājturības skolas vai Kaučmindi) vadībā. Te varēja daudz ko iemācīties. Sevišķi mūsu *coetam* labprāt patika te uzkavēties, jo bijām lielas *izēdājas*. Starp virtuvi un ēdamistabu bija neliels koridors, kur bija durvis uz vannas un tualetes istabu, kā arī no virtuves nāca durvis uz saimniecības telpām, kur glabājās mūsu trauki un kur pievilkt bija otrs telefons, kas noderēja vairāk virtuvē, konventā vai ēdamtelpās esošajām.

Blakus virtuvei – maza istabiņa konventa saimniecei. Trauki bija arī ziloņkaula krāsā, speciāli pasūtīti. Bija gan kafijas servīze 100 cilvēkiem un arī pusdienu servīze, kā arī visi galda piederumi." Saimnieces vajadzībām no konventa līdzekļiem tika iegādāta arī kušete, ja nu radās nepieciešamība pārnakšņot.

Skaistais un praktiskais augļudārzs

Vieta, par ko visas *dzintras* runā ar identisku sajūsmu, ir dārzs. Savrupmāju ieskāva plašs augļudārzs, kas pavasaros reibināja visus iemītniekus un garāmgājējus, kad ziedēja ceriņi, ābeles, ķirši un citi koki un košumkrūmi. "Tas bija mums tāds īsts krāšņuma dārzs. Te pavasaros meitenes un arī tautietes pavadīja diezgan daudz laika, gan sauļojoties, gan mācoties eksāmenu sesijai," raksta L. Tauriņa. Runājot par sauļošanas dārzā, kāda filistre vīscienījamākos gados meitenēm kādā apciemojumā atklāja, ka *dzintras* sauļojušās arī uz šīs mājas jumta. Un, ja uz jumta, kur neviens neredz, tad jau pa pliko.

Kā izrādās, šis dārzs ir bijis ne tikai skaists, bet arī ļoti praktisks. To apkopušas pašas *dzintras* – 1932. gadā tika pieņemts lēmums, ka jebkura *dzintra* var pieteikties

Dzintras vestibila dīvēnā, 1934. gada 20. maijs, komeršs.

noslēgt līgumu ar konventu par dārza apkopšanu un apsargāšanu apmaiņā pret pusi no dārza augļiem rudenī. Vienā no 1934. gada oktobra protokoliem minēts, ka ieņēmumi no dārza bija 160 lati (pārdodot augļus), tātad tas bija labs papildu ienākums. Uz laiku *dzintras* palika bez dārza (saimnieki to noņēma no izīrētās daļas, bet drīz vien piedāvāja atpakaļ, un *dzintras* nokaulēja dārza īres cenu uz 15 latiem mēnesī).

Sadzīve, ikdienas darbi un kaimiņu būšana

Dzīve Brīgera savrupnamā bija ļoti efektīva un pašpietiekama. *Dzintru* rīcībā bija gan visa modernākā tehnika, gan arī daudzas darbarokas. Atmiņu stāstos lasāms, kā meitenes iemācījās pat grīdu bonierēt. Pašas smērēja vasku uz parketa un pēcāk slidinājās pa to, lai uzspodrinātu. Dežūrās virtuvē meitenes apguva maiziņu smērēšanas triku, sviestu ziežot tikai uz maizītes ārmaļam un tukšo vidiņu nosedzot ar desas, siera vai jebkura cita uzgriežamā šķēli. Siļķei perfekti asakas izvilkta arī bija jāiemācās, to gan lika darīt tiem fukšiem, kas ieradās uz dežūru ar kavēšanas.

Kaimiņi sūdzas

1932. gada novembrī tika nolemts gan pieņemt saimnieci, gan atļaut viņai adīt *uz mašīnas*, kamēr tas netraucēja konventa darbību. Pavasarī pieņēma lēmumu iesēt zāli, tika uzbūvēta dārza mājiņa. 1935. gadā *major domus* saņēma atļauju iegādāties konventam veļas *griežamo* mašīnu. Dārza šļūtenes iegāde tika atlikta. 1937. gadā ziņots, ka konventa saimniece piekritusi pirmdienā vakaros sagatavot mazas vakariņas tām *dzintrām*, kuras uz konventu nāk tieši no darba.

1936. gada septembrī saņemts ziņojums no Dr. Alka ar kundzi – kaimiņu māju iedzīvotāji sūdzējušies, ka trokšņa dēļ nevar gulēt un ka pavasarī dzirdējuši, kā com!com! savā

”

Kaimiņu māju iedzīvotāji sūdzējās, ka trokšņa dēļ nevar gulēt.

starpā dzied nepieklājīgas dziesmas. Vēlāk, lietu izskatot, izrādījās, ka tas bija deju atvadu vakars ar kungiem un dziesmas nebija nemaz tik nepieklājīgas. *Dzintras* uzstājušas, ka tā bija tikai viena dziesma, kungu dziedāta, un tikai līdz pusei, jo tie laikā apsaukti.

Sāga ar telefonu

Kā jau katrā modernā namā, arī *Dzintras C!Q!* bija telefons. Pie telefona vienmēr dežurēja kāda meitene, kuras darbs bija atbildēt uz zvaniem un pasaukt pie tālruņa attiecīgo krāsnesi, kuru mēģināja sazvanīt. Līdz ar to meiteņu uzdevums bija zināt visas biedres gan pēc īstajiem vārdiem un uzvārdiem, gan pēc konventa vārdiem, lai saprastu, kā rīkoties un kuru saukt jebkurā dzīves situācijā. Fuksītes uzdevumos ietilpa arī turēt mēteli pāri runātājam, radot ilūziju par privātumu un skaņas izolāciju

telefona sarunas laikā. Laika gaitā tika spriests par otra telefona ievilkšanu (to arī izdarīja), un pirmā ideja bija to likt vannasistabā. Šī doma tika noraidīta, un otru tālruni novietoja netālu no virtuves.

Modernās tehnoloģijas spēja sagādāt arī problēmas. 1933. gadā kāda com! bija spiesta *pacelt* jautājumu par sarunu apmaksu. Bija zvanītājas, kuras savas sarunas neapmaksāja. Tālrūņa zvanu sistēma bija šāda: blakus telefonam atradās kastīte naudai, katra zvanītāja par savu telefonsarunu iemeta kastītē attiecīgu naudas summu. No kastītes naudu izņēma mēneša beigās un nosedza telefona rēķinu. Attiecīgā com! ierosināja turpmāk tām com!com! vai m!m!, kuras tiks pieķertas pie telefona *brīvas lietošanas*, likt apmaksāt visu tā mēneša telefona rēķinu. 1936. gada oktobrī grāmatvede ziņoja, ka fiksētas arī tālsarunas, bet nav zināms,

”

Kā jau katrā modernā namā, arī *Dzintras C!Q!* bija telefons.

Latvijas Sporta biedrības sportistes 1930. gadu sākumā. Fonā redzams nams Sporta ielā 1.

Avots: Latvijas Sporta muzeja krājums

¹ *Melnais dēlis* – tāds kā ziņojumu dēlis, pie kura lika parādnieču sarakstus, konventa bibliotēkai nenodoto grāmatu sarakstus u. tml.

Dzintras verandā komerša laikā, 1930. gadi.

kas to ir darījis. Konvents nolēma izlikt sarakstu pie *melnā dēļa*,¹ lai *dzintras* pēc zvanītajiem numuriem un vietām varētu saziņēt savu summu, ko nomaksāt.

1938. gadā grāmatvede bija spiesta ierosināt, ka pie naudas izņemšanas no kastītes vajadzētu būt klāt divām komiltonēm. Turklāt ieteikts kastīti *aizblombēt* ciet, un šis lēmums tika apstiprināts, *blombējama*s aparāts nopirkts, kastīte aizlodēta. Lēmums atspēlējās jau mēneša beigās, kad izrādījās, ka tikt klāt naudai vairs nav tik viegli. Kastītes uzlaušana to padarīja nelietojamu, un pats process nebūt nebija tik viegls. Turpmāk pie naudas izņemšanas klāt bija jābūt viceseniorei.

Pārpratums par lustru tualetē

Dzintrai bija greznākā tualete Rīgā – kā viņas pašas jokoja. Kāda filistre uz jubileju uzdāvāja lustru konventa mājai, un meitenei dežūras laikā bija jāpagaida elektriķis ar lustru un jāpasaka viņam, ka lustrai pienākas būt ātriņā. Meitene laikam šādu vārdu nezināja un pateica, ka lustra jāliek atējā, – pēc skaņas tuvākais vārds, ko viņa zināja. Jociņģi, jā, taču kas viņa tāda, lai apšaubītu filistres dāvanas lokāciju? Elektriķis paraustīja plecus un pielika, kur lūgts. Ieradās dāvinātāja, meklēja savu velti. Neredzēja. Meitene parādīja, un tas viss beidzies ar sirsniņu smieklu šalti.

1936. gada komeršs bija tīts specifiskos notikumus. 1937. gada pavasara beigu protokolā lasāms: "Seniore ziņo, ka pagājušā gada komeršā konventa telpās vannasistabā atrasti vairāki morfija pulverīši. Par to viņai ziņojusi com! Milija Zariņa, bet, kad viņa izjautājusi meit! Pinkuli, tā izteikusies, ka nemaz nebūtu vajadzējis to seniorei stāstīt, jo tā esot pārāk nesvarīga informācija. Pulkverīši joprojām esot pie viņas." Par tālākajiem notikumiem vēsture diemžēl klusē.

Dārzs komerša laikā, 1930. gadi.

”

Korporācijas kasē nav pietiekamas summas, lai nosegtu tekošā mēneša īri.

Dzintras iedzīvi atdod labdarībai

Pēc gandrīz astoņiem skaistiem gadiem, pienākot 1940. gadam, dzīve Sporta ielā ieņēma pavisam citu virzienu. Notikumi ritēja strauji, līdz pēdējā starpkaru laika *Dzintras* darba konventa protokolā lasām jau par nama uzteikšanu un smalkās iedzīves atdošanu labdarībai.

Kasiere ziņoja, ka korporācijas kasē nav pietiekamas summas, lai nosegtu *tekošā* mēneša īri. Nolemts vērsties ar lūgumu pēc palīdzības pie filistru biedrības tieši šajā jautājumā. Par prioritāti izvirzot biedres, *dzintras* nolēma maksimāli samazināt izdevumus, lai grūtajos taupības laikos samazinātu biedru naudas slogu, kas skāra katru. Tika lemts konventu iekārtot mazākās, līdz ar to lētākās telpās. "Liekās istabu iekārtas ar piederumiem, kā ēdamistabas, mūzikas istabas, istabas ar kluba mēbelēm, bibliotēkas istabas un verandas iekārtas, nododamas Latvijas Sarkanā Krusta Žēlsirdīgo māsu skolas internātam. Dzīvokļa uzteikšanu atstāja prezidija ziņā."

Sporta ielas 1 stāsts aprāvās pēkšņi, 1940. gada jūlijā. Tikai saujiņa fotogrāfiju ļauj atminēties laikus, kas piedzīvoti šajā namā, atstājot leģendas par namu un dzīvi tajā *dzintru* laikā.

Vārdam ir spēks

God!fil! Māra Zālīte, *dzintra*, forumā *Līdere 2023. gada maijā*. Foruma *Līdere* publicitātes foto

God!fil! Māras Zālītes, *dzintra*, runa forumā *Līdere 2023. gada maijā*

Sagatavojusi Beāte Ubagovska

Šīs dienas temats ir tāds mazliet pašironisks: dzejnieka – līdera spožums un posts. Tālab 1980. gadā žurnāla *Karogs* septītajā numurā tika nodrukāta mana dzejoļu kopa *Kad svešu spārnu sašķelts gaiss*. Lielākā vaina bija tā, ka tas bija Latvijas PSR 40. jubilejas numurs un dzejolim blakus gara Latvijas Komunistiskās partijas bosa Augusta Vosa runa. Neviens nesaprata, kā cenzūra to ir palaidusi garām. Manus dzejoļus, ne Vosa runu.

Šis *Karoga* numurs pirmo un vienīgo reizi tika iznīcināts, izņemts un konfiscēts. To saņēma tikai abonenti. Tā kā Vosa runa arī tur bija, nekas cits neatlika, kā iznīcināt arī bosa Vosa runu. Tad es sajutu, kas ir vārda spēks un ka vārdam, rakstītam, runātam vārdam ir sekas. Patiesībā es šodien šeit pārstāvu nevis sevi kā personu, bet vārdu – rakstītu, runātu vārdu.

Par sekām. Manam dēliņam tolaik bija divi gadi, un nekas cits mani neuztrauca kā vien tas, kas notiks, ja mani represēs. Pēc šīs publikācijas manus dzejoļus nedrukāja piecus gadus. Toties tādu rezonansi nebiju vēl izjutusi! Tobrīd strādāju Rakstnieku savienībā Benjaminu namā. Cilvēki nāca pie manis ar ziediem, ar dāvanām un ar pateicībām par vārdu. Adīti cimdi, šalles un zeķes – Atmodas laikā tie bija tādi līderu aksesuāri. Aizliegtie un

konfiscētie dzejoļi tika pārrakstīti ar roku un līmēti uz fabriku sienām un afišu stabiem. Jo visas rakstāmmašīnas tolaik bija reģistrētas, lai varētu identificēt rakstītāju. Tāpēc rakstīja ar roku.

Man piezvanīja kāda kundze. Un teica, ka viņas māsa ir uz nāves gultas un ļoti gribot ar mani satikties. Viņai neesot daudz atlicis, un viņa man vēlas kaut ko uzdāvināt. Viņa ļoti lūdz, lai atnāku. Guļ gultā sirmā kundze, nevar pakustēties – viņai ir veca, bet skaista seja un gudras acis. Viņa esot izlasījusi dzejoļus *Karogā* un redzot, ka būs, varbūt ne uzreiz, bet būs kāds pagrieziena punkts. Viņa grib man atstāt piemiņu, lai mani stiprinātu. Felicita, izrādās, bija piedalījies slavenajā vispasaules izrādē *Expo*, kas notika Parīzē 1925. gadā, kad Latvijai vēl bija parlaments. Sirmā kundze, kas tagad gulēja nekustīgi uz gultas, šajā vispasaules *Expo* bijusi modele – demonstrējusi latviešu tautastērpu. Parīzē. Vēlāk Sibīrija, protams. Vienīgais dārgums, ko viņa ņēmusi līdzī, bijis šis tautastērps. Visu, kas cauri Sibīrijas garajiem gadiem palicis pāri, viņa gribot dāvināt man, lai tas mani stiprina. Šodien esmu dziļi pateicīga un, godinot Parīzes skaisto modeli, esmu paņēmusi līdzī viņas dāvanu – saktu un gredzenu, jo tie mani stiprina.

Drukāt manus dzejoļus bija aizliegts, bet Uldis Stabulnieks to nezināja un sacerēja dziesmu *Nāk rudens apgleznot, izgreznot Latviju* (1981), un *Mikrofona aptaujā 1981* šī dziesma absolūti vinnēja, taču vara nedeļa iespēju tai būt pirmajā vietā, un tā palika otrā, kas arī nemaz nav slikti. Aizlieguma vārdi bija: “[Lai] neradītu neveselīgu nacionālistisku ažiotāžu, šo dziesmu ir aizliegts dziedāt korī un ansamblī.”

Nez kādēļ Latvijā to dēvē par emigrantu himnu. Nav ne jausmas. Konservatīvie spēki trimdā kaunināja savus tautiešus – kā viņi nesaprot, ka, šo it kā nevainīgo dziesmiņu dziedot, viņi faktiski piedalās rafinētā komunistu propagandā. Tur taču skaidri pateikts, ka Latvija ir tik maza, ka viena bez Padomju Savienības tā nevar.

Es sāku just, ka sabiedrība mani sāk veidot par līderi. Es biju jauna un samērā kautrīga dzejniece. Vai es to biju vēlējusies? Nu nē! Atsaucoties uz Jāņa Petera rindām “Šajā zemē gribu būt par zvanu” (no J. Petera dzejoļa *Es savā zemē*), es uzrakstīju tādu dzejolīti: “Es negribu šai zemē būt par zvanu. Ja kāds no dzelzs, tad lai viņš skan. Es negribu būt zvans. Es gribu savā vaļā. Kamdēļ jūs mani kaļat! Es gribu pļavā zaļā, kur bites saldi dzels. Ak, laidiet mani vaļā! Es neesmu no dzelzs.”

Izvairīties tomēr neiznāca. Latvijas Radošo savienību padomes (LRSP) 1988. gada leģendārajā plēnumā man vajadzēja teikt runu. Lielajiem rakstniekiem, priekšsēdētājiem un valdes locekļiem teicu: “Ko jūs, lielle vecie buki un bosī, ko jūs darāt?! Jūs dzenat zem pātagām jaunu sievieti ar mazu bērnu!” Tagad tiek lietots vārds *leģendārs*, bet toreiz tas saistījās vairāk ar vārdu *bīstams*. Runāja, ka roku dzelži jau esot sagatavoti. Plēnumā pirmo reizi izskanēja maģiskie vārdi *Trešā atmoda*. Un tā tik bija vasara! Pirmais folkloras festivāls *Baltica*, kam rakstīju scenāriju, rokoperas *Lāčplēsis* izrādes, kas kļuva par tautas brīvības manifestāciju. Runas tai skaitā. Mežaparkā bija simts tūkstoši cilvēku manifestācijā. Es turējos stingri pie papīra lapas, lai neredz, kā trīs rokas un kājas.

1989. gadā, mediju aptaujas nominēta un žūrijas iebalsota, tiku pie titula *Sieviete – Latvija*. Es tiešām sabijos. Ak vai! Kā lai es tagad dzīvoju? Kā nu lai uzvedos? Ko nu? Vai sievietē – Latvija drīkst smēķēt? Pēc gada pasniedzu šo titulu Itai Kozakevičai. Dīvaini, ka simboliskā statuete pasniegšanas brīdī salūza. Mēs samulsām, bet no publikas to noslēpām. Pēc neilga laika Ita gāja bojā siltā dienviņu jūrā.

To, ka gribot vai negribot esmu kļuvusi par līderi, pa īstam sajutu, kad tā saucamie idejiskie pretinieki sāka izmantot (un dara to līdz šim) veco labo paņēmieni – viedokļa līdera diskreditēšanu. Es tam pretojos iekšēji ar tautasdziesmas rindiņu: “Cūciņa, es neiešu dubļos līdzī vārtīties...” Vai ziniet – man pat ir piespriests virtuāls nāvessods Tautas tribunālā (taustribunals.eu). Bet atkal – spožums! Tāda kompānija: Jānis Stradiņš, Džemma Skulme, Sandra Kalniete, Jānis Peters, Vaira Vīķe-Freiberga. Starp citu, pazišanās ar prezidentiem dažiem liekas vēl

šausmīgāka nekā sakari ar pašu Sicīlijas mafiju. Bet sakiēt man, ko darīt, ja veci draugi ņem un kļūst par prezidentu? Man ir tik viena atbilde – vecus draugus nelaimē atstāt nedrīkst!

Es saņēmu prestižu Eiropas balvu – Herdera prēmiju –, kas man bija ļoti pa prātam. Diplomā bija rakstīts: “Par Latvijas valsts neatkarības veicināšanu ar literāru vārdu”. Ar radošu vārdu. Un faktiski tā bija prēmija vārdam.

Vēl daudz spožuma un daudz posta bijis mums kopdarbā ar Jāni Lūsēnu. Ar ļoti lieliem panākumiem 1999. gadā Liepājā tika iestudēta rokopera *Kaupēn, mans mīļais*. Bet kāds posts – sāku saņemt draudus un naidīgus vārdus telefoniski – es apdziedot nelieti, slepkavu un laupītāju, turklāt saucot to par savu mīļo! Un kā nav kauna, vajag aizliegt. Jautāju, vai ir redzēts vai lasīts, tad atbilde parasti bija, ka nav, ko lasīt kaut ko tik pretīgu, kur nu vēl skatīties. Reiz zvans atskanēja Autoru apvienības birojā, kur tolaik strādāju. Zvanīja it kā Kaupēna upuru vārdā, kurus esmu ar šo darbu *nozaimojusi*, un viņi gatavojoties man atriebties. “Gan mēs jūs dabūsim rokā – kādā vārtrūmē jūs no mums neizspruksiet,” skanēja klausulē. Tas nu man bija par daudz! Piezvanīju skolasbiedram, kurš strādāja Valsts drošības dienestā. Ko lai es daru, ja laukā tumšs, bet jāiet mājās? Patiesībā es jutu dziļu pretīgumu pret šādu psiholoģisku vardarbību. “Nekur neej, gaidi!” skolasbiedrs pavēlēja. Pēc pāris stundām viņš ziņoja: “Zvanītāju esam noskaidrojuši, viņš tev vairs nezvanīs. Vari droši iet mājās!” “Kā jūs to panācāt?” es gribēju zināt. “Mums ir savi paņēmieni,” skolasbiedrs teica. “Čau, bet, ja kas, tad zvani!”

Kādu citu dienu saņēmu vēstuli. Kaupēna mīļotā sieviete un izrādes romantiskā varone Valija vēl ir dzīva! Mēs, visa trupa, bijām sajūsmā. Valija mūs apciemoja, bet viņa izrādījās tikai vēstules autore, kura atzinās, ka Valija tomēr nav dzīva. Teica, ka viņai pienākoties autortiesību daļa. “Uz kāda pamata?” es brīnījos. Valija esot viņas radniece. Un, piemēram, Anglijā tādos gadījumos jādalās ar ienākumiem. Mēs šķirāmiem laipni – es uzdāvināju radniecei izrādes programmu un Latvijas autortiesību likumu. Pēc gadiem sāku rakstīt libretu muzikālajai drāmai *Indriķa hronika*, kuras darbība notiek 13. gs. Mans vīrs teica: “Mārit, uzmanies. Tu noskaidro, vai kāds vēl nav dzīvs!”

Vārdam ir spēks. Diemžēl arī ļaunprātīgam vārdam ir spēks. Un tāds spēj apvārdot un nozombēt veselas tautas un nācijas. Mēs to spilgti redzam ar Krievijas propagandas piemēru, bet vai mēs redzam, ka līdzīgā posta straumē šobrīd sāk plūst arī Latvija?

Tautas iesākums ir valoda. Valoda ir kā klēpis, kas auglīgs. Un vārds ir tās dzīvības auglis. Un tikai tāds vārds, kurā doma kā gaisma, labā griba kā uguns un mīlestība, kas vada.

Es domāju, ka ļoti ietilpīgs un skaists vārds latviešu valodā ir *paldies*. Tā istā nozīme ir ‘palīdzī, Dievs’. Pal’, Die’s. Un tā ir pateicība un lūgšana vienlaikus. Paldies! Dievs, dod mums visiem vairāk dzīvības vārdu!

Prezidējot *Selonijai*, P!K! uzņem jaunus apgriezienus

Fi! Sandra Grigorjeva, *gundega*

2022. gada rudenī prezidēšanu P!K! uzsāka *Selonija*. To, ka šī prezidēšana būs jaudīga, iezīmēja jau 18. novembra gājienu organizēšana un plašā publicitāte medijos pasākuma laikā un pēc tā. Tomēr tā ir tikai darba redzamā puse, *aizkadrā* paveikts daudz, kas nākotnē uzlabos P!K! ikdienas darbu un korporāciju starptautisko sadarbību.

Ar P!K! prezidiju – t/l sen! com! Kristeru Grauzi, t/l vicesen! com! Viesturu Mušpertu, t/l sekr! com! Robertu Šteinu un oldermani com! Krišjāni Spalvu – tiekamies *Selonijas* C!Q!, lai pārrunātu gada laikā paveikto, kā arī apspriestu ieceres, kas tiks nodotas nākamajam P!K! prezidijam.

Piecas prioritātes P!K! darbā

2022. gada septembrī *Selonija* pārņēma vadību P!K! no *Fraternitas Arctica*, kas pirmo reizi prezidēja vienu akadēmisko gadu, nevis vienu semestri. Šo salīdzinoši nesen ieviesto praksi *seloņi* uzteic kā ļoti veiksmīgu veidu, kā P!K! efektīvāk strādāt. *Selonijas* prezidēšanas gads bija pirmais pēc pandēmijas, kad P!K! darbs atgriezās ierastajās sliedēs – klātienē. Un šis gads nesolījās viegls, jo kā vadošajai korporācijai *Selonijai* bija jāorganizē 58. BIT!K! Rīgā. P!K! prezidijs stāsta par piecām prioritātēm, kas izvirzītas prezidēšanas laikā.

Pirmā prioritāte – **divkauju komāna** (goda lietu kārtošanas noteikumi studentu korporāciju starpā) virzība P!K!. Komāns veidots uz vēsturiskā divkauju komāna bāzes, to pilnībā modernizējot atbilstoši mūsdienām. Gada laikā gandrīz katrā P!K! sēdē balsojot par komāna punktiem, tas apstiprināts otrajā lasījumā. 2023./2024. gada rudens semestrī komāns tiks skatīts trešajā lasījumā. *Selonijai* kā šī jautājuma virzītājam bija svarīgi, ka diskusijas un balsojumi par komānu notiek maksimāli demokrātiski un ar visiem pieņemamu risinājumu.

Otrā prioritāte – **P!K! vizuālās identitātes projekta tālāka virzīšana**. Izstrādes procesā ir jauna P!K! mājaslapa un logo. Pirmās logo skices radījis com! Žanis Alberts Jankavs, *selonus*. Mājaslapu veido P!K! darba grupa: P!K! t/l sekr! com! Roberts Šteins, fi! Deivids Agriņš, *latvus*, un com! Rūdols Ziņģis, *gersicanus*. Mājaslapa dienasgaismu varētu ieraudzīt 2024. gada pirmajā pusē. Arī P!K! logo plānots uz šo laiku, bet tā virzību varētu iekavēt ambīcija gūt logo apstiprinājumu Valsts heraldikas komisijā.

Trešā prioritāte – **sadarbība ar korporāciju jumta organizācijām**. Prezidēšanas laikā bijusi veiksmīga domu apmaiņa ar S!P!K! un F!B!S!. Oficiāli parakstīts sadarbības memorands starp P!K! un F!B!S!, kas jau bija iepriekš izstrādāts

dokuments, bet pandēmijas dēļ nebija fiziski parakstīts. *Seloņi* sākuši memorandu ieviest dzīvē un tikušies kopīgās sēdēs ar F!B!S!. Savukārt runājot par sadarbību ar Šaržēto konventu, P!K! nostāja ir stingra – šī organizācija nav leģitīma. P!K! nenoliedz iespēju individuālai sadarbībai ar *Lettonia* un *Talavijas* konventiem, ja viņiem būtu tāda interese. K. Spalva uzsver, ka šie konventi paši atteikušies no iespējas piedalīties korporācijām svarīgu jautājumu izlemšanā un balsstiesībām P!K!. Ja *Lettonia* un *Talavijai* ir vēlme meklēt risinājumu sadarbības atjaunošanai, tas ir viņu rokās.

Ceturrtā prioritāte – **dialogs ar lielākajām universitātēm**. Lai arī šis pienākums P!K! nolikumā rakstīts jau desmit gadus, tas pildīts fragmentāri un bez rezultātiem. P!K! prezidijs tikās ar Latvijas Universitātes (LU) rektoru god!fi! Indriķi Muižnieku, *patrus*, un pārrunāja korporāciju popularizēšanu universitātē un iespēju korporāciju biedriem uzstāties LU ar atvērtajām lekcijām par aktuāliem tematiem. Šādas lekcijas varētu būt gan populārzinātniskas, gan akadēmiska rakstura. Notikusi saruna ar Rīgas Stradiņa universitātes absolventu asociāciju un Rīgas Tehniskās universitātes studiju prorektori Elinu Gaili-Sarkani par sadarbību eksakto zinātņu studentu atbalsta jomā. Tāpat bijis produktīvs dialogs ar LU Studentu padomi par sadarbību *akadēmiskās rakstīšanas* robu aizpildīšanā LU studentiem, kergus pasākumu organizēšanu un Aristoteļa svētkiem, kuros ierasti piedalās arī korporāciju pārstāvji.

Piektā prioritāte – **P!K! dokumentu sakārtošana**. P!K! prezidijs šogad veicis padziļinātu P!K! dokumentu auditu. 2023. gada rudenī prezidēšanu pārņems *Lettgallia*, un P!K! prezidijs uzsver, ka *letgajiem* tiks nodots pilnīgs pārskats gan par iepriekš pieņemtajiem lēmumiem, gan izstrādātajiem dokumentiem un to statusu, gan par dažādiem vēsturiski svarīgiem dokumentiem (piemēram, saistībā ar BIT!K!), kuri iepriekš bija atrodami tikai vecās e-pasta sarakstēs. K. Grauze uzsver, ka ir ļoti svarīgi visus procesus iespējami sakārtot, lai neapgrūtinātu nākamā prezidija darbu.

58. BIT!K! veiksmīga norise

Protams, lielākais šī akadēmiskā gada notikums – 58. BIT!K! Rīgā un tā organizēšana, kas bija *Selonijas* pārziņā. Kopējais izdevumu budžets bija 30 000 eiro. Pasākuma veiksmīgai norisei

5000 eiro mērķziedojums saņemts no F!B!S! un 2000 eiro no P!K!. Pateicoties šim atbalstam, pasākumu izdevies noorganizēt ar pozitīvu bilanci. B!T!K! rīkošana izgaismoja arī nepieciešamību pēc jauna B!T!K! reglamenta – skaidriem noteikumiem par dalībniekiem un organizēšanas standartiem, lai nerastos konflikti un pasākums ikreiz būtu līmenī. Plānots gada laikā panākt, ka atjaunoto B!T!K! reglamentu paraksta visas korporāciju jumta organizācijas Latvijā, Igaunijā, Polijā un Vācijā. *Selonija* apņemas šo procesu uzraudzīt. Tiekoties ar Igaunijas Korporāciju līgas (E!K!L) sen! ksv! Heigo Torniku (*Heigo Tornik*), *frater tartuensis*, kā arī studenšu korporāciju jumta organizācijas sen! ksv! Sirli Taltsu (*Sirle Talts*), *indla*, pārrunāts, kā veicināt sadarbību ar Igaunijas korporācijām un savstarpēju tradīciju izpratni.

P!K! biedru rindas sarūk

P!K! šobrīd ir 20 studentu korporācijas, iepriekš – 21. *Lacuania* izslēgta biedru trūkuma dēļ. Tomēr nevar noliegt, ka arī citiem

konventiem ir problēmas gan ar biedru skaitu, gan aktivitāti. P!K! sēdes vidēji apmeklē 16–18 konventi. Aizvadītajā semestrī *Fraternitas Arctica* uz laiku apturēja darbību P!K! iekšēju problēmu dēļ, bet turpināja būt P!K! locekle, savukārt *Fraternitas Imantica* pagājušā akadēmiskā gada pavasara semestrī neapmeklēja nevienu P!K! sēdi. Tomēr P!K! uzsver, ka esošās P!K! korporācijas ir ļoti motivētas darbam un cītīgi iesaistās priekšlikumu iesniegšanā un lēmumu pieņemšanā.

Jaunas tradīcijas un ieceres

P!K! šogad atdzīvināja oldermaņu sanāksmes tradīciju. Pavasarī tajā tikās vairāku konventu oldermaņi un fukši, kas bija veiksmīgs tīklošanās pasākums un būtu noteikti organizējams arī citus gadus. Jauna iecere P!K! darbības attīstīšanā varētu būt starpkorporāciju fukšu literāro lasījumu vakari sadarbībā ar *Universitas*. Tas būtu veids, kā celt akadēmiskumu un veicināt plašāku starpkorporāciju komunikāciju.

L!K!A! nākotne būs Rīgā

L!K!A! t/l vicesen! fil! Roberta Kukaiņa, *talavus*, attālinātā uzruna Baltijas tautu komeršā.

Latvijas Korporāciju apvienība (L!K!A!) sveic Baltijas tautu komeršā un pateicas F!B!S! par organizēto simpoziju. Īpašs paldies studentu korporācijai *Selonija* par lielo darbu B!T!K! organizēšanā, lai notiktu ne tikai simpozijš, bet arī tautu komeršš. Diemžēl nevaru šodien būt klāt.

No 2021. līdz 2023. gadam L!K!A! prezidēja *Talavija*. Īsumā L!K!A! vēsture un statistika ir šāda: 1950. gadā L!K!A! bija 25 korporācijas ar 4800 biedriem; 1990. gadā – 25 korporācijas ar 3600 biedriem; 2023. gadā – 13 korporācijas ar 1100 biedriem.

Katru gadu notiek divi L!K!A! konventi un divas prezidija sēdes. Organizējām alus vakaru visām korporācijām Sentpolas dziesmu svētkos (XV Vispārējos latviešu dziesmu un deju svētkos ASV, Minesotā) 2022. gadā. Kā katru gadu, 6000 eiro piešķirām *Universitas* atbalstam, 5000 dolāru jau divus gadus Ukrainas atbalstam; šogad ar 1000 dolāriem atbalstījām P!K! vīru kori.

L!K!A! iekšienē sapratne ir laba, kašķu nav. Ir bijusi ļoti mērena aktivitāte pēdējos 10–15 gadus. Atsevišķas korporācijas savu darbību lēnām virza uz to, lai to vadība atrastos Rīgā. Sagaidām, ka tas notiks arī ar L!K!A!.

Šajā simpozijā gribu teikt, ka L!K!A! nākamie mērķi, pirmkārt, ir prezidēšanas nodošana nākamajai korpo-

rācijai, kura būs gatava to uzņemties. Otrkārt, L!K!A! vēlas turpināt ilgtermiņā atbalstīt *Universitas* izdošanu; treškārt – uz Rīgu jānogādā desmitiem plašajā pasaulē dibināto korporāciju kopu arhīvi. Ceturtkārt, juridiski jāsakārto, lai turpinātu ievākt naudu no testamentiem un mantojumiem. Piektkārt, turpināt sadarbību ar F!B!S!.

Jautājumi sadarbībai ar F!B!S! būtu šādi: kā F!B!S! pārstāvēs pasaules buršus; kā iepazīstinās pasaules buršus ar F!B!S!; kā pārstāvēs buršus, kuri dodas no Latvijas uz ārzemēm tagad, vai F!B!S! paredz, ka dibināsies jaunas korporāciju kopas ārzemēs, ja būs tāda vajadzība. Jāņem vērā, ka ārpus Latvijas divas līdz četras korporācijas reizēm uzņem zēnus. Kā F!B!S! sadarbojas ar Šaržēto konventu un Prezidiju konventu un kā to izstāstīs pasaules buršiem.

Ir paredzams, ka buršu dzīves vadības (un L!K!A! tam piekrīt) nākotne ir Rīgā. Ārpus Latvijas emigrācija sarūk, noveco ārzemju latvieši – korporāciju dalībnieki –, un maz nāk klāt jaunie. Tātad L!K!A! nākotne ir Rīgā. L!K!A! ir gatava, lai F!B!S! sagatavotu un iesniegtu propozīciju pārrunām L!K!A! konventā 2023. gada otrajā pusē. Ar rudens sēdi sāktos jautājumu un pārdomu cikls. Sastrādāsimies roku rokā, lai to veicinātu!

Vivat, crescat, floreat fraternitas et sororitas in aeternum!

Foto: Dāvis Doršs, Latvijas Valsts prezidenta kanceleja

Korporācijas ir vieta, kur veidot draudzību, lojalitāti un personību

Valsts prezidenta fil! Egila Levita, *frater lataviensis*, uzruna 58. Baltijas tautu komeršā Rīgā

Dārgie studentu un studenšu korporāciju dalībnieki!

Man ir liels gods būt šeit pie jums – Baltijas tautu komeršā (BIT!K!). Esmu jau piedalījies virknē BIT!K! gan Rīgā, gan Hamburgā, gan Heidelbergā, līdz šim gan ne Tartu, bet to kādu citu reizi.

BIT!K! simbolizē mūsu vēsturisko kopību ar igauņiem un vāciešiem. Šo ideju esam pārņēmuši no Vācijas. Kad 18. gadsimta beigās un 19. gadsimta sākumā vācu kultūrtelpā – vēl pirms vienotas Vācijas valsts izveides – radās korporāciju kustība, tā bija apgaismības laikmeta un pilsoniskās demokrātijas ideju nesēja. Pie vācu kultūrtelpas toreiz piederēja arī Krievijas impērijā esošās autonomās Baltijas provinces – Igaunija (Estlande), Vidzeme (Līvlande) un Kurzeme. Tas izskaidro mūsu ciešo vēsturisko kopību, mūsu politiskās un kultūras attīstības paralēles ar igauņiem, neraugoties uz valodas atšķirībām. Dzīvs piemērs šai latviešu un igauņu sabiedrisko tradīciju tuvībai ir Baltijas korporācijas, pie kurām pašsaprotami pieder arī vācbaltu korporācijas.

Šodien, pēc padomju apspiestības pusgadsimta, studentu un studenšu korporācijas Latvijā atkal ieņem pienācīgu vietu mūsu pilsoniskajā sabiedrībā.

Tās dod iespēju studentiem – mūsu jaunajai inteliģencei – vienlaicīgi apgūt gan akadēmiskās prasmes, gan arī attīstīt cilvēciskas īpašības – veidot ilgstošu draudzību, lojalitāti, attīstīt atbildīgu personību.

Es pateicos visiem BIT!K! organizatoriem, un tagad es teikšu dažus vārdus vāciski un angļiski. [...]

Studentu korporācijas ir **pilsoniskās aktivitātes un pilsoniskās atbildības** izpausme. Mēs esam demokrātiska sabiedrība, un demokrātiska sabiedrība balstās uz atbildīgu pilsoni. Studentu korporācijas Vācijā sākotnēji bija liberālas organizācijas, kas iestājās par pilsonisko sabiedrību, par valsts iekārtas demokratizāciju. Tās balstījās uz pilsoniskās atbildības ideālu.

Šīs pamatnostādnes bija liktas arī pirmo latviešu korporāciju šūpulī, kuras tika dibinātas vēl pirms Latvijas valsts.

Valsts prezidents fil! Egils Levits, *frater lataviensis*, 58. Baltijas tautu komeršā Rīgā 2023. gada 1. jūlijā.

Foto: Dāvis Doršs, Latvijas Valsts prezidenta kanceleja

Politiskās ievirzes stiprumu mūsu korporācijas ar savām asinīm pierādīja neatkarības karā – gan Studentu rotā, gan daudzās citās vienībās, kur korporāciju locekļi karoja par brīvu, demokrātisku Latvijas valsti. Korporācijas piedalījās Latvijas valsts uzbūvē starpkaru laikā. Tās turpināja savu darbību trimdā, kur palīdzēja uzturēt latviskuma un valsts atjaunošanas idejas, tādējādi veidojot tiltu starp pirmskara Latviju un atjaunoto Latviju.

Korporācijas īpašā veidā apvieno trīs personību veidojošus vektorus.

Pirmais vektors ir **pilsoniskā atbildība**. Patriotisms, lojalitāte valstij pieder pie korporācijas būtības kodola. Īsts korporācijas loceklis nav vienkārši pasīvs Latvijas iedzīvotājs, bet gan aktīvs pilsonis, kam rūp sava valsts. To mēs esam pierādījuši, to mēs darām ikdienā, un var teikt – ja jautājums ir par Latvijas brīvību, neatkarību, demokrātiju, tad korporācijas ir tās organizācijas, uz kurām varam paļauties.

Otrs vektors korporācijā ir **akadēmiskums**. Akadēmisks – tas nozīmē racionālu domāšanas veidu. Tas nebūt nav pašsaprotams ne mūsu, ne jebkurā sabiedrībā, jo cilvēks nav vienmēr racionāls. Pie cilvēka būtības pieder arī iracionālais – jūtas, emocijas, subjektīvās nostājas –, un tas ir cilvēcīgi. Taču, izzinot pasauli, meklējot patiesību, pieņemot lēmumus, svarīgāks ir cilvēka racionālais aspekts. Akadēmiskā domāšana vairāk pasvīturo tieši racionālo momentu. Un, esot korporācijās, tieši šis aspekts tiek skolots.

Trešais vektors ir korporāciju veidotā **draudzība un lojalitāte** uz mūžu. Principā jau tu vari aiziet no korporācijas, bet tas tā nav domāts. Tas ir apmēram tā kā Eiropas Savienībā – tur varēja tikai iestāties, bet izstāties no Eiropas Savienības... Beigās, protams, Anglija pierādīja, ka tas ir iespējams, bet idejiski tas tā nav domāts.

Mēs iestājamies korporācijās, lai tur paliktu. Lai mēs *vestu* katrs savu dzīvi, bet tajā pašā laikā kopā arī paralēlas dzīves kā draugi, kā pilsoņi, kā akadēmiskā pasaules redzējuma pārstāvji.

Korporācijā es esmu ilgu laiku. Un varu teikt, ka ar laiku dalība korporācijā dod daudz vairāk, nekā iestājoties to var nojaust. Draugi kļūst arvien vērtīgāki, jo ilgāk šī draudzība ilgst. Tas ir šis unikālais – ilgstošas lojalitātes un draudzības moments. Un to nevar nomainīt ar kaut ko citu. Tādēļ arī visi šie rituāli vērsti tieši uz draudzības un lojalitātes stiprināšanu.

Līdz ar to korporācijas ir **unikālas organizācijas** – ar šiem trim vektoriem vienlaicīgi. Patriotisku organizāciju ir daudz, un viena no tām ir korporācija. Arī akadēmisku organizāciju ir daudz – domāju, ka daudzi no jums ir dažādās zinātniskās biedrībās. Bet vienlaicīgi patriotiska un akadēmiska biedrība – tā ir tikai korporācija. Un trešais ir subjektīvais moments – ilgstoša draudzība un lojalitāte mūža garumā, disciplīna (arī ļoti svarīga rakstura īpašība) –, to dod tieši korporācija, bet kombinācijā ar akadēmiskumu un kombinācijā ar patriotismu.

Es aicinātu būt aktīvākiem arī ikdienā. Lielāku nozīmi varētu piešķirt **literārajiem vakariem**. Mūsu korporācijā, vismaz trimdā, mēs bijām ļoti stingri. Piemēram, kādu referātu mēs noraidījām piecas sešas reizes, jo tas neatbilda akadēmiskajiem kritērijiem, neizturēja korporācijas draugu un kolēģu kritiku. Un tieši tas dod slīpējumu. Tieši literārie vakari uzsver šo akadēmisko momentu, kas ietverts draudzībā. Tādēļ šis savā veidā ir pat **dzīvesveids**, kas cilvēkam patiešām daudz ko var dot.

Paldies jums!

Vivat, crescat, floreat fraternitas et sororitas in aeternum! **UI**

58. Baltijas tautu komeršs Rīgā

Fil! Sandra Grigorjeva, *gundega*

Foto: Matīss Galdiņš, fil! Andžs Pilskalns, Eduards Kapša

Ilgi gaidītais 58. Baltijas tautu komeršs ar plašu programmu prezidējošo korporāciju *Selonija* un *Daugaviete* gādībā norisinājās no 30. jūnija līdz 2. jūlijam Rīgā un pulcēja studentu un studenšu korporāciju biedrus no Latvijas, Igaunijas, Polijas un Vācijas, lai vienotos kopīgā tradīcijā svinēt mūsu vienotību un uzticību nenovecojošām korporāciju vērtībām.

B!T!K! Rīgā tika atklāts 30. jūnijā ar balli Nacionālo bruņoto spēku bigbenda vadībā kultūras pilī *Ziemeļblāzma*, pulcinot vairāk nekā 300 viesus pavadīt skaistu vasaras vakaru Eiropas ballē. Pusnaktī, protams, pacilājošais *Gaudeamus Igitur* desmitiem korporantu balsu a *capella* skanējumā.

Pēcāk lielā svētku kūka, kuru gods sagriezt P!K! t/l sen! com! Kristeram Grauzem, *selonus*.

Lai gūtu garīgu bagātinājumu, 1. jūlijā B!T!K! dalībnieki devās uz svētku dievkalpojumu Rīgas Svētā Jāņa baznīcā, kas iesākās ar visu klātesošo Baltijas studentu un studenšu korporāciju karogu ienešanu. Dievkalpojumu vadīja bīskaps Jānis Jēruma-Grīnberga un *Dr. hist. eccl.* Andris Priede.

Plīvojot trikolora karogiem, pacilātie B!T!K! dalībnieki devās svētku gājienā pāri Akmens tiltam līdz Latvijas Nacionālajai bibliotēkai, kur vienojās tradicionālajai kopbildei pie Gaismas pils.

Svētku aktā Rīgas Tehniskās universitātes *Domus auditorialis* ar uzrunām uzstājās P!K! t/l sen! com! K. Grauze, *selonus*, un S!P!K! t/l sen! taut! Līga Keiša, *daugaviete*. Vēl īpašāku šo B!T!K! padarīja Latvijas Valsts prezidenta fili! Egila Levita, *frater lataviensis*, klātbūtne un runa.

Ierasta tradīcija B!T!K! ir arī senioru sanāksme, kurā tika pārrunāti jautājumi par ciešākas sadarbības veidošanu un B!T!K! organizēšanas regulējuma izveidi. Gods rīkot B!T!K! 2024. gadā uzticēts igauņu studentu korporācijai *Sakala*.

59. B!T!K! nākamgad no 7. līdz 9. jūnijam norisināsies Igaunijas studentu pilsētā Tartu. Lai brāļiem igauņiem izdodas!

Gaidītākais notikums B!T!K! noteikti bija studentu korporāciju komeršs H2O6 kvartālā. Tradīcijai, kantiem un alus kopējai baudīšanai pulcējās 300 burši.

Savukārt 150 studenšu korporāciju pārstāves tikās B!T!K! 25. studenšu vakarā *Daugavietes C!Q!*, ko pavadija, baudot mūziku un vienojoties tradīcijā ar sveču iedegšanu.

Profesors Aivars Bērziņš pirmajā vizītē *Fraternitas Arctica* C!Q!, 2017. gads.

Jauns goda filistrs ar ģimeniskām saknēm *Fraternitas Arctica*

Ph! Nikolajs Putiljins, *frater arctus*
Foto no *Fraternitas Arctica* arhīva

2023. gada 20. maijā *Fraternitas Arctica* maija komeršā arktu saimei pievienojās jauns goda filistrs – Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitātes profesors, Latvijas Zinātņu akadēmijas īstenais loceklis, Dr. med. vet., Ph. D. Aivars Bērziņš.

Arktu iepazīšanās ar profesoru Bērziņu notika Latvijas Universitātes 98. gadadienai veltītajā izstādē 2017. gadā. Profesors Bērziņš izstādē atpazina *Fraternitas Arctica* krāsas un pienāca pie korporācijas pārstāvjiem sasveicināties. Sākās draudzīga saruna, un izrādījās, ka viņa vectēvs, veterinārārsts Vladimirs Jemeljanovs, bija mūsu filistrs, bet viņa vecmamma brālis, Nikolajs Trūze, arī bija arktis.

Profesoru aicinājām uz iepazīšanās pasākumu 2017. gada 20. decembrī; viņš atnesa vectēva regālijas – deķeli un visas četras lentas – un vakara ritējumā pie alus kausa pastāstīja par savām akadēmiskajām gaitām, kā arī dzimtas vēsturi. Vakars turpinājās *Tervetia* C!Q!, kur viesim nodemonstrējām paukošanas nodarbību. Novērojām profesora Bērziņa ieinteresētību korporācijā un vēlmi turpināt draudzību.

Centrā Ph! Nikolajs Trūze, *frater arctus*, ar krāsu dēliem.

Arkti ciemos pie profesora Aivara Bērziņa *BIOR*, 2023. gads.

2023. gada sākumā uzaicinājām profesoru nolasīt referātu *Viena veselība – no koncepcijas līdz darbībai*. Referātam sekoja alus vakars. Pēc literārā vakara *Fraternitas Arctica* konventā apspriedām ideju uzņemt profesoru par goda filistru, ņemot vērā viņa darbu zinātnē un ģimenes saites ar *Fraternitas Arctica*.

Jau minētajā literārajā vakarā profesors piedāvāja *arktiem* apmeklēt pārtikas drošības, dzīvnieku veselības un vides zinātnisko institūtu *BIOR*. Profesors ne tikai parādīja mums institūtu, bet arī iepazīstināja *arktus* ar Vladimiru (Voldemāru) Jemeljanovu – Ph! Vladimira Jemeljanova jaunāko dēlu –, kurš pastāstīja par tēvu un onkuli, kā arī par korporācijas darbību padomju okupācijas laikā. Institūta telpās notika profesora organizēts neformāls alus vakars. Saņēmām arī vērtīgu dāvanu mūsu bibliotēkai – divu sējumu grāmatu *Dzimtu ģerboņi mūsdienu Latvijā*, kurā iekļauts arī Jemeljanovu-Bērziņu ģimenes ģerbonis. Saskaņā ar iepriekš vienbalsīgi pieņemtu konventa lēmumu vakara noslēgumā Ph! Nikolajs Putiļins izteica uzaicinājumu profesoram Bērziņam pievienoties *Fraternitas Arctica* kā goda filistram. Šis piedāvājums tika pieņemts ar prieku.

Maija komeršā, spiežot roku Ph! Hon! Aivaram Bērziņam, radās sajūta, ka vieta, kas jau sen bija rezervēta pie mūsu galda, beidzot ieņemta, jo mūsu saimei pievienojies brālis ar ģimeniskām saknēm *Fraternitas Arctica*.

Vivat, crescat, floreat Fraternitas Arctica in aeternum! 🇺🇸

Ph! Hon! Aivars Bērziņš, *frater arctus*, 2023. gada 20. maijā.

Bumelētāji pie *selgām* dzied kantus.

Bumelēšanas tradīcija atgriežas

Š!P!K! t/I sen! taut! Līga Keiša, *daugaviete*
Foto no *Selgas* arhīva

Bumelēšana jeb pastaiga pa konventu namiem ir sena, bet nepelnīti piemirsta tradīcija. Tās galvenais mērķis sakņojas vēlmē saliedēt un veicināt draudzību konventu starpā. Tāpēc, aicinot uz aizraujošu piedzīvojumu, Š!P!K! nolēma bumelēšanas tradīciju atjaunot.

2023. gada 6. maija pēcpusdienā durvis vēra vienpadsmit konventu nami un bumelētājus laipni uzņēma studenšu korporācijas *Daugaviete*, *Imeria*, *Selga*, *Staburadze* un *Varavīksne*, kā arī studentu korporācijas *Talavija*, *Gerscania*, *Selonija*, *Patria*, *Fraternitas Vanenica* un *Fraternitas Lettica*, tā sniedzot iespēju buršiem iepazīt un izzināt korporāciju dzīvi ārpus sava konventa sienām. Šī ideja atrada dzirdīgas ausis, un kopumā tika nokomplektētas 22 komandas, apvienojot 85 buršus un viņu draugus.

Bumelēšanas atklāšanas notika *Daugavietes* C!Q!, pēc tam bumelētāji izklīda pa visu Rīgas centru, lai piecu stundu laikā apmeklētu pēc iespējas vairāk konventu namu. Katrā no tiem viņus gaidīja uzdevumi, kurus izpildot, bumelētāji krāja punktus. Šeit nu katrs konvents varēja izrādīt radošās dotības. Tika cepti cepumi, dziedāti kanti, demonstrēti dažādi akrobātiski triki. Apmeklējot konventus, bumelētājiem tika dota arī iespēja atklāt ne vienu vien noslēpumu. Tā, piemēram, *selgu* konventā tika noskaidrots, kur atrodas slepenā telpa. *Gersikāņi* dalījās ar stāstu par to, kā deķeļiem mainījusies krāsu secība. *Daugavietes* savukārt varēja lepoties ar asa sižeta cienīgu stāstu par vāpeņa brīnumaino izglābšanos.

Maksimālo punktu skaitu bija ieguvušas piecas komandas, tāpēc, lai noskaidrotu uzvarētājus, pirms apbalvošanas ceremonijas komandas gaidīja pieci āķīgi jautājumi. Sīvā cīņā dalītu pirmo vietu ieguva komandas *Zaļais dzintars* un *GORGONOPSID* un otro vietu komanda *Staburadzes*. Kategorijā *Viesmīlīgākais konvents 2023* uzvaras laurus plūca *Selga*. Bumelētāji uzteica *selgu* viesmīlību un novērtēja, ka, dodoties uz vienu no tālākajiem punktiem, viņus gaidīja silta zupa un mājīga atmosfēra.

Bumelēšana sevi pierādīja kā patiesi aizrautīgs un azartisks pasākums, kas prasīties prasās pēc atkārtošā. Tāpēc tiekamies nākamgad!

2022. gada krāsu referātu konkursa laureātu sumināšana (no kreisās): **FIBIS!** priekšsēdētājs fil! Reinis Zauers, *lettgallus*, **U!** redaktore fil! Sandra Grigorjeva, *gundega*, taut! Sigita Skrastiņa, *varavīksne*, un com! Ričards Kļaviņš, *lettonus*.

Sveicam *Universitas* krāsu referātu konkursa uzvarētājus

Fil! Sandra Grigorjeva, *gundega*
Foto: taut! Agnese Tauriņa, *selga*

2023. gada sākumā tika izsludināts otrais krāsu referātu konkurss, kurā varēja iesniegt darbus, kas aizstāvēti 2022. gadā. Konkursa komisija vērtēšanai saņēma sešus krāsu referātus no *Lettonia*, *Lettgallia*, *Daugavietes*, *Varavīksnes* un *Spīdolas konventu nepilntiesģajiem* biedriem.

Darbi tika vērtēti pēc četriem kritērijiem: satura kvalitāte, studenta ieguldījums, tēmas aktualitāte/oriģinalitāte un valodas lietojums, piešķirot vienu līdz piecus punktus katrā no kritērijiem.

Izvērtējot darbus, konkursa komisija nolēma piešķirt: 1. vietu **com! Ričardam Kļaviņam**, *lettonus*, par referātu *Lettonia krāsu referāti Kārļa Ulmaņa autoritārā režīma laikā (1934–1940)*, 2. vietu **com! Ritvaram Vereskunam**, *lettgallus*, par referātu *Īss ieskats reimatoloģijā, tās vēsturē un klīniskajā praksē* un 3. vietu **taut! Sigitai Skrastiņai**, *varavīksne*, par referātu *Pauls Stradiņš – ārsts, akadēmiķis, cilvēks*.

Konkursa uzvarētāji tika sveikti 58. BITIK! laikā notiekošajā **FIBIS!** simpozijā 30. jūnijā. Laureāti saņēma naudas balvas (1. vieta – 100 eiro, 2. un 3. vieta – 50 eiro). Balvu

fondu veido ziedojumi, kas gūti no žurnāla *Universitas* reklāmdevējiem.

Komisijas vērtējums: "Priecē tēmu dažādība, kā arī referāti, kas tieši vai pastarpināti saistīti ar korporāciju vēsturi un to biedriem. Šogad darbi tika saņemti ne tikai no studenšu, bet arī studentu korporāciju biedriem, un šajā reizē tieši studentu rakstītie darbi ieguvuši pirmās divas godalgotās vietas. Salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem darbos uzlabojies valodas lietojums. Aicinām konventus daudz aktīvāk motivēt jaunus biedrus iesūtīt jau izstrādātos krāsu referātus izvērtēšanai, jo apzināties, ka teicami sagatavotu un vērtīgu krāsu referātu ir daudz vairāk, nekā tie tiek pieteikti konkursā. Jācer, ka, laikam ejot, konkurss kļūs atpazīstamāks un nākamajā gadā iesniegto darbu skaits augs."

Konkursa uzvarētāja referāts "*Lettonia krāsu referāti Kārļa Ulmaņa autoritārā režīma laikā (1934–1940)*" publikācijas veidā lasāms šī numura 20. lpp.

Nākamais krāsu referātu konkurss tiks izsludināts 2024. gada februārī, un tajā varēs piedalīties autori, kuru krāsu referāti aizstāvēti 2023. gadā. **U!**

P!K!V!K! XXVII Vispārējos latviešu dziesmu un XVII deju svētkos pirms gājiena. Foto: Mārtiņš Krastiņš

P!K!V!K! savos septītajos dziesmu svētkos

Fil! Ilvars Ceriņš, *frater metropolitanus*
Foto no P!K!V!K! arhīva

Prezidiju konventa vīru koris (P!K!V!K!), Latvijas vīru kora skatē izcīnot I pakāpi, piedalījās 150 gadu ilgajā tradīcijā – XXVII Vispārējos latviešu dziesmu un XVII deju svētkos. Dziesmu svētkos P!K!V!K! pārstāvēja 31 bursis mākslinieciskās vadītājas fil! Lorijas Cinkusas, *daugaviete*, un diriģenta Ivo Kempela vadībā. Korim šie bija jau septītie izdziedātie svētki kopš kora darbības atjaunošanas.

Neaizmirstamas desmit dienas, četri koncerti, mēģinājumi un pamatīgs darbs svētku dalībniekiem! Katrs P!K!V!K! dalībnieks ielika daļiņu sirds, lai lielā tradīcija virzītos uz priekšu.

Pasākuma programma nedēļas ilgumā bija ļoti piesātināta, tā sākās ar svētku dalībnieku gājieni *Novadu dižošanās*, kas ielīkmoja ar

P!K!V!K! pie Mežaparka Lielās estrādes pirms koncerta.

dalībnieku tērpu krāšņumu, gavilēm un satikšanās prieku, un noslēdzās ar sadziedāšanās nakti Mežaparka Lielajā estrādē.

Kopā ar 14 000 dziedātāju P!K!V!K! piedalījās lielkoncertā *Tirums. Dziesmu ceļš*, kur izdziedāja gan dziesmu svētku mantojumu, gan skaņdarbus, kas mākslinieciski spilgti izsaka latvisko identitāti, tautas brīvību, cieņu pret senču mantojumu un garīgā tīruma meklējumus. Koncerts izdevās brīnišķīgs! Dziesmu svētku nedēļas nogalē P!K!V!K! piedalījās noslēguma koncertā *Kopā augšup*. Mežaparka atjaunotajā estrādē, kur kā vienā elpā izskanēja arī koru izvēlētās 15 iecienītākās kordziesmas, iemirdzējās latviešu kormūzikas dimanti, kā arī pirmatskaņojumi. Koncerts noslēdzās ar sadziedāšanās nakti, kur skatītāju

zona pārvērtās par teju 60 000 lielu dziesmotu jūru. Sadziedāšanās beidzās ar diriģenta Māra Sirmā diriģēto *Lec, saulīte!*, kad pulkstenis rādīja jau rīta astoto stundu.

150 gadi patiesībā ir tikai sākums un apliecinājums tam, ka Latvijai un Vispārējiem latviešu dziesmu un deju svētkiem būs turpinājums, kas tiecas tālā rītdienā.

Dziesmu svētku laikā P!K!V!K! organizēja pasaules latviešu vīru koru dalībnieku tikšanos, īpaši aicinot buršus no dažādiem kolektīviem uz kopabūšanu *Latvia C!Q!* dārzā. Šī ir jauna P!K!V!K! izlolota tradīcija, kas norisinājās otro reizi.

Lai dzīvo svētki! Tiekamies 2028. gadā, kad atkal "nāks meitene baltās zeķēs"! **U**

P!K!V!K! tenori dziedātāju jūrā Mežaparka Lielajā estrādē.

S!P!K! koris ceļā uz simtgadi ar kvalitātes latīņu jaunos augstumos

S!P!K! koris pēc kora skates pie Latvijas Universitātes 2023. gada 1. aprīlī. Foto: S!P!K! kora arhīvs

Fil! Ieva Lazdiņa, *gundega*
Foto: Aldis Jonikāns, Jānis Porietis

Kora 2022./2023. gada sezona bija intensīva, spilgta un reizē vēsturiska. Nosvinēta 95 gadu jubileja ar stāvovācijām pārpildītā Mazās ģildes Lielajā zālē, pirmo reizi iegūta augstākā pakāpe kora skatē, saņemts oficiāls apstiprinājums, ka S!P!K! koris ir vecākais sieviešu koris Latvijā, par S!P!K! kori stāstīts ekspozīcijā *Dziesmusvētku telpa*, esam piedalījušies XXVII Vispārējos latviešu dziesmu svētkos, risinājās saruna Latvijas Radio 2 tiešraidē svētku studijā Esplanādē un vēl, un vēl... Top piecgades plāns simtgadei, kas solās būt grandioza! Gatavojoties jaunajai sezonai, septembrī norisināsies jauno koristu atlase visās balsu grupās.

Koru skatē iegūti 45 punkti jeb augstākā pakāpe

Pēc jubilejas koncerta sākās intensīva gatavošanās kora skatei. Divas nedēļas pirms skates tika izlozētas dziesmas, kas S!P!K! korim bija jāizpilda 2023. gada 1. aprīlī, – Jēkaba Jančevska *Koki* un Selgas Mences *Latviešu tautasdziesmu cikla* III, IV un V daļa. Savukārt izvēles dziesma – Andra Sējāna *Saulīt' vēlu vakarā*. Koris un mākslinieciskā vadība gavi! Šogad sasniegts līdz šim augstākais novērtējums kora skatēs – S!P!K! koris ieguvis 45 punktus jeb augstāko pakāpi. Šī ir punktu robeža, ar kādu ierasti jāpiedalās arī kora karos. Tā katru reizi atšķiras un ir atkarīga no Latvijas Nacionālā kultūras centra (LNKC) lēmuma, vērtējot kopējo veikumu – cik kora piedalījušies un kādus rezultātus guvuši. Šogad sieviešu korim šī robeža bija 45,1 punkts. S!P!K! koris pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas savu dalību dziesmu svētku kustībā atsāka tikai 2011. gadā, bet piedalīšanās kora skatēs korim ir obligāta kopš 2012. gada.

Oficiāli vecākais sieviešu koris Latvijā

Līdz šim S!P!K! koris sevi pārliecinoši pieteica kā pirmo akadēmisko sieviešu kori Latvijā. Gaidot kora simtgadi 2027. gadā, kora diriģente taut! Dace Bite, *liga*, nolēma gūt oficiālu apstiprinājumu

tam, vai esam pats vecākais sieviešu koris Latvijā. Sazinoties ar LNKC, kam ir visaptveroša informācija par korim, pēc trīs nedēļām tika gūts apstiprinājums – esam pirmais un vecākais sieviešu koris Latvijā. Šos jaunumus dziesmu svētku skrējienam pa vidu, 5. jūlijā, paguvām arī pastāstīt Latvijas Radio 2 tiešraidē no svētku studijas Esplanādē. Ierakstu iespējams noklausīties Latvijas Radio 2 arhīvā.

Ekspozīcijā *Dziesmusvētku telpa*

Pārsteigums bija liels, kad Mežaparka estrādē starp mēģinājumiem mūsu pirmais soprāns taut! Anete Grīnhofa-Varba, *zinta*, pētot un lasot materiālus izglītojoši interaktīvajā dziesmu un deju svētku ekspozīcijā *Dziesmusvētku telpa*, nejauši pamanīja fotogrāfijas un stāstu par kori: “S!P!K! koris bija 20. gs. 30. gadu pirmais un labākais sieviešu koris Latvijā.” Mežaparka Lielajā estrādē esošā ekspozīcija divos stāvos veidota par godu I Vispārīgo latviešu dziedāšanas svētku 150. gadskārtai kā veltījums latviešu dziesmu un deju svētku tradīcijas dzimšanai, gaitai un turpinājumam. Plašāka informācija: <https://dziesmusvetkutelpa.lv>.

Kāpt un celties vēl augstāk

S!P!K! korim izaicinājumi un jaunas virsotnes vēl priekšā! Kopš kora atjaunošanas 2001. gadā par mērķi tika izvirzīta dalība dziesmu svētkos, vadību pārņemot diriģentei taut! D. Bitei 2011. gadā. Nu

jau trīs Vispārējie latviešu dziesmu un deju svētki, kā arī *Rīgai 810* svētku lielkoncerts un koncertuzvedums aizvadīts. "Līdz ar iegūtajiem augstajiem skates rezultātiem mainījies arī kora pašvērtējums. Ir sajūta – milzīgs ceļa posms noiets un augsta kalna virsotne sasniegta. Tas uzliek jaunu atbildību kora vadībai un katrai dziedātājai, parāda tālākā ceļa virzienu un pienākumu turpināt kāpt un celties vēl augstāk," norāda diriģente taut! D. Bite.

Ar katru gadu kora sniegunā vērojama izaugsme, ko novērtē klausītāji un parāda kora skašu rezultāti. Šobrīd kori ir stabils dziedātāju kodols – spējīgas koristes, kuras ātri mācās un var pievērsties muzicēšanai, ne tikai nošu apguvei. "Jau reiz *Universitas* lielajā intervijā (112. nr. – red.) teicu – ja visas muzikālās korporantes apvienotos, mēs būtu vadošais sieviešu koris Latvijā. Tā ir mana pārliecība joprojām. Tāpēc jaunajā sezonā ļoti gaidām papildspēkus – korporantes, kuras gatavas veltīt laiku regulāriem kora mēģinājumiem reizi nedēļā, vēlas apgūt pareizu vokālo tehniku, muzicēt, radīt un baudīt kopā ar mums," aicina diriģente.

Tuvojas kora simtgade

Lai pienācīgi sagatavotos kora simtgadei 2027. gadā, vēl daudz jāpaveic un jāplāno. Iecerēs ietilpst arī kora vēstures izziņāšana, atbalstītāju uzrunāšana, jaunu koncerttērpu izveide, dalība starptautiskā konkursā un citas idejas, kuras vēl tiks plānotas 2023./2024. gada sezonā. Runājot par tuvākajiem lielajiem plāniem, koris saņēmis uzaicinājumu piedalīties XVI Latviešu dziesmu un deju svētkos Kanādā, Toronto, kas notiks 2024. gadā, no 4. līdz 7. jūlijam.

Septembri tiek uzņemtas koristes visās balsu grupās

Dziedātāju atlase notiks 5., 12., 19. septembrī no plkst. 18.00 līdz 19.00 *Spīdolas C!Q!* Dzirnauvu ielā 34a Rīgā. Individuālā noklausīšanās, kurā piedalīsies kora vadība – diriģente, mākslinieciskā vadītāja taut! D. Bite un kormeistare Lāsma Pommere –, norisināsies līdz 15 minūtēm. Tās laikā jādzied brīvi izvēlēta tautasdziesma un jāizpilda daži vokālie vingrinājumi. Pieteikšanās – rakstot vai zvanot kora diriģentei (tāl. 22846208). Jautājumu gadījumā vērsties pie kora prezidentes fili! Gundegas Grīnbergas, *imeriete* (tāl. 29448447). Kora mēģinājumi notiek reizi nedēļā, otrdienās, *Spīdolas C!Q!* no plkst. 18.30 līdz 21.00. [U](#)

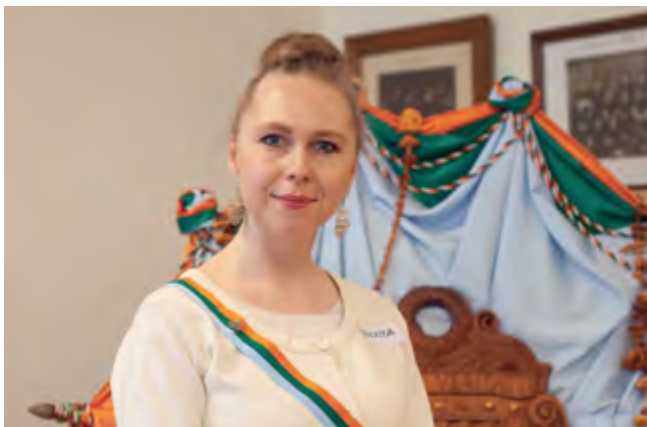

Koru skate Latvijas Universitātes Lielajā aulā 2023. gada 1. aprīlī. Foto: Aldis Jonikāns

Pēc dziesmu svētku gājiena. Kopīgi domājot, kā piederību korporācijai parādīt gājienā, diriģentei radās ideja izveidot krāsu vairodziņus. Ideju īstenoja com! Anna Pētersone, *gundega*, vairodziņu formas izgatavoja LU DF LAB, kātus sagādāja jun! Valters Karlsons, *Concordia Valdemaria*, krāsojuma precizitāti uzraudzīja com! Anna Lūcija Lavrinoviča, *gundega*. Foto: Jānis Porietis

Pusaudžu veselības un labbūtības saistība ar miega ilgumu

Jaunā doktore com! Solvita Kļaviņa-Makrečka, *dzintra*.

Foto no doktores personīgā arhīva

SOLVITA KĻAVIŅA-MAKREČKA, ZINĀTŅU DOKTORA GRĀDS MEDICĪNAS UN VESELĪBAS ZINĀTNĒS

Biogrāfija

Com! Solvita Kļaviņa-Makrečka, *dzintra*, dzimusi 1986. gada 23. decembrī Rīgā. 2005. gadā sākusi studijas Rīgas Stradiņa universitātes (RSU) Sabiedrības veselības fakultātē un 2009. gadā ieguvusi profesionālo bakalaura grādu veselības aprūpē un sabiedrības veselības speciālista kvalifikāciju. 2011. gadā ieguvusi veselības zinātņu maģistra grādu veselības aprūpē, bet 2023. gadā – zinātņu doktora grādu medicīnas un veselības zinātnēs. *Dzintrā* S. Kļaviņa-Makrečka uzņemta 2020. gadā.

Kopš 2016. gada S. Kļaviņa-Makrečka ir Latvijas Sabiedrības veselības asociācijas valdes locekle, kopš 2018. gada – lektore RSU Sabiedrības veselības un epidemioloģijas katedrā, kopš 2021. gada – profesionālās bakalaura studiju programmas *Sabiedrības veselība* direktore. Kopš 2019. gada – arī starptautiskā skolēnu veselības paradumu pētījuma (angl. – *Health Behaviour in School-Age Children (HBSC)*) Latvijas pētnieku komandas locekle.

Promocijas darba apraksts

Promocijas darbā *Subjektīvās veselības un labbūtības saistība ar miega ilgumu pusaudžu populācijā Latvijā* aplūkoti dažādi pusaudžu subjektīvi vērtētās veselības un labbūtības faktori (ģimenes un skolas psihosociālā vide, veselības pašvērtējums un brīvā laika pavadīšanas paradumi un to ietekme uz miega ilgumu). Promocijas darba rezultāti aprobēti, piedaloties sešās starptautiskās zinātniskajās

konferencēs; ir trīs starptautiskās publikācijas, kas iekļautas datu bāzēs *Scopus* un *Web of Science*.

Pētījuma aktualitāti pamato starptautiskā skolēnu veselības paradumu pētījuma 2017./2018. gada apsekojuma dati, pēc kuriem Latvija ierindojas otrajā vietā aiz Polijas ar īsāko vidējo miega ilgumu pusaudžu populācijā (*Gariepy et al., 2020*). Padziļinātais pētījums par Latvijas pusaudžu populāciju tika veikts, lai noskaidrotu miega ilgumu būtiski ietekmējošos riska faktorus un to darbības ietvarus (t. i., mājas/ģimenes vide, skolas vide, starppersonu attiecības u. c.), kas ļautu (1) novērtēt atšķirības miega ilgumu ietekmējošos faktoros salīdzinājumā ar citām valstīm un (2) skaidrotu potenciālos iemeslus, kādēļ pusaudžiem Latvijā ir viens no vidēji īsākajiem miega ilgumiem Eiropā, (3) kā arī sniegtu pierādījumus balstītas rekomendācijas.

Promocijas darba pētījumā analizēta daudzējādo pusaudžu labbūtību veidojošu faktoru saistība ar pusaudžu miega ilgumu. Vienlaikus miegu ietekmējošie faktori skatīti caur subjektīvās veselības un labbūtības prizmu, tādējādi atainojot individuālās pieredzes un tās interpretācijas nozīmi attiecībā uz miega ilgumu. Par nepietiekamu miega robežvērtību izraudzītas septiņas stundas, kas esošajās atšķirīgajās miega ilguma rekomendācijās nepārprotami ir par maz gan 11, gan 13, gan 15 gadu vecumā. Papildus analizēts arī iespējama mijiedarbības efekts ar pusaudžu vecumu un dzimumu.

Pētījuma rezultāti norāda uz nozīmīgu saikni starp subjektīvās veselības un labbūtības faktoriem un pusaudžu miega ilgumu, vienlaikus izemējot ciešāku saistību ar nepilnu ģimenes struktūru, īpaši 15 gadus veco zēnu grupā, ar neapmierinātību ar skolu un augstu mācību spriedzi, īpaši 11 gadus veco pusaudžu grupā, kā arī ar elektronisko ierīču lietošanu – vairāk nekā 4,5 stundas dienā –, īpaši 11 un 13 gadus veco pusaudžu grupā. Atšķirīgi ir arī miega ilgumu ietekmējošie faktori skolas dienās un brīvdienās. Piemēram, ciešana no nīrgāšanās, slikts veselības pašvērtējums, nervozitāte, kā arī neiesaistīšanās ārpusskolas aktivitātēs un intensīvas fiziskās slodzes trūkums samazina miega ilgumu tikai skolas laikā. Savukārt, dzīvojot vienā istabā kopā ar vēl kādu ģimenes loekli, pusaudža miegs skolas laikā ir ilgāks.

Pētījums ļauj secināt, ka gandrīz katrs piektais Latvijas pusaudzis skolas laikā guļ nepietiekami ilgi, t. i., mazāk nekā septiņas stundas, šādu pusaudžu īpatsvaram augot līdz ar vecumu. Detalizētāk par promocijas darba rezultātiem un izstrādātajām rekomendācijām skatiet šeit:

Ceļa segas ilgtspējas pētījumi – ieguldījums nākotnē

Jaunais doktors taut! Artūrs Riekstiņš, latvus.

Foto no autora personīgā arhīva

Artūrs Riekstiņš, inženierzinātņu un tehnoloģiju doktors

Biogrāfija

Taut! Artūrs Riekstiņš, *latvus*, dzimis 1992. gadā Cēsīs. Rīgas Tehniskajā universitātē (RTU) ieguvis prof. bakalaura grādu transportbūvēs un inženiera kvalifikāciju (2016) un prof. maģistra grādu transportbūvēs (2017). 2017. gadā sāktās studijas doktorantūrā noslēdzās 2023. gada jūnijā, iegūstot zinātņu doktora grādu inženierzinātnēs un tehnoloģijās (*Dr. sc. ing.*). Pētījuma rezultāti aprobēti vairākās publikācijās un konferencēs. Kopumā ir astoņu zinātnisko publikāciju galvenais autors. Strādā VSIA *Latvijas valsts ceļi* projektu vadītāja un RTU zinātniskā asistenta amatā. Zinātniskās intereses saistītas ar ilgtspējīgu un inovatīvu ceļu būvniecību un uzturēšanu.

Kopš 2014. gada ir korporācijas *Latvia* biedrs. Līdz šim korporācijā darbojies kā mag!pauc!, mag!pauc! subst! un goda tiesnesis. Iegūtās un attīstītās paukošanas prasmes veiksmīgi liktas lietā, gūstot vairākkārtējus panākumus Latvijā un Igaunijā organizētos pauc! turnīros.

Promocijas darba apraksts

Promocijas darbs *Ceļa segas ilgtspējas novērtēšanas metodikas un rīka izstrāde un pielietošana dažādu materiālu*

un tehnoloģiju novērtēšanai ir būtisks solis uz priekšu, lai veidotu izpratni un veicinātu ilgtspējīgas attīstības principu ieviešanu ceļu būves nozarē. Promocijas darbā tika izstrādāta metodika un rīks ceļa segas materiālu, tehnoloģiju un atjaunošanas stratēģiju ilgtspējas novērtēšanai, iekļaujot vides, ekonomiskos un sociālos faktorus. Izstrādātā metode un rīks palīdz kvantitatīvi novērtēt ceļa atjaunošanas vai izbūves pieejas un uzlabot lēmumu pieņemšanas politiku. Līdz šim realizētā zemākās cenas politikas prakse kā primārais kritērijs ietver būtiskus ilgtspējīgu attīstību ietekmējošus riskus.

Izstrādāto metodiku un rīku var izmantot jebkurš ceļa īpašnieks/pārvaldītājs Latvijā (pašvaldības, novadi, VSIA *Latvijas valsts ceļi* un citas organizācijas) un ārpus tās. Tāpat šī metodika un rīks var kalpot zinātniskiem mērķiem, ko apliecina arī autora zinātniskās publikācijas. Metodika un rīks tika lietots promocijas darbā, lai novērtētu dažādu materiālu vides un ekonomiskos parametrus.

Novērtētie materiāli un tehnoloģijas ir: ļoti plāna asfalta virskārta, etilēna-oktēna-kopolimērs bitumena modifikators, ar nolietoto riepu gumiju modificēts bitumens, sarkanie māli kā bitumena modifikators, viegļie pelni ceļa segas pamatnes pastiprināšanai un ceļa segas pārbūves tehnoloģijas (pilna dziļuma materiālu nomaiņa un nolietotās ceļa konstrukcijas pastiprināšana).

Būtiskākie secinājumi: (1) ceļa segas pilna dziļuma rekonstrukcija ir dārgāks, siltumnīcefekta gāzu emitējošāks un energoietilpīgāks risinājums nekā pārbūve, kurā daļēji tiek izmantoti materiāli no nolietotās ceļa segas; (2) plānkārtas asfalta virskārta ir ilgtspējīgs risinājums Latvijas apstākļiem, jo samazina nepieciešamību importēt augstas kvalitātes minerālmateriālu no Skandināvijas un bitumenu no valstīm, kur tiek veikta naftas pārstrāde; (3) vieglo pelnu, kas iegūti no koģenerācijas stacijām, izmantošana daļējai cementa aizstāšanai ceļa pamata kārtās var būtiski samazināt siltumnīcefekta gāzu nonākšanu atmosfērā no ceļu būvniecības procesiem; (4) ar gumiju modificēta asfalta kalpošanas laiks var būt būtiski augstāks nekā tradicionāli izmantotam asfaltam, tādējādi samazinot dzīves cikla izmaksas, ietekmi uz vidi un resursu izmantošanu.

Plašāk par promocijas darbu skatiet šeit:

Korporāciju biedri, kuri saņēmuši valsts augstākos apbalvojumus 2023. gada pavasara semestrī

Foto: Ilmārs Znotiņš, Valsts prezidenta kanceleja

Par Triju Zvaigžņu ordeņa virsnieku iecelts zvērināts advokāts, kultūras mantojuma saglabātājs un kopējs (par būtisku ieguldījumu kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanā) FIL! JUSTS NIKOLAJS KARLSONS, *lettonus*.

Par Triju Zvaigžņu ordeņa virsnieci iecelta ilggadējā Latvijas Okupācijas muzeja Audiovizuālā krājuma glabātāja, vēsturniece (par nozīmīgu darbu un ieguldījumu Latvijas vēstures pētniecībā, Latvijas Okupācijas muzeja ekspozīcijas veidošanā) FIL! LELDE NEIMANE, *varavīksne*.

Par Triju Zvaigžņu ordeņa komandieri iecelts Latvijas Republikas ārkārtējais un pilnvarotais vēstnieks Polijas Republikā (par pašaieliedzīgo darbu un ievērojamo ieguldījumu, sniedzot palīdzību Ukrainai) FIL! JURIS POIKĀNS, *talavus*. [TU](#)

UNIVERSITAS

NBS virsnieku pulku papildina vēl viens buršs

Jūnijā Latvijas Nacionālo aizsardzības akadēmiju absolvēja 26 jaunie virsnieki, viņu vidū **com! Oskars Siliņš, vendus**, kurš pabeidzis otrā līmeņa profesionālās augstākās izglītības studiju programmu *Komandējošā sastāva virsnieks* un ir ieguvis leitnanta pakāpi. Sveicam! [TU](#)

Com! Oskars Siliņš, vendus, absolvējot Latvijas Nacionālo aizsardzības akadēmiju un saņemot leitnanta pakāpi.

2023. gada pavasara semestrī mūžībā aizgājušie biedri

STUDENTU KORPORĀCIJĀS

Lettonia

Fil! Bruno Krūmiņš, 1957 I, mūžībā devies

01.01.2023. Adelaidē Austrālijā

Fil! Māris Atis Rozenbils, 1958 I, mūžībā devies

09.01.2023. Adelaidē Austrālijā

Fil! Juris Feders, 1940 I, mūžībā devies 02.02.2023.

Valmierā Latvijā

Fil! Roberts Rūsis, 1954 II, mūžībā devies 21.02.2023.

Ņujorkā ASV

Fil! Harijs J. Saukants, 1957 I, mūžībā devies

18.03.2023. Olimprijā ASV

Talavija

Fil! Viktors Purmalis, 1990 I, mūžībā devies

16.01.2023. Rīgā Latvijā

Fil! Ivars Krajevskis, 1990 II, mūžībā devies

09.02.2023. Rīgā Latvijā

Fraternitas Lettica

Fil! Andris Ezis, 1975 I, mūžībā devies 17.02.2023.

Catonsville ASV

Tervetia

Fil! Uldis Briedis, mūžībā devies 03.03.2023. Glenview

ASV

Fraternitas Metropolitana

Fil! Juris Dūmiņš, 1969 II, mūžībā devies 10.12.2022.

Vankūverā Kanādā

Fil! Leons Bramanis, 1957 II, mūžībā devies

03.01.2023. Mančesterā Konektikutā ASV

Fil! Jānis Ilmārs Praudiņš, 1957 II, mūžībā devies

16.01.2023. Sietlā ASV, apglabāts Sietlas Washelli kapos

Fil! Tālis Laimonis Jaundālderis, 1969 II, mūžībā

devies 26.05.2023. Sietlā ASV

Vendia

Fil! Juris Jurjāns, 1990 II, mūžībā devies 30.05.2023.

Rīgā

Ventonia

Fil! Uģis Deķeris, 1992 I, mūžībā devies 12.12.2022.

Liepājā

Fil! Jānis Kalniņš, 2008 I, mūžībā devies 22.12.2022.

Jelgavā

STUDENŠU KORPORĀCIJĀS

Dzintra

Fil! Māra Lorbergs-Roy, ATS, mūžībā devusies

07.11.2022.

Fil! Izolde Zīversa-Preisa, mūžībā devusies

25.01.2023., Ņujorkas kopa

Gundega

Fil! Zaiga Priede Kalniņa, mūžībā devusies

08.02.2023. ASV

Fil! Inta Apse (dzim. Majoriņa), mūžībā devusies

28.04.2023. Otavā Kanādā

Fil! Inese Kļaviņš, mūžībā devusies 10.07.2023.

Ņujorkā ASV

Selga

Fil! Sarmīte Gafarpūra (*Ghaffarpour*), dzimusi

Kaulēna, mūžībā devusies 31.03.2023. Stokholmā

Zviedrijā; Zviedrijas kopa

Gaujmaliete

Fil! Ruta Jostsons, mūžībā devusies 30.01.2023. ASV

Fil! Māra Skulte (dz. *Jostsons*), mūžībā devusies

07.02.2023. ASV

Varavīksne

Goda fil! Vija Tuma, mūžībā devusies 22.12.2022.

Spīdola

Fil! Laima Dzintra Stradiņa (dzim. Zutere), mūžībā

devusies 04.02.2023. Rīgā, apbedīta Rīgas Meža kapos

Fil! Vizbulīte Titāne (dzim. Jerkina), mūžībā devusies

19.02.2023. Carnīkavā, apbedīta Skultes kapos

Fil! Aina Silvija Štokmane, mūžībā devusies

02.04.2023. Rīgā, apbedīta Baltezera kapos

Fil! Vija Bembere (dzim. Laugē), mūžībā devusies

16.06.2023. Toronto Kanādā, tiks apbedīta Brāļu

kapos Elka Parkā (Ņujorkas štatā ASV)

Filistrs, kura dzimtas īpašums kļuva par *Ventonia C!Q!*

Fil! Sandra Grigorjeva, *gundega*
Foto no J. Kalniņa ģimenes un *Ventonia* arhīva

Intervija notikusi 2017. gadā speciāli *Ventonia* internajam izdevumam *Ventonia Apkārtraksts*. J. Kalniņš miris Jelgavā 2022. gada 22. decembrī. Izvadīts 2022. gada 29. decembrī no *Ventonia C!Q!*. Kremētis, urna apglabāta Jelgavā, Baložu kapos. *Sit tibi terra levis!*

Fil! Jānis Kalniņš studentu korporācijā *Ventonia* uzņemts 2008. gada pavasara semestrī 74 gadu vecumā, un viņa draudzība ar *ventoņiem* liktenīgi iesākās ar viņa dzimtas nama pārdošanu konventam.

Kā tava ģimene ieguva māju Filozofu ielā, kas tagad ir *Ventonia C!Q!*?

Pēc Pirmā pasaules kara, kad tika dibināta Latvija, mans tēvs Roberts Kalniņš, kurš bija jau gados, atvaļinājās no karadienesta un sāka strādāt Jelgavas arodskolā par grāmatvedi, bet abas māsas bija medmāsas – viena Ģintermuižā un otra Jelgavas pilsētas slimnīcā. Toreiz daudzi vēlējās no laukiem pārcelties uz pilsētu, tāpēc mans vecaistēvs Jānis Kalniņš pārdeva lauku māju Jaunsvirlaukas pagastā un iegādājās pusbūvi Jelgavā, Filozofu ielā. Tā kā mana tēva māsas vīrs Ādolfs Danska bija beķeris, tad, māju

būvējot, apakšējo stāvu iekārtoja tā, lai varētu nodarboties ar maizes cepšanu. Pagalmā tika uzbūvēts liels divstāvu šķūnis, bija malkas šķūniši, siena šķūnis un apakšā zirgu staļļi un spīķeris, kur tika glabāti visi produkti, kas vajadzīgi maizes cepšanai. Apakšējā stāvā bija vāgūzis, vieta ratiem, ar kuriem izvadāja saldskābmaizi. **Jelgavā tajā laikā bija vairākas beķerejas, bet te cepa tikai saldskābmaizi.** Pateicoties ēkas cinkotajam jumtam, tā ir saglabājusies līdz mūsdienām, bet pagalma pārējās ēkas ar papas jumtiem, kas katru gadu bija jādarvo, visas gājušas bojā. Diemžēl nav nevienas bildes, kur būtu redzama dzimtā māja.

Tava draudzība ar *ventoņiem* sākās ar nama pārdošanu?

Pēc Latvijas atmodas 90. gados atguvu dzimtas īpašumu Filozofu ielā – biju gan saimnieks, gan sētnieks. Vienu dienu slauku sētu un nāk pa vārtiem iekšā cilvēks gados ar deķelīti galvā, kurš stādās priekšā kā fil! Valters Bodnieks no studentu korporācijas *Ventonia*. Viņš ieradies pēc sludinājuma apskatīt māju, kas pārdošanā. **Es biju ļoti laimīgs, ka tāds labs pircējs uzradies, un uzreiz sapratu, ka māja nonāks labās rokās un kas tajā būs.**

Fil! J. Kalniņa vecvecāki Jānis un Katrīna Kalniņi, ēkas Filozofu ielā cēlāji un saimnieki.

Kalniņu dzimta pie svētku galda tagadējā konventa zālē. No kreisās: J. Kalniņa tēvs Roberts Kalniņš, beķeris Ādolfs Danska, vectēvs Jānis Kalniņš, vecmamma Katrīna Kalniņa, beķera dēls Gunārs Danska, beķera sieva Antonija Danska, Emīlija Kalniņa, J. Kalniņa māte Elza Kalniņa. Kājās stāv otrs dēls – Sigurds Danska.

Ģimenei piederēja māja arī otrpus Jelgavai, kurā mans tēvs bija ieprecējies otrā laulībā, un māja bija jāpārdod. Es nodarbojos ar glezniecību, bet sieva ar lietišķo mākslu – aušanu. Es gleznoju vannasistabā, turpat, kur savā laikā bija mana tēva – Latvijas fotomākslas vecmeistara – fotolaboratorija. Par pārdotajiem īpašumiem sākumā vēlējamies nopirkt mašīnu, bet, par laimi, izlēmām nopirkt nelielu māju. Tajā mēs iekārtojam gan dzīvojamās telpas, gan darbnīcu, jo man vajadzēja vietu gleznošanai, bet sievai aušanai. Pārnācām uz dzīvi kaimiņos, Smilšu ielā, bet *ventoņi* uzreiz tika mājā, mūsu dzīvoklītī, kur tagad ir burga. Tad *ventoņiem* sākās cīņa ar visiem mājas iemītniekiem, kas tajā dzīvoja. *Elementi* tur bija drausmīgi. Filistru istabā tajā laikā bija tualete un grīda bija briesmīga. Tur, kur duša, dzīvoja izbijuši cietumnieki. Bet ar laiku korporācija varēja izvērsties un atjaunot telpas. Par katru *iekārtoto* telpu konventam dāvināju vienu savu gleznu. **Varu raudāt no laimes par to, ka dzimtas īpašums nonācis labās rokās, jo ko gan es būtu varējis tādai mājai kā pensionārs izdarīt.** Tagad varu jebkurā laikā ieiet dzimtas mājā – es biju saimnieks un vēl šodien esmu saimnieks, jo katrs *ventonis* tāds ir.

Vai C!Q! kas liecina, ka nams piederējis Kalniņu dzimtai?

Tur, kur tagad ir burga, bija mūsu dzīvoklis. Durvju stendere vēl palikusi, un tur es uzliku plāksnīti ar tēva vārdu – R. Kalniņš. Tajā laikā pie durvīm lika tādas gravētas plāksnītes, un man tāda bija saglabājusies. Bet savu portretu, kuru gleznojusi Otilija Pāne, novietoju 2. stāvā starp sporta istabu un virtuvi. Pārējie saka – jāliek tur, kur tā plāksnīte, bet man negribas. Vēlāk varēsiet arī pārlīkt, ja

vēlēsieties. Man patīk, ka katra glezna atrod pieņemamu vietu. Par savu portretu ilgi domāju, līdz beidzot iedomājos, ka tas jānodod konventa arhīvam. Otrā pusē gleznai uzrakstīju: "Konventa *Ventonia* arhīvam. Konventa nama, bijušā Kalniņu dzimtas īpašuma, pēdējais saimnieks Jānis Kalniņš." Lasīju arī krāsu referātu par savu dzimtu un dzimtas namu, to var izlasīt konventā. Ir fotogrāfija, kur visa dzimta sēž pie lielā galda tagadējā konventa zālē.

Kā kļuvi par *Ventonia* biedru?

Ventoņiem laikam apnīka, ka vienmēr, kad rīko komeršus un lielās jubilejas, viņiem mani jāielūdz, un viņi sadomāja uzaicināt mani pavisam. Es biju ļoti pagodināts kļūt par korporācijas biedru. No bērņības atceros, ka žurnālā *Atpūta* bija romāns *Līgavu mednieki* un bija arī reāli stāsti un bildes ar puišiem deķēļos ar rapieriem. Atminos – bērņībā domāju, ka tad, kad izaugšu liels, es arī būšu students un buršs.

Vai tu fuksēji?

Jā, es fuksēju kā pilntiesīgs fuksis. Kad bija uzņemšana, man jautāja, kā es būšu noderīgs konventam, un es teicu, ka varēšu dot savas gleznas dāvināšanai citām korporācijām jubilejās, kā arī palīdzēt apkopt māju. T/I oldermanis com! Andis Stolars gan teica, ka es būšu sevišķais fuksis – bija nodomājuši mani īpaši netramdīt, bet esmu pedants, patīk kārtība. Pagāja kāds laiciņš, un skatos, ka pagalmā daudz akmeņu. Zīnu, ka tagad esmu fuksis un varu tur droši iet un darīt. Iznāk pagalmā *ventoņi* un prasa: "Ko tad tu te dari?" Atbildu: "Es fuksēju!" **Man tā fuksēšana bija tāda praktiska darbošanās, lai gan arī**

J. Kalniņa iecienītākā vieta C!Q! – filistru istaba, kur pie sienas ir viņa glezna *Daugavas loks pie Krāslavas* (fotogrāfijā glezna redzama centrālajā daļā, virs dīvāna).

burgā strādāju un piedalījos bēgšanā. Tā gan tāda maza bēgšana sanāca, jo nepaspējām aizmukt un noslēpāmies turpat trepju telpā. Kas attiecas uz dziedāšanu un kantiem, tad man nav dziedamās balss. Kantu maģistrs rādīja, kā jāvada kanti, kā pareizi jādiriģē. Es visu sapratu un varēju parādīt – drusku nodziedāju, nodiriģēju, un kantu maģistrs pieņēma, ka tas tā varētu būt. Atceros, kad mēs braucām uz komeršu un izkāpām pie Ērgļu klints Gaujas krastā, kur fil! Arnis Razminovičs man lūdza novadīt kantu. Man tā kā drusku kauns, jo īsti nedziedu, bet viņš iedrošināja – tu to izdarīsi! Novadīju *Še, kur ligo priežu mežī!*. Gāju arī uz pauku stundām. Es jau cilvēks gados, skatījos, kā jaunie puīši pauko. Labi, ka tomēr var izvēlēties paukot vai nepaukot, dzert alu vai nedzert. Tradīcijas jākopj un jāievēro, bet varbūt viena otra tradīcija mūsdienās tomēr būtu jāliek zem jautājuma zīmes. Man nepatīk arī iekāršana.

Kuras tradīcijas tev korporācijā patīk?

Man patīk komeršs, sevišķi zemestēva tradīcija. Man vairākkārt piedāvāts būt par zemestēvu, bet vecuma dēļ es labāk pasēžu un pagaidu, kamēr man uzliek to deķeli. Man patīk, ka labi vada kantus, ka var redzēt – dziesmā iekšā un visu dvēseli tai atdod. Tādu konventā nav daudz, kas sirsnīgi var kantu novadīt. Arī tos aktīvos, kas deg par korporāciju, var saskaitīt uz vienas rokas pirkstiem, kas vienmēr ir klāt, kam viss interesē. Tomēr nevar citiem pārņemt – dzīvesvietas tālums, ģimene un bērni –, ir cits laiks. Ir jau skaisti, ka jaunos aģitē, braucot ar zirgu pajūgu, ar alu naktspodā un visu pārējo, bet tas šodien īsti vairs nav aktuāli. Es esmu diezgan liels vientuļnieks, man sevišķi nepatīk pūļi un lielas kompānijas, man vislabāk patīk filistru istabā, tur rodas tāda intīma atmosfēra.

Cik bieži esi korporācijā?

Tā kā jau esmu gados, neesmu tik aktīvs filistrs un alus vakaros nevaru piedalīties, bet literārajos vakaros un komeršos, kas notiek Jelgavā, noteikti esmu klāt. Panākumus skaita pēc semestriem un caurumiem deķeli, tādā ziņā man nav tik lielas pieredzes un aktivitātes.

Vai ir kādi spilgtākie mirkļi no korporācijas?

Visspilgtāk atceros brīdi, kad man uzlika krāsas. Tas iespaids tik spilgts, ka vēl tagad skudriņas skrien, tas bija ļoti emocionāls vakars. Mana krāsu māte ir fil! Arnis Razminovičs, un krāsu tēvs fil! Mārtiņš Eglītis. Krāsu mātes meklēšana beidzās diezgan smagi, bet par mani bija aizdomas, ka kāds pateicis priekšā, lai gan tā nebija. Es vienkārši biju pārliecināts, ka vai nu Arnis, vai Ričards (fil! Ričards Batarags). Trāpīju ar pirmo uz Arni. Esmu ieguvis korporācijā tuvākos draugus, gandrīz kā dēlus – Arni, Mārtiņu un Ričardu.

Vai korporācija audzina puīšus par īstiem vīriem?

Jā, paskaties, kādi viņi atnāk viesu vakaros – T krekliņos, bet to nevar pārņemt, tādi viņi mūsdienās ir, bet paiet laiciņš, un kādi viņi izskatās pēc tam – zolīdi, uzvalkos, ar stāju. Tā audzināšana ir būtiska, īpaši patriotiskā audzināšana, kas ir pats galvenais.

Vai tev ir bijis kāds amats korporācijā?

Nav gan, bet man ir savākti materiāli par ļoti daudziem *ventoņiem*. Nodevu materiālus – avižu izgriezumus – arhīvā. Esmu krājējs, visādas vecās lietas esmu sakrājis un atdevis muzejiem.

FIL! ULDIS ERNESTS HUGO INVEISS,

frater imanticus

25.10.1928.–10.02.2023.

Uldis dzimis 1928. gada 25. oktobrī Rīgā Latvijā. Latvietis, kristīts Ķempju (vēlāk Līgatnes) pagasta Evaņģēliski luteriskajā baznīcā. Tēvs – Jānis Hugo Inveiss, māte – Irma Inveiss (dzimusi Vecītis), brālis – Jānis Alberts Roberts Inveiss.

Skolas gaitas sācis Rīgas Franču licejā 1936. gadā, turpinājis līdz 1944. gadam.

Vasaras pavadītas vecvecāku Pētera un Karlīnes Inveisu lauku saimniecībā Ķempju pagastā, Siguldā pie Gaujas, Vidzemes jūrmalā un Rīgas jūrmalā.

Krievu armijai tuvojoties Rīgai, kopā ar ģimeni 1944. gada 22. septembrī ar vilcienu devies cauri Lietuvai un Polijai, nokļūvis Stargardē Vācijā, iebraucēju pārbaudes nometnē, netālu no Štetīnas.

Līdz Otrā pasaules kara beigām Eiropā dzīvojis Dancigā, Brombergā, Berlīnē un Veimārā. Pēc tam pārvietoto personu nometnēs angļu okupācijas zonā: Giftenē (pie Hanoveres), Mērbekā (pie Stadthagenas), kur beidzis Kārļa Skalbes ģimnāzijas 2. un 3. klasi, iestājies skautos (LSCO) Pinnebergā (pie Hamburgas), kur iesvētīts 1948. gada 8. augustā, absolvējis Pinnebergas Latviešu ģimnāzijas piecu klašu kursu 1949. gada maijā. Uzreiz pēc tam sācis studijas Baltijas Universitātē, Arhitektūras fakultātē, kā arī uzņemts studentu korporācijā *Fraternitas Imantica*.

Kopā ar vecākiem un brāli 1949. gada beigās emigrējis uz ASV no Brēmerhāfenes (Vācijā). Ar kuģi ieradies Ņujorkas ostā 4. septembra vakarā. Nākamajā dienā ar vilcienu nonācis Milvokos Viskonsinā.

1951. gada 22. septembrī salaulājies ar Annu Blumbergs. Ģimenē ir divi dēli: Māris, dzimis 1952. gadā, un Andris, dzimis 1958. gadā. Vedeklas – Silvija un *Kellie nee Hunt*. Četri mazbērni – Alda, Nora, Ārija un Aleks.

Profesija: tautsaimnieks, mācībspēks augstskolās un konsultants.

Strādājis Viskonsinas Universitātē Medisonā un Viskonsinas Universitātē Milvokos.

Karola (*Caroll*) koledžā Vokešā strādājis par profesoru kopš 1976. gada. 1973.–1988. gadā ieņēmis Ekonomikas, uzņēmumu vadības un grāmatvedības departamenta vadītāja amatu. Bijis vairāku profesionālu organizāciju biedrs. Ieņēmis amatus profesionālās un sabiedriskās organizācijās: Viskonsinas Latviešu biedrībā, Latviešu skautu centrālajā organizācijā, Milvoku Latviešu namā, Viskonsinas Latviešu namā, Viskonsinas Latviešu kredītbiedrībā, Milvoku Evaņģēliski luteriskajā Svētā Jāņa draudzē, Daugavas Vanagu organizācijā, Amerikas Latviešu ģimnāzijā, latviešu centrā *Garezers*, Amerikas Latviešu apvienībā un Latviešu institūtā.

Bijis LIK!A! sporta komisijas loceklis un priekšsēdis (1982–1991), vairāku gadskārtējo volejbola un basketbola meistarsacīkšu rīcības komiteju loceklis un priekšsēdis. Studiju laikā Viskonsinas Universitātē dibinājis korporāciju kopu Medisonā, bijis seniors, oldermanis, *magister cantandi*. Viskonsinas korporāciju kopas Milvokos dibinātājs, seniors, sekretārs un oldermanis.

Studentu korporācijas *Fraternitas Imantica* loceklis kopš 1949. gada 2. semestra (6. *coetus*). Bijis seniors (divas reizes), viceseniors, oldermanis (četras reizes), kasieris, konventa tiesas loceklis, sekretārs un priekšsēdis (trīs reizes), revīzijas komisijas loceklis, ilggadīgs sporta lietu kārtotājs, vairāku gadsvētku rīcības komitejas loceklis un priekšsēdis. Vairākkārtīgs Viskonsinas *imantiešu* kopas seniors, sekretārs, oldermanis, kasieris, ekonoms, literāro vakaru priekšsēdis. F!!!F!B! Amerikas kopas seniors, sekretārs. F!!!F!B! Amerikas kopas loceklis un priekšsēdis (1999–2007). F!!!F!B! Latvijā valdes, mājaslapas redkolēģijas un statūtu uzlabošanas komisijas loceklis (2005–2007).

“Ja kādu brāli vest uz kapu klusu ir paticis nāves eņģelim, tad kopā novēlam tam saldu dusu, to raudādami pavadām...”

Sit tibi terra levis! **UI**

FIL! LAIMA DZINTRA STRADIŅA, DZ. ZUTERE, *spīdola*

12.09.1937.–04.02.2023.

Laima Dzintra Zutere dzimusi zemnieku ģimenē un bērnību pavadījusi Ropažu pagasta Augšciemā, *Bulduru* mājās, kuras viņas vectēvs bija izpircis no muižas. Laimas tēvs Kārlis Zuters bija neatkarības cīņu dalībnieks, prasmīgs saimnieks – mājas paplašināja un iekārtoja paraugsaimniecību. Arī mātes Irmas Zuteris (dz. Vilne) ģimene bija no Ropažu pagasta. Ģimenē bija trīs bērni: vecākais dēls Gunārs, meita Vēsma un jaunākā meita Laima Dzintra, kuru tuvinieki sauca par Dzintru un Mazo. Laimas bērnība pagāja *Bulduros* starp mājdzīvniekiem, kuru ganīšana viņai bija uzticēta. Kara beigu laiks bija dramatisks – ar krītošām bumbām uz bēgļu uguns kuriem. Pēc tam iestājās šķietams miers, kaut arī ar daļēji atņemtu zemi un padomju varas nozīmīgiem iebūviešiem. Vēsma un Gunārs jau mācījās Rīgā, bet Laima gāja skolā Ropažos un dzīvoja internātā.

Laimas saulainā bērnība sabruka vienā 1949. gadā 25. marta naktī. Ropažu skolā iebruka bruņoti čekisti, Laimu arestēja izvešanai uz Sibīriju un vairākas dienas noturēja, cerot, ka ieradīsies viņas vecāki; beigās pret galvojumu viņa tika izdots attālai radniecīcei. Laimas māte Irma par mata tiesu izglābās no aresta un izsūtīšanas, paslēpjoties *Bulduru* māju pašobelē; nācās bēguļot un sākt izpostīto dzīvi no jauna.

1949. gada rudenī Laima un viņas ģimene nonāca Ādažos, kur Kārlis Zuters sāka strādāt palīgsaimniecībā, mēģinot mācīt savu lauksaimnieka gudrību ambiciozam brigadierim. Laima sāka iet Ādažu pamatskolā, un vecāki no īrētām istabām pārvācās uz nelielu, pamestu iebūvieša mājiņu Ādažu meža vidū – *Mētrām* –, kur paies Laimas dēlu Paula un Pētera laimīgā bērnība un kur Zuteru plašā ģimene – vecāki, Laima, Vēsma, Gunārs un viņu ģimenes – sanāks uz svinībām, pavadīs vasaras un brauks ciemos arī rudenī un ziemā. Mājiņa meža vidū bez elektrības, bez iebraucamā ceļa, bez telefona, ar petrolejas lampām, malku un bateriju radio, kur visi klausījās *Amerikas Balsi*.

Pēc Ādažu pamatskolas Laima devās uz Rīgu un iestājās Valsts politehnikumā, kur saņēma stipendiju. Tuvākie Rīgas radi ar izsūtīto sarakstos nokļuvušajiem nesagājās, Laima mitinājās pie attāliem radiem. Pēc politehnikuma absolvēšanas viņa saņēma nosūtījumu uz Zilupi, kļūstot par “visa Zilupes novada ķieģeļu rūpnīcu priekšnieci”, bet drīz vien atgriezās Rīgā. Pēc trim obligāti nostrādātajiem gadiem Laima iestājās Rīgas Politehniskajā institūtā. Viņa kļuva par laboranti profesora Gustava Vanaga ķīmijas laboratorijā, pēc tam – Dr. Solomona Hillera jaundibinātajā Organiskās sintēzes institūtā, kur iepazinās ar jauno, talantīgo ķīmiķi Jāni Stradiņu. Abi 1962. gadā apprecējās.

1963. gadā piedzima dēls Pauls, 1971. gadā – dēls Pēteris. Laima un Jānis Stradiņi dzīvoja Rīgā, Āgenskalnā, mājā Ventspils ielā iepretim Stradiņa slimnīcai. Māju blīvi apdzīvoja četras Paula Stradiņa bērnu ģimenes. Dzīve tur nebija viegla, bet Laima prata saglabāt savas ģimenes patstāvību un aizstāvēt tās intereses, dodot iespēju Jānim pilnībā nodarboties ar zinātni. Laima ieguva augstāko izglītību Rīgas Politehniskā institūta Ķīmijas fakultātē, palika tur strādāt, sintezējot jaunus, sarežģītus un bīstamus organiskos selēna savienojumus. Diemžēl šis darbs vēlāk nelabvēlīgi ietekmēja viņas veselību. Vienlaicīgi Laima rūpējās par abiem dēliem, nodrošinot viņiem iespējami laimīgu bērnību un palīdzot grūtajos pusaudžu gados. Kopā ar ģimeni Laima pavadīja vasaras *Mētrās* pie vecākiem. Viņa nodrošināja praktisko dzīves aizmuguri, saturēja kopā ģimeni, un tas palīdzēja vīram Jānim kļūt par izcilu zinātnieku un dēliem droši atrast un īstenot savu patstāvīgo dzīves ceļu.

Laima bija izteikti neatkarīga, patstāvīga un mērķtiecīga: jau 70. gadu vidū viņa beidza autovadītāju kursus, iegādājās automašīnu, to pati kopa un vadīja. Patstāvīga sieviete autovadītāja toreiz bija retums. Laima veda ģimeni arī brīnišķīgos daudzdienu braucienos kopā ar ģimenes draugiem Pelčeriem uz Kurzemes jūrmalu, Hījumā salu,

Lietuvu, gar Daugavu "no varjagiem uz grieķiem". Laima rūpējās par slimu tēvu, tanti, vēlāk māti, nodrošināja viņiem labu medicīnisko aprūpi. 1976. gadā Laima pārgāja strādāt Rīgas Medicīnas institūta Farmācijas fakultātē, kur vairāk nekā 20 gadus sintezēja vielas, vadīja tiesu ķīmijas kursu studentiem, izstrādāja pati savu oriģinālu, ar ķīmiju saistītu kursu *Kosmētikas vēsture*.

1986. gadā Laimas ģimene ieguva atsevišķu dzīvokli Tērbatas ielā, kas drīz piepildījās ar Atmosferas laika aktivitātēm, t. sk. piedzīvojot Latvijas kara atjaunošanu. Tie bija laimīgi gadi Laimai un viņas ģimenei, vienīgi tos apēnoja Laimas mamma, brāļa Gunāra un māsas Vēsmas pāragrā aiziešana. Laima strādāja Farmācijas ķīmijas katedrā un iestājās studenšu korporācijā *Spīdola*, Brīvības *coetus* (pirmais *coetus*, kopš *Spīdola* atsāka darbību brīvā Latvijā). Stradiņu dzīvoklī *spīdolas* bija biežas viesiņas, jo korporācijas dzīve un tradīcijas visām bija liels jaunums; tika apgūts komāns un lasīti *Apkārtraksti*. Laima uzņēmās audzinātājas amatu un ar lielu atbildību un aizrautību to sekmīgi veica. Viņa mūsu atmiņās allaž paliks kā sirsnīga un atsaucīga *spīdola*, cilvēks ar plašām zināšanām un interesēm.

90. gadu beigās Laima devās daudzos ceļojumos ar Jāni un dēlu Pēteri un viena pati drosmīgi ceļoja pie dēla Paula vispirms uz Čikāgu, tad Japānu, visbeidzot uz Kolorādo Amerikā.

Pēdējie aktīvie Laimas dzīves gadi pagāja citā dzīvoklī – Valdemāra ielā –, rūpējoties par Jāni un mazbērniem Kārli un Annu, piedaloties kultūras pasākumos ar Jāni, ceļojot. Diemžēl Laimas veselība pakāpeniski pasliktinājās, par viņu rūpējās Jānis un dēls Pēteris, bet īpaši vedekla Aija. 2019. gadā aizsaulē aizgāja Jānis, un Laimas dzīve kļuva noslēgtāka. Pēdējos, ne vieglajos gados Laima pacietīgi cīnījās ar veselības izaicinājumiem, labprāt stāstīja par savu bērību un kopā ar dēliem un mazbērniem atcerējās dzīves un ģimenes laimīgos brīžus. Laimas mūžs noslēdzās 2023. gada 4. februāra agrā nakts stundā mierā un klusumā.

Sit tibi terra levis!

Sagatavojusi: t/l glob!sen! fil! Agnese Eglone, *spīdola* Paldies Stradiņu ģimenei par apkopoto Laimas Stradiņas dzīves gājumu!

FIL! ROBERTS HEINRICHS RŪSIS, *lettonus*

05.09.1933.–21.02.2023.

Roberts Heinrichs Rūsis dzimis 1933. gada 5. septembrī Rīgā zvērināta advokāta Armīna Rūša un Margrētes (dzimušas *Schortmann*) ģimenē. Skolas gaitas sācis Neištates pārvietoto personu nometnē Vācijā.

1956. gadā Džordža Vašingtona Universitātē ASV ieguvis bakalaura grādu politikas zinātnē, 1961. gadā – bakalaura grādu jurisprudencē. Strādājis par zvērinātu advokātu apdrošināšanas sfērā. 1962. gada 30. jūnijā apprecējis Dagniju Āboliņu, *daugaviete*. 1963. gada 25. aprīlī piedzimis dēls Armīns, un 1965. gada 4. maijā – meita Nora.

Dibinājis Armīna Rūša stipendiju, kas veltīta viņa tēva *Dr. iur.* A. Rūša – izcila advokāta un mācītbspēka pirmskara Latvijas Republikā un arī ārzemēs – un dēla A. Rūša piemiņai. Stipendija nodibināta ar mērķi studiju laikā atbalstīt spējīgus un centīgus Latvijas studentus un popularizēt studentu un studenšu korporāciju akadēmisko vienotību gan studijās, gan ārpus tām.

Roberts darbojies Amerikas Latviešu apvienībā, *Association for the Advancement of Baltic Studies*, bijis *American Bar Association* un *New York State Bar Association* biedrs. Roberts bijis Latvijas Bankas padomnieks un Latvijas Universitātes fonda mecenāts. 2008. gadā par nozīmīgu devumu Latvijas komercbanku sistēmas stabilitātes sekmēšanā iecelts par Triju Zvaigžņu ordeņa virsnieku.

Sit tibi terra levis!

Foto: Raivo Sarelainens

Vai zini, kā vairums latviešu pie uzvārdiem tikuši?

Fil! Ilmārs Mežs, *gersicanus*

Stāstījums no Latvijas Radio 3 raidījuma *Vai zini?*, 2023.

Tas noticis pirms gadiem divsimt, kad vairums latviešu bija dzimtcilvēki (Kurzemē un Vidzemē) un tiem uzvārdu nebija, tikai vārds, māju vārds vai – labākajā gadījumā – tēva vārds.

Cara valdība nolēma, ka līdz ar zemnieku brīvlaišanu visiem nepieciešams uzvārds. Uzvārdu varēja izvēlēties vecākais vīrietis dzimtā. Noteikums bija, ka nedrīkst ņemt jau esošu muižnieku personvārdu, bet jācenšas atrast uzvārdu, kas cilvēkam būtu piemērots. Daudzi latvieši teju katrā muižā gribēja vienus un tos pašus uzvārdus, tāpēc mums ir tik daudz Bērziņu, Kārkliņu, Ozoliņu.

Tie latvieši, kuri padomāja vairāk, izvēlējās retākus uzvārdus. Protams, lielākoties tie bija saistīti ar mājām un to apkārtni – vai nu māju izvietojumu, vai konkrētām lietām tuvējā apkārtnē, piemēram, Aizupītis. Tāpat izvēlējās visu iespējamo lopiņu un putnu vārdus. Taču bija arī tādi uzvārdi kā Kodīgs, Dievabērns, Dzintars, Dziedātājs.

Kurzemē, kur zemnieki bija bagātāki, ļaudis mainīja latviskos uzvārdus pret vāciskajiem. Tādā veidā Kalniņš kļuva par Bergu, bet, ja šis uzvārds jau bija aizņemts, tad par Grīnbergu, Freibergu vai Rozenbergu. Tāpēc Kurzemē ir daudz vācisku personvārdu.

Vidzemē un Lejaskurzemē diezgan daudz bija vienkāršu cilvēku, un tas atspoguļojās arī uzvārdos. Te var sastapt tādus uzvārdus kā Pauts, Drāzējs vai Mauceklis, turklāt 'mauceklis' toreiz nozīmēja vienīgi purva grīslis.

Maldīgs ir priekšstats, ka *sliktie vācu baroni* bijuši tie, kuri latviešus piespieduši pieņemt vāciskus vai arī nejaukus uzvārdus. Drīzāk tie bija vietējie *pašpuikas*, kuri speciāli izvēlējās nelāgus uzvārdus, domādami, ka tādējādi ieriebs baronam, kuram šo uzvārdu nāksies izrunāt. Uzvārda nozīmi mūsu senči toreiz tā īsti neapzinājās. **U**

Žurnāla veidošanā piedalījušies:

redaktore:

fil! Sandra Grigorjeva, *gundega*

redaktore vietniece:

fil! Ilze Zvirgzda, *selga*

redkolēģija:

fil! Dmitrijs Trofimovs, *frater arctus*

fil! Eduards Grigorjevs, *frater imanticus*

fil! Inese Tauriņa, *dzintra*

fil! Ance Saulīte, *spīdola*

com! Artūrs Špaks, *lettonus*

com! Roberts Rasums, *lettonus*

izplatīšana/abonēšana:

com! Rūdolfs Ziņģis, *gersicanus*

korektore: Indra Endzele

maketētāja: Rita Kalniņa

Paldies ikvienam konventam un raksta autoram par atsaucību uz bezatlīdzības darbu 282./119. numura tapšanā. Žurnālu sagatavojušas *Universitas* redaktore un redkolēģija. Izdevusi F!B!S! ar L!K!A! finansiālu atbalstu.

**Tirāža 1000 eksemplāri
Iznāk divreiz gadā**

Par iespēju saņemt žurnālu interesēties savā korporācijā vai rakstīt:
e-pasts: universitas@pk.lv
adrese: Rūpniecības iela 4A, Rīga, Latvija, LV-1010
tīmekļvietne: www.universitas.lv
Facebook: [zurnalsUniversitas](https://www.facebook.com/zurnalsUniversitas)

Redakcija patur tiesības iesūtītos materiālus rediģēt, saīsināt, atlikt vai neiespiest.